

T.C.
ATILIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANA BİLİM DALI
İŞLETME YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**KATILIM BANKACILIK SİSTEMİ VE TÜRKİYE'DEKİ KATILIM
BANKALARININ SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK FAALİYET RAPORLARI
ÜZERİNDEN DEĞERLENDİRME**

Yüksek Lisans Tezi

İbrahim GEÇİMLİ

Ankara-2022

T.C.
ATILIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANA BİLİM DALI
İŞLETME YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**KATILIM BANKACILIK SİSTEMİ VE TÜRKİYE'DEKİ KATILIM
BANKALARININ SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK FAALİYET RAPORLARI
ÜZERİNDEN DEĞERLENDİRME**

Yüksek Lisans Tezi

İbrahim GEÇİMLİ

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Burcu DİNÇERGÖK

Ankara-2022

KABUL VE ONAY

İbrahim GEÇİMLİ tarafından hazırlanan “Katılım Bankacılık Sistemi ve Türkiye’deki Katılım Bankalarının Sürdürülebilirlik Faaliyet Raporları Üzerinden Değerlendirme” başlıklı bu çalışma, 05/09/2022 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından İşletme Ana Bilim Dalı, İşletme Yüksek Lisans Programında Yüksek Lisans Tezi olarak oy birliği ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Mehmet ARSLAN (Başkan)

Doç.Dr. Burcu DİNÇERGÖK (Danışman)

Doç. Dr. Ceyhan ÇİĞDEMOĞLU (Üye)

Doç. Dr. Şule TUZLUKAYA

Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasını;

- Akademik ve etik kurallar çerçevesinde hazırladığımı,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir,

Aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Tarih ve İmza

Ad SOYAD

ÖZ

GEÇİMLİ, İbrahim. Katılım Bankacılık Sistemi ve Türkiye’deki Katılım Bankalarının Sürdürülebilirlik Faaliyet Raporları Üzerinden Değerlendirme, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2020.

Sürdürülebilirlik, gelişen teknoloji ve buna bağlı olarak artan endüstriyel faaliyetler sonucunda çevreye yönelik kaygıların artması ile ortaya çıkan bir kavramdır. Gelecek nesillere yaşanabilir ve sürdürülebilir bir dünya bırakılması için sürdürülebilirlik, önemini her geçen gün artırmaktadır. Bu çalışmada, Türkiye’de faaliyet gösteren altı katılım bankasının raporlarında sürdürülebilirlikle ilgili faaliyet ve yaklaşımların belirlenmesi amaçlanmıştır. İçerik analizi yöntemiyle raporlar incelenmiş, Birleşmiş Milletler’in sürdürülebilirlik hedefleri kriter olarak kullanılmıştır. Çalışma sonucunda Türkiye’deki katılım bankalarının sürdürülebilirlik konusundaki faaliyetlerinin hangi BM hedefleri ile uyumlu olduğu ortaya konulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Katılım, Banka, İşletme, Sürdürülebilirlik, Faizsiz sistem

ABSTRACT

GECIMLI, Ibrahim. Participation Banking System and Evaluation on the Sustainability Activity Reports of Participation Banks in Turkey, Master Thesis, Ankara, 2020.

Sustainability is a concept that emerged with the increase in environmental concerns as a result of developing technology and increasing industrial activities. Sustainability increases its importance day by day in order to leave a livable and sustainable world to future generations. In this study, it is aimed to determine the activities and approaches related to sustainability in the reports of six participation banks operating in Turkey. The reports were analyzed with the content analysis method and the sustainability goals of the United Nations were used as criteria. As a result of the study, it has been revealed which of its activities on sustainability are compatible with the UN goals.

Keywords: Participation, Bank, Business, Sustainability, Interest-free system

TEŞEKKÜR

Bu çalıőmamın her satırında, her aşamasında emeği olan yoğun çalışma zamanlarımda bana destek ve motive veren Sevgili Eőim Tanca Hanım'a; ayrıca her ortamda bana çalıőmam için uygun koőul ve şartları tanıyan Geçimli ve Ünsal ailesi fertlerine, birçok düzenleme konusunda destek olan Abdullah Celal Genç'e ve tez çalıőmamda bana yol gösteren danışman hocam Doç. Dr. Burcu DİNÇERGÖK'a son olarak ufak veya büyük yardımını esirgemeyen herkese teşekkür ederim.

İbrahim Geçimli

Eylül/2022

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	i
ABSTRACT	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
TABLolar DİZİNİ	vii
ŞEKİLLER DİZİNİ	viii
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: KATILIM BANKACILIĞI SİSTEMİ VE TANIMI	3
1.1. Katılım Bankalarının Tanımı ve Gelişimi	3
1.2. Katılım Bankacılığının Ortaya Çıkış Nedenleri	5
1.2.1. Dini nedenler	6
1.2.2. Ekonomik nedenler.....	6
1.2.3. Sosyal Nedenler.....	7
1.2.4. Politik Nedenler.....	7
1.3. Katılım Bankacılığının Amaçları	7
1.4. Katılım Bankacılığının Özellikleri	11
1.4.1. Banka niteliği taşımaları	11
1.4.2. Aracı kurum niteliği taşımaları	11
1.4.3. Güven kurumu niteliği taşımaları.....	12
1.4.4. Faaliyetlerinde faize yer vermemeleri	12
1.5. Katılım Bankacılığında Fon Toplama Yöntemleri.....	13
1.5.1. Cari hesap.....	13
1.5.2. Katılma hesabı.....	14

1.6. Katılım Bankacılığında Fon Kullanırma Yöntemleri	15
1.6.1. Murabaha (Maliyet + Kâr marjlı satış)	15
1.6.2. Mudaraba (Emek + Sermaye ortaklığı)	15
1.6.3. Muşaraka (Sermaye + Sermaye ortaklığı) (Kâr + zarar ortaklığı)	16
1.6.4. Kârz-1 hasen	17
1.6.5. Selem/Selef satış (Peşin ödemeli satış).....	17
1.6.6. İstisna (Siparişe dayalı satın alma)	18
1.6.7. İcara	18
BÖLÜM 2: SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK	22
2.1. Sürdürülebilirlik Tanımı	22
2.2. Sürdürülebilirliğin Tarihsel Gelişimi	23
2.3. Kurumsal Sürdürülebilirlik Kavramı	25
2.4. Kurumsal Sürdürülebilirlik İle İlişkili Kavram ve Kurallar	27
2.4.1. Sürdürülebilir kalkınma	28
2.4.2. Kurumsal sosyal sorumluluk (KSS)	30
2.4.3. Üçlü sorumluluk	33
2.4.4. Paydaş yönetimi	34
2.5. Kurumsal Sürdürülebilirlik Yaklaşımları	37
2.5.1. Çevresel sürdürülebilirlik.....	39
2.5.2. Ekonomik sürdürülebilirlik	42
2.5.3. Sosyal sürdürülebilirlik.....	43
2.6. Kurumsal Sürdürülebilirliğe Katkı Sağlayan Unsurlar	45
2.7. Finans Sektörü, Katılım Bankacılığı ve Sürdürülebilirlik	50
2.8. BM Sürdürülebilir Kalkınma Hedef ve Amaçları	53
BÖLÜM 3: TÜRKİYE’DEKİ KATILIM BANKALARINDA SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK	56

3.1. Yöntem	56
3.1.1. Araştırmanın amacı	56
3.1.2. Araştırmanın kapsamı.....	56
3.1.3. Araştırmanın verileri ve çalışma grubu	56
3.1.4. Verilerin çözümlenmesi.....	58
3.2. Katılım Bankalarının Sürdürülebilirlik Değerlendirmesi	59
3.2.1. Katılım bankalarının 2017 yılında sürdürülebilirlik değerlendirmesi	59
3.2.2. Katılım bankalarının 2018 yılında sürdürülebilirlik değerlendirmesi	61
3.2.3. Katılım bankalarının 2019 yılında sürdürülebilirlik değerlendirmesi	64
3.2.4. Katılım bankalarının 2020 yılında sürdürülebilirlik değerlendirmesi	65
3.2.5. Katılım bankalarının 2021 yılında sürdürülebilirlik değerlendirmesi	68
3.3. Bulgular ve Genel Değerlendirme	72
SONUÇ VE ÖNERİLER	81
KAYNAKÇA	83
TURNITIN RAPORU	98
ÖZGEÇMİŞ	105

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1: Sukuk, Bono ve Hisse Senedinin Farkları	20
Tablo 2: Sürdürülebilirliğe Katkı Sağlayan Oluşumlar	23
Tablo 3: Sürdürülebilir Kalkınma Hedef ve Amaçları	53
Tablo 4: Ziraat Katılım A.Ş.’nin BM Sürdürülebilirlik Hedefleri Kapsamında Değerlendirilmesi	72
Tablo 5: Vakıf Katılım A.Ş.’nin BM Sürdürülebilirlik Hedefleri Kapsamında Değerlendirilmesi	72
Tablo 6: Türkiye Emlak Katılım A.Ş.’nin BM Sürdürülebilirlik Hedefleri Kapsamında Değerlendirilmesi	73
Tablo 7: Albaraka Türk Katılım A.Ş.’nin BM Sürdürülebilirlik Hedefleri Kapsamında Değerlendirilmesi	74
Tablo 8: Kuveyt Türk Katılım A.Ş.’nin BM Sürdürülebilirlik Hedefleri Kapsamında Değerlendirilmesi	75
Tablo 9: Türkiye Finans Katılım A.Ş.’nin BM Sürdürülebilirlik Hedefleri Kapsamında Değerlendirilmesi	76
Tablo 10: Katılım Bankalarının Raporlarında Ele Aldıkları Sürdürülebilirlik Hedefi Sayıları	77

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1: Kurumsal Sosyal Sorumluluk Piramidi.....	31
Şekil 2: Türkiye'deki Katılım Bankaları Raporlarının BM Sürdürülebilirlik Hedeflerine Göre Değerlendirilmesi	80

GİRİŞ

Katılım bankacılığı 1975 yılında ilk modern katılım bankasının kurulmasından günümüze birçok aşama kaydetmiş ve finans sistemi içinde kendine yer bulmayı başarmıştır. Fon toplama ve finans sağlama işlemlerine ek olarak fatura ödeme, çek düzenleme gibi klasik bankacılık işlemlerini de yapmaktadır. Katılım bankacılığının var olma amacındaki en büyük etken din olmuştur. Faizden kaçınan müşterilerin tasarruflarının toplanmasında ve işletilmesinde hem dünyada hem de ülkemizde başat rol üstlenmişlerdir. Bu özellikleri katılım bankacılığının hızla yayılmasını ve Müslüman coğrafyasından çıkıp dünyada kendine bir yer edinmesini sağlamıştır.

Geçtiğimiz son 10 yılda dünyada faizsiz bankacılık sektörü hızla gelişmiştir. Öyle ki sadece İslam ülkeleri orjinli kuruluşlar değil, Citibank, HSBC, USB gibi Batı orijinli çok uluslu bankaların da ilgisini üzerine çekmiştir. Bu bankalar, tasarruflarını faizsiz bir sistemde değerlendirmek isteyen yatırımcılara yönelik olarak bünyelerinde özel bölüm veya fonlar oluşturmuşlardır.

İslam dininde faizin yasak olmasından dolayı, bankacılık işlemlerine uzak kalmış ve tasarruflarını atıl olarak elinde tutmakta olan bir kısım hassasiyeti bulunan insanlar mevcuttur. Atıl kalan tasarrufların, ekonomiye kazandırılması amacıyla dinsel referanslar birçok ülkede faizsiz bankacılığın yaygınlaşmasında etkili olduğu gibi Türkiye’de de etkili olmuştur.

Ülkemizde katılım bankacılığı yaklaşık kırk yıllık bir geçmişe sahiptir. 1970’li yıllarda yaşanan ekonomik krizler katılım bankacılığının sisteme dahil edilmesi için zemin oluşturmuştur. Faizsiz bankacılık uygulamalarının ülkemizde başlaması ise ancak, 16.12.1983 tarih ve 83/7506 sayılı Özel Finans Kurumlarına İlişkin Kararname ile gerçekleşmiştir. 19.10.2005 tarih ve 5411 sayılı Bankacılık Kanunu ile Özel Finans Kurumu adıyla anılan faizsiz kurumların adı, “Katılım Bankaları” olarak değiştirilerek, bankacılık sektörü ile bütünleştirilmeleri gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda birçok yasal düzenleme yapılmış ve 1985 yılında katılım bankalarının temelini oluşturan ilk "Özel Finans Kurumu" kurulmuştur.

Sürdürülebilirlik, gelişen teknoloji ve buna bağlı olarak artan endüstri faaliyetlerinin sonucunda oluşan çevresel zararı azaltmak ve gelecek nesillere yaşanabilir bir dünya bırakmak amacıyla benimsenen yaklaşımı ifade etmektedir.

Artan riskler ve kaygılar nedeniyle günümüzde pek çok firma ve ülke, faaliyetlerini sürdürülebilirlik ilkeleri çerçevesinde gerçekleştirmektedir.

Katılım bankalarının, paradan para kazanmak yerine reel ticari faaliyetleri esas alması, yardımlaşma ve toplumsal fayda esasları üzerinde hareket etmesi, gerçekleştirdikleri faaliyetlerin merkezine insanı odak noktası olarak koyması ,topluma ve çevreye zararları yatırımlardan uzak durması, bu bankaların doğası itibariyle sürdürülebilirlik kavramına yakın olduğunu ortaya koymaktadır (Gedikli & Gökırmak, 2021, s. 74). Dolayısıyla katılım bankacılığının doğasında sürdürülebilirlik gibi bir kavramla ilişkili olmak vardır. Bu nedenle bu çalışmada katılım bankacılığında sürdürülebilirlik değerlendirilmiştir.

Bu çalışmada, Türkiye’de faaliyet gösteren altı katılım bankasının faaliyet raporlarında yer alan sürdürülebilirliğin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda, bankaların raporlarında yer alan sürdürülebilirlik konusundaki faaliyetleri derlenerek, Birleşmiş Milletler (BM) tarafından belirlenen sürdürülebilirlik hedefleri ile uyumu incelenmiştir. İçerik analizi yöntemiyle yapılan çözümlemede, BM hedefleri kriter olarak değerlendirilmiştir. Bu bağlamda Ziraat Katılım Bankası, Vakıf Katılım Bankası, Türkiye Emlak Katılım Bankası, Albaraka Türk Katılım Bankası, Kuveyt Türk Katılım Bankası, Türkiye Finans Katılım Bankası’nın faaliyet raporları, BM hedefleri çerçevesinde çözümlenmiş, içerik analizi yapılarak katılım bankalarının sürdürülebilirlik kapsamında durumları ele alınmıştır.

BÖLÜM 1: KATILIM BANKACILIĞI SİSTEMİ VE TANIMI

1.1. Katılım Bankalarının Tanımı ve Gelişimi

Sermayeye ek olarak yurt içi ve yurt dışından özel cari hesaplara kar ve zarara katılım hakkı sunan hesaplar vasıtasıyla fon toplayan bankalara katılım bankası denilmektedir. Katılım bankaları fonları her çeşit ticari, zirai faaliyetleri ve hizmetleri finanse etmek, ortak yatırımda bulunmak, yurt dışı teminat mektubu vermek gibi çeşitli amaçlarla kullanabilmektedir (Eren, 2017, s. 283). Mevduat bankalarına benzer şekilde bankacılık işlemlerini yürüten katılım bankaları, sabit kazançlı mevduatla değil de katılma hesapları ve özel cari hesaplarla fon toplamaktadır. Katılım bankaları, faiz hakkında hassasiyetleri bulunan gerçek ve tüzel kişilerin tasarruflarını değerlendirmesini, finansman sağlamaları ve diğer bankacılık faaliyetlerini kullanabilmeleri için geleneksel bankacılık anlayışına alternatif sunan bankalardır (Ayanoglu, 2013, s. 7). Bu bankacılık uygulamasında, paranın geçtiği tüm aşamalarda faiz yasağı ilkesine uyulmaktadır. Fakat faizsiz bankacılık sisteminin tam olarak işleyebilmesi için, tüm işlemler İslami değerler gözetilerek yapılmalıdır. İslam dininin kural ve yasaklar çerçevesinde yürütülen bankacılık ve yatırım faaliyetlerinin sürdürülmesi faizsiz bankacılık olarak anılmaktadır. Özetle, İslam ruhu, ahlakı ve değer yargılarına uyumlu olarak faaliyette bulunan, İslam Şeriatının belirlediği kuralları gözetilerek yönetilen bankacılık uygulamalarıdır (Canbaz, 2016, s. 117).

Bugün kullanılan “İslam Bankacılığı” ya da “Faizsiz Bankacılık” ve “Katılım Bankacılığı” terimleri çoğunlukla aynı kurumları ifade etmektedir. Ne var ki, “faizsiz bankacılık”, terim olarak İslami bankacılıktan daha fazlasını anlatmaktadır. Zira çeşitli ülkelerde, İslami bir niteliği olmayan faizsiz bankacılık uygulamaları mevcuttur (Tunç, 2016, s. 39). İslam Bankacılığı, literatürde kar ve zararın paylaşıldığı bankacılık sistemini tanımlamak için kullanılan en yaygın ve en bilinen kavramlardan biridir. Müslüman iktisatçıların ortaya koyduğu bu model, dünyaya Ortadoğu'dan yayılmıştır. Kavram ve kurumları İslamileştirme çabalarının bir sonucu olarak İslam Bankacılığı, İslam Ekonomisi ve İslami Sigorta gibi kavramlar oluşmuştur. Bu gibi modern zaman ürünleri olan kurumların başlarına İslam sözcüğünün getirilmesi ve bununla bu kurumlara bir meşru zemin hazırlanmaya çalışılması, belki de İslam için yapılabilecek en büyük yanlışlardandır. İlk olarak İslam dini, geçmişi, geleceği ve kurallarıyla tüm zaman ve inşaları kucaklayan, gerçek kurutuluşun yolu olan son ve hak dindir. Öz

İslam kaynaklarında herhangi bir banka veya sigorta modelinden bahsedilmediğinden, İslam Bankacılığı terimi en fazla İslam temelleriyle çelişmeyen bir iktisadi girişimin adının önüne İslam kelimesini koymak kadar anlamlı olabilir (Özcan & Hazıroğlu, 2000, s. 193). Günümüz katılım bankacılığı özellikleri çerçevesinde, katılım bankalarının faizsiz bankacılığa daha yakın olduğu belirtilebilir.

M.Ö. 2123-2081 yılları arasında hüküm sürdüğü bilinen Babil Kralı Hammurabi'nin dönemi, faizsiz bankacılık için başlangıç olarak kabul görmektedir. Borçlanmanın nasıl olacağı, Hammurabi kanunlarının 100-107. bölümlerinde düzenlenmiştir. Devam eden zamanda mabet tekeline çıkan bankacılık işlemleri, ticaretle ilgilenen çeşitli zengin (Yahudi) ailelerin kontrolüne geçmiştir. M.Ö. 600-465 yıllarında Fırat nehri kıyısında hükümdarlığını İsrail'den sürülme "Egibi" ve "Murashu" ailelerinin çoğunlukla faizsiz kredi sağladıkları kayıt altındadır. Yahudiler Tevrat yasaklarına karşın, tarihte hem tüm dönemlerde faizli işlemleri uygulamışlardır (Akın, 1986, s. 110-111).

Bugün katılım bankacılığının temel uygulamalarının ilk kez yer aldığı kurumlar para vakıflarıdır. 1456 yılında, İstanbul'un fethinin hemen ardından, Fatih Sultan Mehmet 24.000 altın tutarı ile ilk para vakfının kurulmasını sağlamıştır. Yeniçeri ocakları için temin edilen etlerin, kasaplar tarafından finansmanı adına bu vakıf hizmet vermiştir. Para vakıfları 19. yüzyıla gelinceye dek var olmuşlar fakat zaman içerisinde etkinliklerini kaybetmiş ve ortadan kalkmışlardır. Faiz işlemleri, tüm dinlerce yasak edilmiş olmasına rağmen, farklı dönemlerde var olmuş, 14. yüzyıl ve sonrasında ise daha organize bir şekilde, zengin aileler tarafından yürütülür hale gelmiştir. 20. yüzyıllar arasında ise geleneksel bankacılık faaliyetleri bütün dünyada işlem görür hale gelmiştir. İslam ülkelerinde, bahis konusu faiz ticaretlerinin yer almaya başlamasıyla, İslam hukukuna uyan faaliyetlerin olması gerektiğini savunan Müslüman düşünürler, hem temel ihtiyaçların karşılanması hem de tasarrufların değerlendirilmesi için faizsiz bankaların kurulması gerektiğini savunmuşlardır (Battal, 1999, s. 18).

Bugün bilinen "faizsiz bankacılık" sistemine ihtiyaç ise, Müslüman nüfusun çoğunlukta olduğu Arap ve İslam ülkelerin 20. yüzyılda baş göstermiştir. 20. yüzyılın ilk yarısında gerçekleşen 1. ve 2. Dünya savaşları savaşa katılan ülkelerin yanı sıra tüm dünya devletlerini etkilemiştir. Savaşla beraber gelen yıkım etkilerini kapatabilmek ve üzerine ekonomik gelişimi sağlamak isteyen İslam ülkeleri için

çözümü, kapitalist ülkelerde görülen iktisadi kalkınma süreçlerinin bir benzerinin, fon ve kaynakların gelişmiş bir bankacılık sistemi ile daha etkin kullanılarak gerçekleştirilebileceğini düşünen ilim adamları sunmuştur (Canbaz, 2016, s. 152).

İslam alimlerinin 1930'lu ve 1940'lı yıllarda yaptığı çalışmalar "Faizsiz Bankacılık" kavramını konu edinmiştir. Bunun sebepleri ise İslam ülkelerindeki mevcut gelişim arzusu, bu arzuya destek sağlayacak bankacılık sisteminin kaçınılmazlığı ve "Büyük Buhan" olarak adlandırılan, 1929 yılında tüm dünyayı etkileyen krizdir. Bahse konu çalışmalara ilk örnekler, kapitalist ve sosyalist sistem karşıtı olarak Asya Kıtası ve bilinen ilk medeniyet merkezlerinden Mısır'da olmuştur. Pakistan bağımsızlık mücadelesinin sürdüğü ve İngilizlerin Hindistan'ı terk etmesinin ardından 1940'lı yıllarda "İslam Ekonomisi ve Bankacılığı" hakkında ilk İngilizce, Arapça ve Urduca yayınlar hazırlanmıştır (Canbaz, 2016, s. 154).

Bilinen haliyle katılım bankacılığı fikir bazında ilk olarak Pakistanlı Muhammed Uzeyr tarafından 1955 yılında konu edinilmiştir. 1960'ların ilk yıllarında Tasarruf Sandıkları olarak ortaya çıkan faizsiz bankacılık, ilerleyen yıllarda çok daha fazla gelişime sahne olmuştur. Faizsiz bankacılık için fikir babası kabul edilen Ahmet EnNeccar'ın yönlendirmesiyle Mısır'da kurulan tasarruf sandıkları, faiz ile değil kar-zarar ortaklığı ile çalışan ve mudaraba yöntemiyle işleyen kuruluşlardır. Tasarruf sandıklarının başarısının ardından, modern bankalarla rekabet edebilecek seviyeye getirmesiyle faizsiz bankacılığın temelleri atılmış hale gelmiştir. Yalnızca tasarrufu değerlendirilmesi değil, diğer bilinen bankacılık hizmetlerinin de bu bankalarca İslam ülkelerinde yaygın olarak uygulanması, sistemin Türkiye'de de yer almasını gündeme taşımıştır (Battal, 1999, s. 18). Mısır'da "Nasr Sosyal Bankası" adıyla, devletten destek alarak 1971 yılında faaliyet göstermeye başlaması, ticari anlamda ilk faizsiz bankacılık örneğidir. 1974 yılında kurulan "İslam Kalkınma Bankası" (İKB) ise yalnızca kamusal projelerin finansmanı ile ilgilenmiş, özel sektöre bu destek ulaşmamıştır. Özel sektöre finansman desteği için örgütlenen Suudi Arabistan, Kuveyt ve Birleşik Arap Emirlikleri'ndeki zengin Müslümanlar 1981 yılında "Dar Al-Maal Al-İslami" adlı holdingi İsviçre'nin Cenevre kentinde kurmuştur (Sümer & Onan, 2015, s. 298).

1.2. Katılım Bankacılığının Ortaya Çıkış Nedenleri

Bugün faizsiz bankacılık önemini artırmakta ve faizsiz bankacılık kontrolünde yönetilen para miktarı artmaktadır. Geleneksel bankacılık sistemine benzeyen bir

sistemi olsa da garanti faiz getirisine karşılık, yatırımın gidişatına göre kar ya da zararın olası olduğu faizsiz bankacılık, geleneksel bankacılıktan temelden ayrılmakta ve hem dünyada hem de Türkiye’de gün geçtikçe önem kazanmaktadır. Faizsiz bankacılıkta yaşanan sektör gelişmesi ve giderek popüler hale gelmesi arz-talep ilişkisi yardımıyla anlatılabilir. Dini inançları sebebiyle faizsiz bankacılık ve tasarruf işlerini yürütmek isteyen kesimin talebiyle, sektör gelişim içerisinde. İslami Bankacılığın ortaya çıkma nedenleri, akademik araştırmalarda dini, sosyal ve ekonomik olarak sıralanmıştır (Pehlivan, 2016, s. 300). Tüm bunların yanında, gelecek bölümlerde incelenecek olan, politik sebepler de söz konusudur.

1.2.1. Dini nedenler

Tanımından görüleceği üzere “İslami Bankacılık” dini sebeplerle var olmuştur. Bugün bilinen anlamıyla İslami bankacılık, dini hassasiyetleri yüksek olan kesimin ticaret ve ekonomide giderek daha aktif rol almasının ve zenginleşmesinin bir sonucu olarak gelişmiştir. Geleneksel bankacılıkta tasarruf değerlendirmek, faiz aracılığıyla yapılmaktadır. İslami hassasiyetleri sebebiyle birikimleri ekonomiye kazandırılmaktansa atıl bırakılan kişiler farklı bir bankacılık anlayışına ihtiyaç hissetmiş ve bunun sonucu olarak İslami bankacılık doğmuş, gelişmiştir. Bunun sonucu olarak da faiz harici bir şekilde gelir elde etmenin önü açılmış, aynı zamanda bu tasarruflar ekonomik işleyişe dahil edilmiş ve yatırımcılar için fon sağlanmıştır (Sümer & Onan, 2015, s. 301).

1.2.2. Ekonomik nedenler

Dünya üzerindeki petrolün büyük bölümünün, Müslüman nüfusunun yoğun olduğu ülkelerde olması ve 1970’li yıllardan itibaren artan petrol fiyatları, İslami bankacılığın sektör olarak büyümesini zorunlu kılmıştır. Petrolden edinilen yüksek gelir, İslami bankacılık öncesi dönemde batı bankalarına aktarılmış ve bahsi geçen ülkeler kalkınma alanında zorluklar yaşamıştır. İslami bankalarla birlikte, bu petrol zengini ülkeler İslami bankaları kullanarak, kendi ülke ekonomilerini büyütebilmişlerdir (Kalaycı, 2013, s. 61). İslam Kalkınma Bankası (IDB, Islamic Development Bank) kendisine üye ülkelere ekonomik katkı sağlamak için 1973’de kurulmuş ve İslami bankacılık alanına ilgi artmıştır. Diğer taraftan, ticari kimlikleri olan geleneksel bankalar, ülke kalkınmasına destek sağlayacak uzun vadeli krediler yerine kısa vadeli, kendi kazançlarını artıracak kredi yöntemlerine yönelebilmektedir.

Bununla birlikte geleneksel bankacılıktaki her koşulda tahsilatını yapan banka yerine İslami bankaların projelerde ortak olarak yer alması, işletme verimliliğinde artışı beraberinde getirmektedir (Kalaycı, 2013, s. 61). Bahsi geçen tüm bu ekonomik nedenlerden dolayı İslami bankacılık benimsenerek, gelişmiştir.

1.2.3. Sosyal Nedenler

Ekonomik sistemde faiz, toplum kademeleri arasında dengeyi bozan ve fakirliğin yükselmesine neden olan risk faktörleri arasında sayılmaktadır. Faiz üzerinden, yatırımda bulunup, risk üstlenilmeden yalnızca sermaye sahibi olunarak para kazanılabilmekte ve zenginleşme sağlanabilmektedir. Diğer tarafta fakirler ise borçla yaşarken, borç yükü altında giderek daha da fakir hale gelmektedir (Vasimalai & Narender, 2007, s. 1193). Bu sebepten faiz, emek ile para kazananlara uygulanan bir sosyal adaletsiz olarak değerlendirilmektedir (Baykara, 2012, s. 18).

1.2.4. Politik Nedenler

İslam'ın yaygın olduğu bölgede benimsenip, yayılan İslami Bankacılık alanında boy gösterilmesiyle, ülkelerin birbirleriyle iş birliği yapması olanağı doğmuştur. İslam Kalkınma bankasının özelliklerinden birisi de bahsi geçen iş birliğine olanak sağlamaktır. Bununla birlikte İslami ülkelerin aralarında kurduğu iş ağlarında, dini kurallara uyan bankalara ihtiyaçları vardır. Türkiye'de İslami bankalara duyulan ihtiyaç ise şöyle sıralanabilir (Kalaycı, 2013, s. 61):

- Dini sebeplerle birikimini evinde tutan kesimin, ekonomiye dahil olmasını sağlamak,

- Körfez ülkeleri gibi İslami bankaların doğduğu yerlerle sosyo-ekonomik ilişkiler kurup, güçlendirmek ve buralardan gelecek dövizden fayda sağlamak.

1.3. Katılım Bankacılığının Amaçları

Katılım Bankalarının temel amacı, dini sebeplerle ülke ekonomisine katılmayan ve yastık altı duran paraları faizsiz sistem ile ekonomiye dahil etmektir. Yastık altında duran mevduatların reel ekonomiye aktarılmamasının en belirgin sebebi kişi ve kuruluşların dini inanışlarıdır. Genel olarak amaç faizden arındırılmış ve riski paylaşan bir piyasa türünün oluşturulmasıdır. Dengeli bir finans sistemi kurulması

hedeflenmektedir. Katılım bankalarının amaçlarını dini ve ekonomik olmak üzere iki boyutta ele alabiliriz.

İlk boyut olan dini boyut katılım bankalarının en önemli amacıdır. İslam'da faiz, Kur'an-ı Kerim'de geçen açık ayetler ile yasaklamıştır (Karaman, 1992, s. 13). Dolayısıyla Müslümanların faize karşı net bir tutumu oluşmaktadır (Eskici, 2007, s. 7). İslamiyet öncesi Arabistan'da katlı ve katsız faizcilik yapılmakta bunun sonucu olarak fakir giderek daha fakirleşirken, zenginler servetlerine servet katmaktaydılar. Özellikle yoksul olan kişilerin tüketim ihtiyacı için ödünç aldıkları paralara ödedikleri faizler borçlarını zamanında ödeyemedikleri için durmadan katlanmakta, faiz anaparayı geçmekte sonunda borçlu her şeyinden olmaktaydı. İslamiyet, önce katlı faizi, sonra azı ve çoğuyla her çeşit faizi haram kılmış, faizli tüm muameleleri yasaklamıştır (Eskici, 2007, s. 8).

İslami kaynakların faizi haram olarak görmesi ve faizin haram olduğuna inanan insanların atıl fonlarını değerlendirme düşüncesi faizsiz bankacılığın doğmasına yol açmıştır (Erdoğan, 2011, s. 24-25). Kur'an-ı Kerim, toplum hayatının son derece bozulduğu, ahlak bağlarının tamir edilemez bir biçimde çözüldüğü, fazilet düzeninin ve cemiyet kurallarının düzeltilemeyecek bir ölçüde dağılmış olduğu böyle bir dönemde Hazret-i Muhammed'e vahyolunmuştur. Dönemin Arap toplumunu kemiren ve bir sınıfın diğer sınıfı istismar etmesine neden olan riba ile ilgisi olanlar en ağır cezalarla tehdit edilmiştir (Zeytinoğlu, 1992, s. 102-103).

Faiz İslam dini gibi Yahudilik ve Hristiyanlık tarafından da kesin olarak haram kılınmıştır. Gerçekte din, insan davranışları ve inançları ile ilgilidir ve her din kendi ekonomik duruşuna sahip olmalıdır. Her dinin bir ekonomik yaklaşımı olmalıdır, çünkü ekonomi genelde tanımlandığı gibi insan davranışı –mal ve hizmetlerin üretimi, dağıtımı ve tüketimine ilişkin- üzerine bir çalışmadır. Bu ekonomik davranış genel insan davranışlarının bir parçasıdır. Bu nedenle ekonomi, dinin parçası olmalıdır. (Kahf, 2005, s. 77-78).

İslam'da fert ve toplumun ahlakına zarar verecek bütün harcama sahaları yasaklanmıştır. Faiz, ihtikar, rüşvet, iktinaz (yığma), israf, buhl (cimrilik), istiğlal (hak etmediği bir çıkar veya hakimiyet elde etme) ve genel olarak insanlara ait malların gayri meşru yollardan elde edilmesi (ki bunun için gasp tabiri kullanılabilir) örnek olarak verilebilir (Erdoğan, 1994, s. 26).

İslam ekonomisinde, finansal ürün ve hizmetlerin öncelikli olarak İslami kurallara uygunluğu gereklidir. İslami kuralların kaynakları ise sırasıyla; Kur'an, Hadis, Sünnet, İcma, Kıyas ve İctihattır. Kur'an, Allah tarafından vahiyler şeklinde Hz. Muhammed'e gönderilen kutsal kitap; Hadis, Hz. Muhammed'in sözleri ve davranışları ile ilgili her türlü bilgi; Sünnet, Hz. Muhammed'in hayatı boyunca yapmış olduğu fiiller; icma, İslam alimlerinin bir konu üzerinde görüş birliğine varması; Kıyas, Kur'an ve sünnette hükmü olmayan bir olayı, hükmü olan başka bir olayla karşılaştırarak hüküm vermek; İctihat ise, Kur'an'da ve sünnette açıkça sözü edilmeyen dini bir konu hakkında hüküm vermektir (Gait & Worthington, 2008, s. 784-785).

Ekonomik boyutu anlamak için ise katılım bankacılığının ortaya çıkış süreci incelenmelidir. İslami bankacılığın doğuşunu hazırlayan ekonomik sebeplerin başında özellikle 1970'li yıllarda Arap ülkelerinin petrol kaynaklarından elde ettikleri gelirlerin ekonomiye yeniden kazandırılması, kalkınmaya katkı sağlama arayışı ön plana çıkmaktadır (Eskici, 2007, s. 12).

1970'li yıllarda OPEC ülkelerinin petrol fiyatlarını yukarıya çekmesiyle petrol ihraç eden İslam ülkelerinin gelir ve birikimleri büyük tutarlara ulaşmıştır. Bu ülkelerin dış ticaret fazlaları petro-dolar olarak nitelendirilen tasarruf şeklinde batı ülkelerine akmış , İslam ülkelerinin kalkınma ve gelişmesine katkıda bulunmamıştır. Hatta bu ülkelerde gelir dağılımını daha da bozmak, ikili (dualist) ekonomik yapıyı güçlendirmek gibi olumsuz etkiler meydana getirmiştir. İslam ülkelerinde bu sakıncalar veya eksiklikler zamanla duyulmuş ve bu ülkeleri ekonomik çözümler aramaya yöneltmiştir. Ayrıca, diğer tarafta petrol zengini olmamakla beraber doğal kaynakları ve insan gücü olan fakat yeterli sermayeye sahip olmadıkları için bu kaynakları değerlendiremeyen geri kalmış veya gelişmekte olan İslam ülkeleri de bulunmaktadır (Eskici, 2007, s. 12)

İslam Kalkınma Bankası'nı takiben İslam ülkeleri faizsiz esaslara göre çalışan finansal kurumlar oluşturmaya başlamışlardır. Böylelikle, hem faize karşı duyarlı olan İslam ülkeleri arasında ticaret ve mali piyasaların gelişmesi sağlanarak gelişmekte olan İslam ülkelerinden az gelişmiş İslam ülkelerine sermaye hareketinin sağlanması amaçlanmıştır hem de ekonominin dışında kalmış ya da verimsiz alanlara yönelmiş sisteme tasarrufların faizsiz bankacılık kurumları

sayesinde ekonomik sisteme dahil edilmesi gibi sebepler İslami bankacılığın doğuşunu hazırlamıştır (Eskici, 2007, s. 12-13)

Türkiye’de ise Katılım Bankaları’nın (faizsiz bankacılığın) kurulmasını hazırlayan ekonomik sebepler birkaç ana tema üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bunlar; gelişmekte olan, zengin kaynaklara ve sermaye birikimine sahip bazı Ortadoğu ve Arap ülkelerinden kaynak sağlamanın yanı sıra faizden kaçınarak ekonomik sistemin dışında kalan ya da verimsiz değerlendirilen tasarrufların ekonomik sistemin içine dahil edilmesi ile kalkınmanın sağlanması şeklinde özetlenebilir (Eskici, 2007, s. 13).

Sermaye fazlası olan İslam ülkeleri ile sermaye açığı olan İslam ülkeleri arasında yapılacak bir işbirliğinin taraflar için olumlu sonuçlar verebileceği görüşü de faizsiz bankaların kuruluşunda diğer bir etken olmuştur. Klasik bankalar müşterilerine genellikle nakit kredi vermektedir. Ayrıca klasik bankalar verdikleri kredilerin nerede kullanıldığını takip etmemekte ve önemsememektedirler. Bu nedenle krediler, arkasından mal ve hizmet artışına neden olmadığı sürece klasik bankaların ekonomiye direkt etkisinden söz edilememektedir. Katılım bankalarında kullanılan fonun denetiminin kolay olması ve müşteriye nakit olarak verilmemesi amaç dışı fon kullanımını önlemektedir. Bu nedenle katılım bankalarının ekonomiye direkt katkısı söz konusu olmaktadır. Stratejik planlar yapan ülkelerin üstünde durdukları en önemli konulardan biri teknolojik gelişmelerin yanında finansal kaynakları denetimleri altına alabilecekleri mekanizmaları geliştirmektir (Erdoğan, 2011, s. 25-26). Bu noktadan hareketle New York Borsası tarafından faizsiz bankacılık işlemleri yürüten şirketler için indeks hazırlanmış ve İslami sebeplerle ekonomi dışında kalan binlerce tasarruf sahibi sistem içine alınmıştır (Erdoğan, 2011, s. 26).

Klasik bankacılık sisteminde alacaklı taraf her zaman avantajlı durumdadır. Bu avantaj insanların paralarını yatırım yoluyla işletmek yerine, faizle işletip kaybetme riski olmadan para kazanmasına neden olmaktadır. Yatırım oranının düşmesi ülkenin kalkınmasını olumsuz yönde etkileyecek, işsizliğin düşmesi ve gelir dağılımının adaletsiz dağılması gibi sorunları beraberinde getirecektir. Kalkınma bankaları faiz nedeniyle doğan tek taraflı avantajlı durumu ortadan kaldırıp, insanların paralarını ortaklık çerçevesinde işletmesini amaçlamaktadır (Kaya, 2011, s. 29).

1.4. Katılım Bankacılığının Özellikleri

Katılım bankalarının temel nitelikleri; banka özelliğinde olmaları, aracı kurum görevi görmeleri, güven kurumu olarak görülmeleri ve faaliyetleri içerisinde faiz olmamasıdır.

1.4.1. Banka niteliği taşımaları

2005’de yayınlanan 5411 sayılı Bankacılık Kanunu ile bankacılık sisteminde yer alan bankalar, mevduat bankaları, katılım bankaları, kalkınma ve yatırım bankaları şeklinde üçlü bir sınıflandırmaya tabi tutulmuştur. Bu sınıflandırma ile birlikte katılım bankaları diğer geleneksel bankalar benzeri bir banka özelliği kazanmıştır (Arabacı, 2007, s. 14).

1.4.2. Aracı kurum niteliği taşımaları

Finans aracıları piyasa katılımcılarından topladıkları fonları krediler veya menkul kıymetler şeklinde yatırıma çevirirler. Finansal aracılardan en temel özelliklerinin arasında, ekonomide atıl konumda olan mali değerlerin yatırıma çevrilmesine aracılık etmeleri bulunur. Bu özellikleriyle ekonomik hayatın değiştirilemez kurumları konumundadırlar. 5411 sayılı Bankacılık Kanunu sayesinde, katılım bankaları banka harici finansal aracılardan kurtulmuşlardır. Katılım bankaları da finans piyasasında fon sağlayıcılar ve fon talep edenler arasında aracılık faaliyetleri yürüten finansal aracı durumundadır (Battal, 1999, s. 7). Fakat geleneksel bankalardan farklı olarak katılım bankaları, dini hassasiyetler nedeniyle atıl halde, finans piyasalarından uzak duran fonların sisteme kazandırılmasında rol oynamaktadır. Katılım bankaları finansal piyasada geleneksel bankalara gelmeyen fonların, ekonomiye dahil olmasını sağlayarak, bu alanda bir yeniliğin önünü açmışlardır. İslam bankacılığı esaslarına uygun olarak faaliyet gösteren bu kurumlar tasarruf sahiplerinden mevduat adı altında değil de katılım hesabı şeklinde topladığı fonları daha ziyade firmalara kullandırmakta ve katılım hesapları sahiplerine kâr-zarar durumuna göre geri ödemedeki bulunmaktadır. Katılım bankalarının atıl kalmış fonları mali sisteme dâhil etmeleri dolayısıyla bankacılık sisteminin tamamlayıcı kurumları olduklarını söylemek de mümkündür (Aydın, 2012, s. 15).

1.4.3. Güven kurumu niteliği taşımaları

Pratikte bankalar açısından çoğunlukla sarf edilen "güven kurumu" ve "itibar müessesesi" gibi tanımlamalar katılım bankaları için de geçerlidir. Büyük bir müşteri kesimince bankalar güvenilir kurum olarak görülmektedir. Özel denetimlere tabi olmaları, kamusal müdahaleye açık olmaları, yasalarca ağırlaştırılmış sorumluluklarının bulunması, özel izin ve imtiyazları sahip olmaları sebebiyle bu güven oluşmaktadır (Battal, 1999, s. 8).

Geleneksel mevduat bankalarının aksine, katılım bankaları kar ve zarar ortak katılım sunmakta ve mevduat garantisi vermemektedir. Fakat bu garantinin olmaması, toplanan fonların verimli ve güvenli bir şekilde işletilmesi sorumluluğunu azaltmamaktadır. Burada oluşan güven geleneksel bankalara karşı oluşan güven ile aynıdır. Bankacılık sistemini bir bütün haline getiren unsurlar arasında olan katılım bankaları da ticari anlamda bire güven kurumu olarak kabul görmelidir (Doğan, 2013, s. 11). Bununla birlikte 2005 sonrasında katılım bankalarının 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'na tabi olarak devlet güvencesi ile faaliyet göstermesi ve kanun ile çizilen çerçevede sorumluluk alması katılım bankalarının güven duyulan kurumlar olarak öne çıkmasını sağlamıştır denebilir. Bankacılık sistemine dahil olmaları ile beraber yeni bir finansal anlayış olan, belirli bir tutar maddi kazanç sağlamak yerine kar-zarar ortaklığı sistemini kazandırmışlardır. Sistemin en kendine has özelliği, mevduat sahibine belirli gelir garantisi sağlamadan fon toplayabilmesidir. Bu durumun varlığı katılım bankalarının güven kurumu olarak kabul gördüklerini işaret etmektedir (Battal, 1999, s. 14).

1.4.4. Faaliyetlerinde faize yer vermemeleri

Katılım bankalarını diğer bankalardan ayıran en önemli özellik faiz ile faaliyet göstermemeleridir. Bankacılık kanununda da belirtildiği üzere ne topladıkları ne de kullandıkları fonlarda faiz işlemine yer yoktur. 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 3. maddesinde katılma hesabını anlatırken, katılım bankalarınca mevduat toplanamayacağı ve toplanan fonlar için sabit bir faiz getirisi vaat edilemeyeceği ve sermayenin aynen iadesine garanti sağlayamayacakları belirtilmiştir. Faizsiz bankacılığın iyi anlaşılmasının en doğru yolu, paranın İslam'daki rolünün ve fonksiyonunun iyi tespit edilmesinde yatmaktadır. İslami düşüncede para yalnızca bir

mübadele aracıdır. Paraya atfedilen değer ve bakış tarzı da buna göre düzenlenmesi gerekmektedir ve faize yer olmayışı da bu hususla ilgilidir (Zaim, 2005, s. 150).

Geleneksel bankalar ve katılım bankalarının ayrıldıkları önemli noktalar arasında paraya yüklenen fonksiyon yer almaktadır. Geleneksel bankalarca ticaret malı olarak değerlendirilen ve üzerinde yine para kazanılmak para, faizsiz finans kurumlarında ise para ticari işlemler için bir araç olarak değerlendirilmektedir. İslam dini, paranın mübadele aracı ve değer ölçüsü olduğunu, kendisinin ticari bir mal şeklinde değerlendirilemeyeceğini, faiz getirerek kendi kendine artamayacağını belirtmektedir. Piyasada gerçekleşen dalgalanmalar haricinde, ölçü birimleri gibi paranın değeri sabit kalmalıdır (Özsoy, 2012, s. 86). Para, kendisinden yine para kazanılacak bir mal olarak kabul edilmediğinden ve para bir mübadele aracı olduğundan paranın üzerinden yapılan değişim, yani paranın ticaretinin yapılması sonucu elde edilen gelir faiz olarak adlandırılmakta ve yasaklanmaktadır. Dinin paraya bu yaklaşımından dolayı İslam ekonomisinde sermaye, kredi sistemi ile değil, ortaklık sistemi ile sağlanır. Katılım bankaları da bankacılık faaliyetlerini faize değil, kâr ve zarara katılım esasına dayalı bir ortaklık sistemi çerçevesinde sürdürürler. Ticarete konu olan malların alım-satımına aracılık ederek kâr elde ederler ve faiz yerine kâr payı kavramını esas alırlar (Bayındır, 2005, s. 157).

1.5. Katılım Bankacılığında Fon Toplama Yöntemleri

Diğer geleneksel bankalar gibi faizsiz bankalar da belli bir sermaye ile kurulmaktadır. Bu sermaye tutarı ülkeden ülkeye değişmekle birlikte o ülkedeki yasalar ile düzenlenmektedir. Türkiye mevzuatında vadeli fonlar, katılma hesabı olarak yer alırken, vadesiz fonlar özel cari hesap olarak düzenlenmiştir. Konu edilen fon toplama yöntemleri mevzuatta yer aldığı haliyle, yani özel cari hesaplar ve katılma hesapları adı altında incelenecektir.

1.5.1. Cari hesap

Vadesiz olan bu hesabın tüm işletme maliyeti ve olası doğacak karı faizsiz bankaya ait olmakla birlikte hesap sahibine bir kazanç sağlamamaktadır. Katılım hesapların farklı olarak içerisindeki para, hesap sahibi tarafından istenildiğinde çekilebilen bu hesap türü, Türkiye Bankacılık Kanunu tarafından “Katılım bankalarında açılabilen ve istenildiğinde kısmen veya tamamen her an geri çekilebilme özelliği taşıyan ve karşılığında hesap sahibine herhangi bir getiri ödenmeyen fonların

oluşturduğu hesaplar” şeklinde anlatılmaktadır. Bireysel ve ticari müşterilerin genellikle çek ödemeleri gibi işlemler için kullandıkları cari hesapların, bahsi geçen sebepler neticesinde toplam fon içerisinde payı yüksek olmaktan uzaktır. Türkiye’de %20 olan bu pay, bahsedildiği gibi yüksek olmamakla birlikte, maliyetsiz olması nedeniyle banka karlılığı için önemlidir (Yanpar, 2014, s. 191).

1.5.2. Katılma hesabı

Türkiye Bankacılık Kanunu katılma hesaplarını “Katılım bankalarına yatırılan fonların bu kurumlarca kullandırılmasından doğacak kâr veya zarara katılma sonucunu veren, karşılığında hesap sahibine önceden belirlenmiş herhangi bir getiri ödenmeyen ve anaparanın aynen geri ödenmesi garanti edilmeyen fonların oluşturduğu hesaplar” olarak ifade etmektedir. Bu hesaba para yatıran müşteri, banka ile bir ortaklık ilişkisi içinde olduğunu, sermaye ve kar garantisinin olmadığını, zararın bile ihtimaller içerisinde olduğunu bilincindedir. Cari hesapların aksine, bu hesaplardaki para bankaya ödün verilememekte, ortaklık sermayesi olarak ödenmektedir. Bu sebeple hesap sahibi ve bankanın bir kar ilişkisi değil ortaklığı, fıkıhta geçen adıyla mudaraba mevcuttur (Bayındır, 2005, s. 70).

Katılma hesapları ve geleneksel bankacıkta var olan vadeli hesapların farkları ve benzerliklerini değerlendiren çeşitli açıklamalar mevcuttur. Kimi uzmanlarca iki hesap türünün aynı olduğu söylene de iki hesap türünün tamamen farklı olduğunu öne süren uzmanlar da vardır. Bunun yanında iki bankacılık sisteminin topladığı vadeli fonlar, nitelik açısından ciddi farklar barındırmaktadır. Mevduat sahiplerinde borç alınarak toplanan para, geleneksel bankacılıkta yine kredi adıyla borç olarak müşterilere verilir. Bu durumda mevduat sahipleri karşısında borçlu durumda olan banka, krediyi kullanan müşterilerinin alacaklısı konumundadır. Borçlu alacaklı ilişkisi faizsiz bankalarda yer almazken, müşterilerle ilişki ortaklık şeklinde kurulur ve bu durum iki bankacılık anlayışı arasındaki temel farklardandır (Lewis, 2016, s. 26). Bunun yanında faizli bankaların, vade sonunda mevduat sonunda ödeyeceği tutar en başta belirlenir ve hesap sahibine taahhüt edilir. Bu tutar bankanın hesap işletiminde elde edeceği gelir ya da zarara bağımlı değildir. Faizsiz bankacılıkta ise açılan katılma hesaplarında ise ortaklık durumu var olduğu için hesabın vadesi sonunda bir getiri taahhüt edilmemenin yanında anapara garantisi de mevcut değildir. Katılma

hesaplarında anapara garantisinin olmaması sebebiyle bu hesaplar risk sermayesi (venture capital) olarak değerlendirilmelerine sebep olmaktadır (Tunç, 2016, s. 129).

1.6. Katılım Bankacılığında Fon Kullandırma Yöntemleri

Bahsi geçen, geleneksel bankacılıktaki vadeli ve vadesi hesaba karşılık gelen cari ve katılma hesaplarıyla bir araya getirilen fonlar, farklı enstrümanlar aracılığıyla müşterilere kredi olarak kullandırılır. Faizsiz bankacılıkta riski daha yüksek olan ortaklıktansa (mudaraba ve muşaraka) murabaha yöntemini kullanmaktadır (TKBB, 2015, s. 15).

1.6.1. Murabaha (Maliyet + Kâr marjlı satış)

Bu sermayeyi doğrudan değerlendirme yöntemi, bugün faizsiz bankacılık dünyasında en sık kullanılan fon kullandırma yöntemidir. Bilançoda yer alan pasif kısımda daha çok mudaraba, aktif kısımda ise murabaha kullanılmaktadır. Bunun anlamı, faizsiz bankacılıkta fon toplanırken mudaraba, toplanılan fon kullandırılırken murabaha kullanılmaktadır. Fon talep eden müşteri için, satıcıdan peşin bedelle satın alınan mal, taksitle ve üzerine ilave edilen bir miktar kar ile müşteriye satılmaktadır. Uygulama kolaylığı ve düşük risk faktörü sebebiyle en yaygın kullanılan yöntem olarak göze çarpmaktadır. Mudaraba ve muşaraka gibi ortaklığa dayalı fon kullandırma yöntemlerinde, projenin sürekli takip edilerek, gerekli önlemlerin alınması ve farklı alanlardaki projeler için o işten anlayan profesyonellerin faizsiz banka tarafından istihdam edilmesi gerekmektedir. Tüm bunlar da uygulanması kolay ve risk içermeyen murabaha yöntemini daha tercih edilir kılmaktadır. Bu yöntemde fon kullanılan müşteri, satıcıdan alınan malın ve üzerine konulacak karın bilincinde olduğu için her şey şeffaf bir şekilde gerçekleşmektedir. Kullanımı dünyada yaygınlaşan murabahanın faizsiz bankacılık açısından ne kadar uygun olduğu, halen tartışma konusudur. Bazı uzmanlarca, murabahanın faiz tabanlı finans enstrümanlarına benzerliği işaret edilmektedir (Rammal & Parker, 2010, s. 5).

1.6.2. Mudaraba (Emek + Sermaye ortaklığı)

Bu iş modelinde bir taraf sermayedar olarak yer alıp, tüm masrafları karşılar ve para akışını sağlarken, diğer taraf da bilgi, tecrübe ve emeğini ortaya koymakta ve proje yönetiminin sorumluluğunu almaktadır (Yanpar, 2014, s. 88). Mudaraba ortaklığına sermaye katkısı sağlayan ortaklık sözleşmesine şartlar ekleyebilir, fakat

yönetim ve günlük operasyonlara müdahalede bulunamaz. Emek-sermaye ortaklığı olarak anlatılabilen mudarabada, sermaye sağlayan yatırımcıya rab-el mal, emek sağlayan ortağa ise mudarib denmektedir. Bu ortaklıkta kar, sözleşmede anlaşılan oranlar üzerinden dağıtılırken, olası bir zarar durumunda sermaye koyan ortak bunu karşılar (Iqbal, 2014, s. 74).

Paylaşılan kar, tek tarafın yüklendiği zarar özelliğinden dolayı ‘profit sharing-loss bearing’ şeklinde de anlatılabilir (Kettell, 2011, s. 50). Düzenlenen ortaklık sözleşmesi ile sabit olmayan bir şekilde, kar paylaşımında oranlar belirlenir ve zarar halinde girişimci emeğinden başka bir şey kaybetmez. Sermaye sahibinin, zarar durumunda mudaribden zarar tazmini istemesi gibi bir durum söz konusu değildir. Fakat girişimcinin ihmalkarlığının ya da yanlış yönetiminin ispatı halinde, zarardan sorumlu tutulması mümkündür. Mudaraba ortaklığının faizsiz bankacılık uygulaması hali incelendiğinde iki halkalı bir yapıyla karşılaşılır. İlk halkayı, fonu işleten, işlem sonucu doğan kar ile zararı hesap sahipleriyle paylaşan banka (müdarip) ve birikimlerini işletilmek üzere banka hesabına yatıran fon sahipleri yer alır. İkinci halkada ise durum, faizsiz bankadan fon alan, yani kredi kullanan müşteri mudarib, faizsiz banka ise sermaye sahibi taraf olmaktadır (Tunç, 2016, s. 139).

1.6.3. Muşaraka (Sermaye + Sermaye ortaklığı) (Kâr + zarar ortaklığı)

Kökeni Arapça şerik kelimesinden gelen ve ‘ortaklık’ anlamı taşıyan muşarakada (Tunç, 2016, s. 69) iki veya daha fazla kişi ortaklık kurmak ve bu ortaklık sonucu elde edilen karın paylaşımı için bir adi ortaklık kurmaktadır (Yanpar, 2014, s. 90). Mudaraba ile aralarındaki fark ise tüm tarafların ortaklığa sermaye katkısı sağlaması ve şirket yönetiminde söz sahibi olabilmesidir (Iqbal, 2014, s. 76). Tüm taraflar ortaklık katkısı olarak hem sermaye hem de emek ortaya koymakta ve yönetime dahil olmaktadır. Hem mudaraba hem de muşaraka yöntemleri, ortaklık temelli fon kullandırma yöntemleri olduğu için, daha uzun vadeli bir çalışma durumu ortaya çıkmaktadır. Bu durum, bankaların fon kullandırılacak kişilerin yapacağı işlerle ilgili, geleneksel bankalara kıyasla daha detaylı bir analiz yapmasını, diğer taraftan da daha uzun vadede geri dönüş sağlayacağı için buna uygun bilançolar hazırlanmasını gerektirmektedir.

1.6.4. Kârz-ı hasen

Bir kişiye borç olarak verilen belirli bir miktar para ya da standart bir mal ile kişinin ihtiyacını karşılamak ve belirli bir sürenin ardından hiçbir fazlalık olmadan geri alınmasına, güzel borç anlamı taşıyan karz-ı hasen denir (AAOIFI, 2012, s. 44). Bu yöntemde borçlu yalnızca anaparayı geri ödemekle mükelleftir, bunun dışında nema veya başka bir ücret ödemez. Kimilerine göre anapara haricinde, enflasyon farkının talep edilmesi faiz olarak değerlendirilmemelidir. Karz-ı hasende belirlenen bir vade vardır, fakat bu vade bağlayıcı özellik taşımamaktadır, alacaklı borcun geri ödenmesini dilediği zaman talep edebilir ya da borçlu borcunu kapatabilir (Yanpar, 2014, s. 84).

1.6.5. Selem/Selef satış (Peşin ödemeli satış)

Teslimi ileri bir tarihte yapılacak satış işine ait ödemenin peşin olarak yapılmasını içeren sözleşmedir (Kettell, 2011, s. 101). Bu sayede teslimi yapılması planlanan ürün için üreticiye finansman sağlanır. Selem ile nakit ihtiyacı olan bir şahıs ya da firma henüz üretmediği demir, hububat, çimento ve bakliyat gibi ürünler için kaynak sağlamış olur (AAOIFI, 2012, s. 50). Hasat zamanında ürünü teslim etmek üzere alıcı ile anlaşan çiftçiler, selem yoluyla nakit ihtiyaçlarını karşılamış olurlar. Altın, gümüş ve farklı para birimleri selem satışında yer alamaz (Kettell, 2011, s. 101).

Selem sözleşmesinde henüz var olmayan ürünün satışa konu olması şüphe uyandırabilmektedir. Ancak sözleşme ile ürünün özelliği, miktarı ve teslim süresi belirtildiği için, ürün teslim tarihinde üretilmemiş olsa dahi satıcı ürünü dışarıdan temin edip, alıcıya teslimi gerçekleştirmek zorundadır (AAOIFI, 2012, s. 51). Sahip olunmayan malın satılamayacağını işaret eden İslami kuralın istisnai durumu olan selem, satın alınan malın ödemesinin sonradan yapıldığı murabaha işleminin tam tersidir (Iqbal, 2014, s. 84). Faizsiz bankacılık uygulaması olarak selem, müşterinin istediği ürünün fiyatının banka tarafından satıcıya peşin olarak ödenmesi ve siparişin oluşturulmasıyla gerçekleşir. Teslim süresi gelip, mal alıcıya teslim edildiğinde ya da belirlenene daha ileri bir tarihte alıcı ödemeyi bankaya yapar. Bankanın satıcıya yaptığı ödeme ile alıcının bankaya yaptığı ödeme tutarı arasındaki fark banka karı olmaktadır.

1.6.6. İstisna (Siparişe dayalı satın alma)

İslam hukuku satılacak malın, fiziken var olması, satıcının mal üzerinde mülkiyet hakkına ve kontrole sahip olması gerektiğini, uyulması gereken bir kural olarak ortaya koymaktadır. İstisna ve selem sözleşmesi ile yapılan satış işlemleri ise bu kural için istisna konumundadır. İstisna üretimle alakalı bir sözleşme olmakla beraber, ürün üretilmesi adına üreticiye verilen siparişi anlatmaktadır (Yanpar, 2014, s. 98). Üretici ya da satıcı, siparişi verilen ürünün üretilip, alıcıya teslim edileceğini taahhüt eder. İki önemli özelliği, malın satış ya da sözleşme sırasında var olmasının gerekli olmaması ve satışın vadeli veya peşin olabilmesi olan istisna, daha çok sipariş ve üretime konu olabilecek gemi, uçak, bina gibi projelerde kullanılmaktadır (Kettell, 2011, s. 92). Sözleşmede adı geçen ürünün, adedi, işin tamamlanma süresi, ödeme vadesi belirtilmelidir. Sözleşmede belirtilen özelliklere sahip olmayan ürünler için alıcı seçme hakkına sahiptir ve üretici durum sorumluluğunu alır. Bireysel bankacılık alanında da kullanılabilen istisna yöntemi, maketten konut satışının finansmanında da kullanılmaktadır (Yanpar, 2014, s. 164).

1.6.7. İcara

Arapça anlamı “kiralama karşılığı bir şey verme” olan icara (ijarah, icare) (Yanpar, 2014, s. 96), faiz kullanmayan bankacılıkta sıkça kullanılmaktadır. Finansal kiralama (leasing) olarak kabul görmüş icara, uygulamasının basitliği ve farklı vergisel avantajlar sağlamakla beraber sukuk ürününde sıkça kullanılmasının avantajıyla faizsiz bankacılıkta yoğun bir kullanım alanına sahip olmuştur. Müşterinin satın almak istediği ürünü (çoğunlukla üretimde kullanılan makineler) satıcıdan temin eden faizsiz banka, satıcıya peşin ödeme yapar ve malı istekliye kiralar. Sözleşmede anlaşılan kira tutarı müşteri tarafından bankaya ödenir. Yapılan kira ödemesi yalnızca ürün kullanımı için değil, aynı zamanda malın sahipliği için de yapılmaktadır. Kira ödemelerinin son bulmasının ardından ödenecek sembolik bir ücretle mal, müşterinin (kiracının) olur. İcara bu yönüyle, satın alınan malın üzerine kar koyarak müşteriye taksitle satma yönteminin farklı bir çeşidi olarak görülebilir (Kettell, 2011, s. 78).

Sukuk ürünü ilkelerine bakılacak olursa (Demirtaş, 2019, s. 64):

- Sukuğu ihraç eden kurum elde edeceği geliri, fonu katılım bankacılık esaslarına uyumlu olarak kullanmalıdır.
- Elde edilen fonların hangi varlıkları finanse ettiği açıkça belirtilmeli.

- Sukuk hamili vade sonunda elde edeceği gelirin yatırım yaptığı varlıktan olması gerekmektedir.
- Sukuk hamili vade sonunda elde edeceği gelirin yatırım yaptığı varlıktan olması gerekmektedir.
- Sukuk hamili elinde bulunduran kişi dayanak varlık mülkiyeti ve nakit akışına sahiptir.
- Tüm aşamaları şeffaf olmalıdır.
- Sukuktan ele geçecek olan gelir belirlenmemiş olmalıdır.

Tablo 1: Sukuk, Bono ve Hisse Senedinin Farkları

	SUKUK	BONO	HİSSE SENEDİ
İhraç Konusu	Nitelikleri belli varlık-proje üzerinden sahiplik	İhraç edenin borcu söz konusu	Şirketten sahiplik hakkı
Varlığa Dayalı Olma Durumu	Belirlenen en az oran kadar maddi varlık olmalı	Önemli değildir. (Genellikle zorunlu değildir.)	Önemli değildir. (Zorunlu değil)
Teminat	Varlıklarda sahiplik hakkı ile teminat sağlamaya ek olarak teminat artırımı ile de teminat sağlanır.	Genellikle teminat içermemektedirler.	Teminat içermemektedir.
Anapara ve Gelir	Belirlenen bir gelir bulunmamaktadır.	Gelir garanti edilmiştir.	Şirket tarafından garanti edilmemiştir.
Amaç	Katılım esaslarına uygun ihraç edilir.	Her türlü amaç için ihraç edilir.	Her türlü amaca uygundur.
Senetlerin Satılması	Sermaye payının satışı söz konusudur.	Bir borç senedinin satışı söz konusudur.	Şirketin hisselerinin satışı söz konusudur.
Senet Hamilleri Sorumlulukları	İhraç edilen senetlere katılım oranında dayalı olduğu varlık/teşebbüse bağlı	Bono sahiplerinin ihracının mali durumu için bir sorumluluğu yoktur.	Sahip olunan şirket hisseleri oranında şirketin işlerinden sorumluluk söz konusudur.

Kaynak; Tuhun, 2014, s. 44.

Yapılarına göre sukuk ürünlerine bakılacak olursa;

- Mudarebe Sukuk
- Muşareke Sukuk
- Murabaha Sukuk
- Selem Sukuk
- İcare Sukuk

Ülkemizdeki sukuk, kira sertifikaları, tarihsel sürecine bakacak olursak SPK (Sermaye Piyasası Kurulu) tarafından 1 Nisan 2010'da ilgili tebliğ sayesinde bir temel oluşturulmuştur. Akabinde 2011'de sukuk ihraçlarına vergi düzenlemesi yapılmıştır. 2011 yılında katılım bankaları aracılığı ile sukuk ihraç edilmiştir. Bunun devamında ise Hazine Müsteşarlığı 2012'de sukuk ihraç etmiştir (Börekçi, 2018, s. 48).

BÖLÜM 2: SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

2.1. Sürdürülebilirlik Tanımı

Sürdürülebilirlik kavramı geçmiş dönemlerden itibaren hakkında çokça araştırma yapılmış ve tartışmalara konu olmuş bir kavramdır (Demir & Sezgin, 2014, s. 714). Sürdürülebilirlik kavramı ilk kez 1987 yılında Dünya (Brundtland) Komisyonu'nun çevre ve gelişim konulu "Ortak Geleceğimiz" isimli yayımlanmış raporuyla ekonomi temel olmak üzere hayatın birçok alanında kullanılan bir kavram haline gelmiştir (Cantimur, 2011, s. 4). Sürdürülebilirlik, birbirinden bağımsız pek çok kavramla kullanılmasından dolayı çeşitli anlamlarda kullanılan ve çok sayıda alanda yer edinmiş bir kavram olagelmıştır. Kalkınma, şehircilik, tarım, mimari, ekonomi gibi alanlarda sürdürülebilirlik kavramının kullanımı artmış, böylece konu pek çok tartışma ve yorumlamaya açık olmuş, açık bir şekilde kavranması güçleşmiştir. Bu sebeplerden dolayı, farklı alanlarda kullanılan ve herkesin kendince yorumladığı kavram için, genelin benimseyebileceği tek bir tanım yapılamamıştır (Yavuz, 2010, s. 65). Sürdürülebilirlik kavramı literatürde farklı alanlarda farklı tanımlamalarla kullanılmıştır. Çeşitli tanımlardan bazılarını aşağıda yer verilmektedir.

Soubbotina (2004), sürdürülebilirlik kavramını, var olan gereksinimlerin karşılanması ve hakların muhafazası açısından benzer şartlara sahip olunması olarak tanımlanmıştır. Bıçakçı (2012) sürdürülebilirliği var olabilme hacmi olarak tanımlanmıştır. Azapagic (2003) ve Malovics ve arkadaşları ise sürdürülebilirliği hali hazırdaki gereksinimler karşılanırken bir yandan da sonrası adına karşılaşılabilecek ihtiyaçlar için tedbir almak olarak ifade etmişlerdir. Çakar (2007) sürdürülebilirliğin çevreci boyutu olarak, bugün elde olan kaynakları tüketirken gelecek kuşakların bu kaynaklardan yararlanabilmelerini temin etmek hiç olmazsa kullanma imkanlarına son vermemek olarak tanımlar. Çamlıca ve Akar'ın (2014) sürdürülebilirlik kavramı tanımları gelecekte de var olabilmek, sürekli olmak ve varlığını daima koruyabilme kabiliyeti olarak yapılmıştır.

Yelkikalan ve Aydın'a (2010) göre sürdürülebilirlik, bugünkü mevcut gereksinimlerin karşılanmasıyla beraber gelecek nesillere faydalı olabilecek finansal, toplumsal ve çevre ile alakalı kaynakların hassas ve işlevsel olarak kullanımınıdır. Filiz ve Hacıhasanoğlu'nun (2011) tanımına göre sürdürülebilirlik, bugün kullandığımız kaynaklara aynı şekilde gelecek kuşakların da ihtiyaç duyabileceklerini düşünerek

kullanmaktır. Chapin ve arkadaşlarına (1996) göre sürdürülebilirlik, çevre bilimine dahil tüm unsurların, gelişmesini ve gelecekte de kullanılmasını sağlamaya yönelik faaliyetlerdir.

Literatüre geçmiş tanımlar çerçevesinde sürdürülebilirlik, insanlığın daima ihtiyacı olan sosyal, ekonomik, ahlaki olguların en iyi şekilde yaşanması ve gelecek kuşakların kullanımını düşünerek muhafaza etme ve bu düşüncede kullanma olarak tanımlanabilir.

2.2. Sürdürülebilirliğin Tarihsel Gelişimi

Sürdürülebilirlik kavramı ilk olarak 1960’larda kullanılmaya ve tartışılmaya başlanmış olmasına rağmen 1987 Brundtland Raporuna kadar bugünkü popülerliğini kazanamamıştır. Sürdürülebilirlik, bir gelişim ve ilerleme kavramı olarak 20 yıl boyunca pek çok işletme, akademisyen dışında iş dünyasının önemli aktörleri tarafından büyük bir merakla incelenmektedir. Aşağıda Tablo 2 ile sürdürülebilirliğin bir kavram olarak niteliği ve uygulanabilirliği hakkında etkisi olan önemli olgular üzerinde durulacaktır.

Tablo 2: Sürdürülebilirliğe Katkı Sağlayan Oluşumlar

Yıl	Oluşum	Açıklama
1972	Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı (United Nations Conference on Human Environment)	Birleşmiş Milletler tarafından düzenlenen bu konferansta insan çevresinin korunması ve geliştirilmesi için dünya insanlarına ilham verecek ve yol gösterecek ortak bir bakış açısı ve ortak ilkeler geliştirilmesi ihtiyacı üzerinde durulmuştur. Bu bağlamda, kaynak kullanımında kuşaklararası hakkaniyet, ekonomik ve sosyal gelişme ile çevre ilişkisini vurgulayan çeşitli ilkeler geliştirilmiştir. Bu ilkeler, sürdürülebilir gelişmenin temel dayanaklarına vurgu yapmıştır.
1977	Uluslararası Çalışma Örgütü Çokuluslu Şirketler ve Sosyal Politika ile İlgili İlkeler Üçlü Bildirgesi	Mart 2000 yılında revize edilmiştir. Bu uluslararası belgede yer alan ilkeler çokuluslu şirketlere, hükümetlere, işçi ve işveren kuruluşlarına, istihdam, eğitim, çalışma ve yaşam koşulları ve işçi-işveren ilişkileri gibi alanlarda yol gösterici tavsiyeler içermektedir.
1987	Dünya Çevre ve Gelişme Komisyonu (The World Commission on Environment and Development_WCED)	Bu komisyon tarafından yürütülen çalışmaların sonucunda “Ortak Geleceğimiz Raporu (Our Common Future)” yayımlanmıştır. Bu rapor daha sonra Brundtland Raporu olarak anılmıştır. Bu raporda sürdürülebilir gelişmenin yaygın

		olarak bilinen ve pek çok atıf alan ve genel kabul gören tanımı yer almıştır. Çevre ve gelişme konuları birlikte ele alınarak sürdürülebilir gelişme için küresel bir eylem planı oluşturulmasına zemin hazırlamıştır
1989	CERES ilkeleri	Çevrenin korunması ve kirliliğin azaltılması ile ilgili etik ilkeleri içermektedir.
1992	Yeryüzü Zirvesi (Earth Summit)	179 ülkenin Devlet ve hükümet başkanları ile birlikte binlerce resmi temsilcinin ve 35.000'in üzerinde sivil toplum kuruluşu temsilcisinin katılımıyla gerçekleşen bu zirvede beş önemli uluslararası belge kabul edilmiştir. Bu belgelerden birisi olan "Gündem 21", gelişme ve çevre konularının küresel düzeyde işbirliği yapılarak çözülebileceğini ve politika yapıcılarına büyük sorumluluk düştüğünü ortaya koymuştur. Stockholm Konferansında daha çok çevre konularına sorun odaklı bir yaklaşım benimsenmişken Rio'da doğal kaynaklara dayalı sürdürülebilir ekonomik büyüme ile insan kaynaklarının geliştirilmesini benimseyen entegre bir yaklaşım seçilmiştir (Erdem Yanmaz-Ertem-Karakaya, 2005). Sürdürülebilir gelişme kavramı ayrıntılı ve kapsamlı bir şekilde ortaya konmuş ve katılımcı mekanizmaların ve süreçlerin Birleşmiş Milletler, hükümetler ve diğer tüm kuruluş ve kurumlarca benimsenmesini sağlamıştır.
1992	2. BM Çevre Programı (UNEP) ve Finans Girişimi	Girişimi Mayıs 1997'de revize edilmiştir. Bu bildiri, dünya finans hizmetleri sektörünün önde gelen kuruluşları tarafından imzalanmış ve çevrenin korunması yönünde sorumluluk ve işbirliği önermektedir
1994	Üçlü Sorumluluk. (Triple Bottom Line)	Bu kavram ilk kez 1994 yılında John Elkington tarafından önerilmiştir. Üçlü performans veya üçlü sorumluluk kavramı, işletmelerin finansal sonuçlarının yanı sıra çevresel ve sosyal sonuçlarını da raporlamasını gerektirir.
1997	Kyoto Protokolü	Küresel ısınma ve iklim değişikliği konusunda mücadeleyi sağlamaya yönelik uluslararası bir çerçevedir. Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi kapsamında imzalanmıştır. Kyoto Protokolünün amacı, atmosferdeki sera gazı yoğunluğunun, iklime tehlikeli etki yapmayacak seviyelerde dengede kalmasını sağlamaktır.

2000	OECD Uluslar arası yatırımlar ve Çokuluslu İşletmeler Bildirgesi	Bu uluslararası belgede çokuluslu işletmelerin yatırım yaptıkları ülkeye ve bu ülkede yaşayan topluma karşı sorumlulukları ortaya konulmuştur.
2001	Sürdürülebilir Gelişme Dünya İş Konseyi (World Business Council for Sustainable Development)	İşletmelerin dünyaya katkı ve etkisinin bir ölçüm yolu olarak sebep oldukları sosyal ve çevresel maliyetlerini işletme hesaplarına dahil etmeleri gerektiği öne sürülmüştür.
2002	Dünya Sürdürülebilir Gelişme Zirvesi (World Summit on Sustainable Development)	1992 yılında Rio de Janeiro'da yapılan konferansta alınan kararların uygulanma sürecinin değerlendirilmesi ve ortaya çıkan sorunların tartışılması ve çözümler bulunması bu toplantının temel amacı olmuştur.
2002	OECD Çevre Parlamento Komisyonu (Parliamentary Commissioner for the Environment)	Gündem 21'in 27 ilkesi geliştirilmiştir. Dünyayı daha iyi hale getirmek için ekonomik gelişmede işletmelere bir rol ve önem atfedilmiştir.

Kaynak: (Toköz & Önce, 2009, s. 259-260)

Sürdürülebilirlik kavramı ve sürdürülebilir gelişim anlayışının dünya çapında önemli görülmesi itibarı ve yüksek profilli kişi ve kurumlarca ele alınmasındandır. Bu kurum ve oluşumlar, sürdürülebilirliğin bir kavram olarak tanımı, amacı ve kapsamıyla birlikte tüm bunların şirketler, yerel idareler ve hükümetlere yükledikleri sorumluluğu da ele almışlardır. İlaveten, sürdürülebilirliğin uygulanması ve işletmelerle entegre olarak benimsenmesi amacıyla bazı ilke ve standartlar ortaya koymuşlardır (Toköz & Önce, 2009).

Sürdürülebilirlik, çoğu zaman pozitif bir kavram olarak algılansa da bazı sakıncalı durumlar da dikkate alınmalıdır. Örneğin operasyonel uygulamalarda rehberlik yapmayabilir. Ayrıca ekonomik, çevresel ve en önemlisi toplumsal açıdan aynı etkileri sağlamayabilir (Guidance for Higher Education Institutions, 2003, s. 16).

2.3. Kurumsal Sürdürülebilirlik Kavramı

Teknoloji dünyasındaki yenilikler ve globalleşen dünya şartları işletmelerin pek çok konudaki tavrını değiştirmiştir. İşletmelerin yaptıkları faaliyetler, globalleşme sayesinde her yerden aynı şekilde ulaşılabilir olmuş ve işletmelerin birbirini değerlendirmesi daha da kolaylaşmıştır (Blowfield & Murray, 2008, s. 87). Tüm bu gelişmeler, işletmelerin ürün ve hizmet sunarken daha kalite odaklı çalışmalarını sağlamasının yanı sıra üretim ve sunum esnasında işletmelerin sebep olduğu sosyal, çevresel konularda gereken sorumluluğu üstlenmeleri sonucunu doğurmuştur (Hahn

& Scheermesser, 2006, s. 2). Bu sebeplerden dolayı ilk kez 1987’de Brundtland Raporu’nda kavramsallaştırılan ve bugün gereksinim duyulan faaliyetlerin yürütülmesi ve aynı esnada gelecek nesillerin de ihmal edilmemesi olarak tanımlanan ‘sürdürülebilirlik’ kavramı ortaya konmuştur (Linnenluecke, Russell, & Griffiths, Understanding Corporate Sustainability, 2009). İlk haliyle, belirtilen anlamda kullanılan kavram, zamanla işletmelerin piyasa ve paydaşlar karşısında hayatta kalabilme, faaliyetlerini devam ettirebilme kabiliyetleri olarak kullanılmış ve kurumsal sürdürülebilirlik daha popüler olmuştur (Hockerts, 2001, s. 3). Bu süreçte “Kurumsal Sürdürülebilirlik” ile ilgili çeşitli tanımlamalar yapılmıştır. Bunları belirtmekte fayda var:

Kurumsal Sürdürülebilirlik, kâr amacıyla kurulan bir işletmenin, sektörde varlığını kabul ettirmek ve kalıcı olmak için finansal değerler dışında toplumsal, çevresel gerçeklerin işletmenin yönetim stratejileriyle bütünlük halinde sürdürülebilmesidir (Borsa İstanbul, 2017).

Karğın ve arkadaşları kurumsal sürdürülebilirliği şöyle tanımlamışlardır: işletme sektöründe kullanılan klasik yönetim modelleri dışında, alternatifleri de bünyesinde barındıran modern bir yönetim modelidir ve henüz gelişimi tamamlanmamıştır (Karğın, Aracı, & Aktaş, 2013, s. 35). Wilson ise kurumsal sürdürülebilirliği, işletmelerin kuruluş amaçlarına uygun olarak ekonomik kazanç gayeleri dışında sosyal olgular, çevre duyarlılığı gibi milli konuları da sahiplenmeleri olarak ifade eder (Wilson, 2003, s. 1).

Dyllick ve Hockerts’e göre kurumsal sürdürülebilirlik, çevresel ve sosyal sürdürülebilirliğin bir karışımıdır. Bu düşüncesine ek olarak işletmelerin kendi yararlarına olacak şekilde uzun vadeli kâr hedeflerine yönelmelerini teşvik etmiştir (Dyllick & Hockerts, Beyond the Case for Corporate Sustainability, 2002, s. 132). Sancar da, kurumsal sürdürülebilirliğin krizleri fırsata çevirmeye yardımcı olduğunu, bu nedenle işletmelerin mevcut faaliyetlerine katkı sağlamak dışında uzun ömürlü olmalarını sağladığını düşünür (Sancar, 2013). Schaltegger ve arkadaşlarına ise, kurumsal sürdürülebilirlik kavramını, işletmelerde yaşanan olumsuz durumlar, performans düşüklüğü, şirketlerin şeffaf hesapları olması yani sorgulanabilirlik konularında yaşanan aksiliklere karşı yeni bir çözüm olarak ele almışlardır (Schaltegger, Bennett, & Burritt, 2006, s. 15). Özgüç (2009)’e göre kurumsal sürdürülebilirlik, toplumda var olduğu için sosyal hayatın bir parçası olan işletmelerin,

ekonomik kaygılar dışında toplumsal problemlerde de duyarlı olmaları, inisiyatif almaları demektir (Özgüç, 2009, s. 3).

Roca ve Searcy, kurumsal sürdürülebilirliği, bir işletmenin kendisi ve paydaşlarına dair ihtiyaçlarını karşılaması, geleceğe dair yararlanma ihtimali olan doğal kaynakların kullanımını noktasında ise tedbirli olması olarak tanımlamıştır (Roca & Searcy, 2012, s. 104). Marrewijk, kurumsal sürdürülebilirlik hakkında bir işletmenin finansal paydaşları dışında ekonomik ve sosyal çevrelerle de ilişki halinde olması olarak tanımlar (Marrewijk, 2003, s. 102). Signitzer ve Prexl'e göre kurumsal sürdürülebilirlik, işletmelerin sosyal, çevresel, ekonomik faaliyetler için oluşturdukları sistemsel yönetim şeklidir (Signitzer & Prexl, 2008, s. 3).

Kurumsal sürdürülebilirlikle ilgili yapılan tüm tanımlar göz önünde bulundurulduğunda kavram, bir işletmenin mali kâr amacı dışında çevresel hassasiyet, sosyal problemler ve ekonomi ile ilgili paydaşlarıyla iş birliği yaparak birtakım faaliyetlerde bulunması ve sektördeki varlığını bu şekilde sürdürmesi olarak tanımlanabilir.

2.4. Kurumsal Sürdürülebilirlik İle İlişkili Kavram ve Kurallar

1990'lardan başlayarak iş dünyası mensupları ve birçok akademisyen, sürdürülebilir gelişmenin sağlanmasında toplumsal, ekonomik ve çevresel açıdan standart oluşturulması hakkında fikirler beyan etmişlerdir. Bu düşünceler çerçevesinde kurumsal sürdürülebilirlik kavramının niteliği ve uygulanması konusunda belli ölçüde aynı sonuçlara varılmıştır. Sürdürülebilirlik kapsamında kaynak kullanımının minimum seviyeye indirilmesi ve çevre kirliliğinin azaltılmasıyla ilişkili olarak süreç benimsenmesi ve ürün belirlenmesi hakkında toplum ve sistemin diğer katılımcılarıyla olan ilişkilerin geliştirilmesine kadar pek çok fikir geliştirilmiştir (Besler, Kurumsal Sürdürülebilirlik, 2009, s. 7).

Kurumsal sürdürülebilirliği ekonomi ve çevre açısından bütüncül anlamda ele alan bütün yaklaşımlarda küresel çapta asıl gaye, insanî gereksinimlerin temin edilmesinde devamlılığın sağlanmasıdır (Bruntland, 1987). Bu amacın gerçekleşmesi yani kurumsal sürdürülebilirlik yaklaşımının gelişimi kurumsal ve sosyal sorumluluk, sürdürülebilir kalkınma, üçlü sorumluluk (Triple Bottom Line -TBL), paydaş yönetimi ve sorumlu yatırım kavramlarının katkısı ile mümkün olabilmektedir.

2.4.1. Sürdürülebilir kalkınma

Sürdürülebilir kalkınma, insanlığın en küçük toplumsal birimi olan aile kavramından başlanarak geniş toplumlara kadar refah seviyesinin yükseltilmesine uygun olarak kalkınma gayretini ekonomik, sosyal ve çevresel yönleriyle ele almak, bu anlamda strateji geliştirmek ve takip etmek ve tüm bunları uygularken de gelecek nesillerin asgari olarak bugünkü şartlarda eşit kaynaklarda yaşamalarına katkı sağlamaktır (Gürlük, 2010, s. 88). Sürdürülebilir kalkınma kavramı doğrultusunda sınırları çizilen hedefe erişmek için reel sektörün, yürüttüğü uygulamalar ve faaliyetlerle katkı sağlaması kurumsal sürdürülebilirlik olarak tanımlanır (Bansal, *Evolving Sustainability: A Longitudinal Study Of Corporate Sustainable Development*, 2005, s. 197-200). Kurumsal sürdürülebilirlikle kavramsal açıdan ilişkisi olan sürdürülebilir kalkınmanın teorik olarak geniş bir tanımının yapılması gerekmektedir.

Sürdürülebilirlik kavramını ilk defa 1713 yılında Carl Von Carlowitz, ormanların ekonomik kâr amaçlı kullanımına ilişkin şartları belirleme gayesiyle kullanmıştır (Brander, 2007, s. 5-8). 1960'lı yıllara gelindiğinde sürdürülebilirlik, Paul Erlich (1968) 'in vurguladığı nüfus yoğunluğu (overpopulation), Rachel Carson (1962)'ın ele aldığı hava ve su kirliliği ile doğal kaynakların niteliklerinin bozulması (resource degradation) ve nihai olarak Meadows ve Randers (1972)'in 'Limits to Growth' adlı kitaplarında ele aldıkları kaynak tüketim sorunu olmak üzere üç ayrı başlıkta incelenmiştir. Paul Erlich (1968)'in vurguladığı nüfus fazlalığı nüfusun sayı bakımından çok olmasıyla alakalı olmaktan ziyade ekolojik sorunlar ve gereğinden fazla kaynak tüketiminde yoğun nüfusun etkisine odaklanmıştır.

Carson (1962) hava ve su kirliliği, petrol rezervleri ve ormanlar gibi tabii kaynakların tüketilmesi hakkında çalışmalar yapmıştır. Meadows ve Randers (1972) ise geliştirdikleri bir simülasyonla "Doğal kaynak kullanımının günümüzdeki şekliyle değişmeden aynı doğrultuda devam etmesi durumunda dünyadaki kaynakların ancak 100 yıl yetebileceğini" savunmaktadırlar. Ayrıca bu çalışma ve sonrasında aynı fikri savunan yapılan çalışmalar, geleneksel ekonomik modellemenin negatif yönleri ve yetersizliklerini ortaya koymuşlardır. Nitekim ekonomik açıdan planlanmış büyüme modelleri, makro ekonomik modelleme ve ekonomik politikaların çoğu ekolojik sınırlamaları göz ardı etmektedir. Çok az sayıda büyüme modeli, ormancılık, balıkçılık, toprak ve su gibi kaynakları ekolojik gerçekliklere uygun olarak ele almaktadırlar (Brander, 2007, s. 5-8).

Sürdürülebilirliği ilk kez gündeme getiren Carl Von Carlowitz (1713)'den itibaren sürdürülebilir kalkınmaya dair gelişmeler, sürdürülebilir kalkınmanın esas olarak çevresel yaklaşımlarla ilgili problemleri ele almakla doğup geliştiğini göstermektedir. Kuşaklar arası ekonomik ve sosyal kaynakların devam ettirilmesi ile ilgili meseleler konuya daha sonra dahil olmuştur (Matiassek, 2010, s. 27). Bu kalkınma modellerinin gelişmesinde Sanayi Devrimi büyük rol oynamaktadır. Sanayi Devriminin getirdiği yeni teknolojilerle birlikte seri ve kitlesel üretim faaliyetlerinin başlaması sonucunda doğal kaynakların aşırı ve bilinçsiz kullanımı başlamış, bu da doğanın dengesini bozmuştur. Her ne kadar toplumlar bu sayede ekonomik başarılar elde ederek üretim hedeflerini gerçekleştirmişlerse de çevresel ve toplumsal sıkıntılar başladığı bir döneme girilmiştir. Bu sıkıntılar sonucunda, ekonomik ilerlemenin sürdürülebilir olması adına birtakım önlemlerin alınması lüzumlu görülmüştür. Toplumların ekonomik faaliyetlerle büyümesi devam ederken aynı esnada ortaya çıkan çevrenin korunması ve geliştirilmesine yönelik problem ve çözümler sonucu sürdürülebilir kalkınma ortaya çıkmıştır (Deloitte Eğitim Vakfı, 2010).

İlk olarak 1983 yılında BM Genel Sekreteri'nin isteği ve önerisiyle, dönemin Norveç Başbakanı Gro Harlem Brundtland başkanlığında, Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu tarafından hazırlanmış ve 1987'de Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'na sunulan "Brundtland Ortak Geleceğimiz" adlı raporla, kavram uluslararası platformda tartışmaya açılmıştır. Raporla çevresel problemler yoksulluk ve eşitsizlik ekseninde incelenmiş, "Fakirlik ve eşit olmayan şartlar dünyaya hakim oldukça, yalnızca çevre değil diğer konularda da krizlerin devam edeceği" fikri vurgulanmıştır. Raporla sürdürülebilir kalkınmanın tanımı ise, "Doğal kaynakların hem içinde bulunulan dönem hem de sonraki nesillerin yaşayacağı dönemde varlığını koruması için ihtiyaç alanı dışında kullanılmamasını öngören çevreci bir yaklaşım" olarak ifade edilmiştir (Türkiye Çevre Vakfı, 1989, s. 31-32).

Sürdürülebilir kalkınma her çeşit toplumsal, felsefik, ekonomik çevre tarafından ele alındığı için her biri için farklı tanımlara karşılık gelmektedir. Örneğin Jacobs (1995), ekonomi literatürüne ait 386'ya yakın tanımlamanın olduğunu belirtmektedir (Ciegis, Ramanauskiene, & Martinkus, 2009, s. 29). Bu nedenle kavrama ait farklı bakış açıları ortaya çıkmış tanımlamalara yer vermekte fayda vardır. Bu konudaki tanımlardan bazıları aşağıdaki gibidir:

- Günümüzde kazanılmış olan ekonomik ve diğer toplumsal faydaları ve gelecekte kullanılacak olan potansiyel olumlu yönleri, zarar vermeden kullanmak sürdürülebilir kalkınmadır (Goodland & Iedoc, 1987, s. 37).

- Sürdürülebilir kalkınma, ekonomik ve fiziksel varlıklarla birlikte tüm insani ve doğal kaynakların yine insanlığın geleceği ve insan neslinin refahı için korunmasıdır (Repetto, 1986, s. 609).

- Çevrenin korunması sürdürülebilir kalkınmanın temel problemidir ve bunun kalkınmanın önemli bir alt unsuru olduğunun unutulmaması gereklidir (UNESCO, 1992).

2.4.2. Kurumsal sosyal sorumluluk (KSS)

Kurumsal sürdürülebilirlik yaklaşımının gelişimine katkı sağlayan kavramlardan biri kurumsal sosyal sorumluluk (KSS), günümüzde uluslararası camiada tartışılan önemli konulardan biri haline gelmiş ve son yirmi yılda tüm işletmelerin kabul edip, üzerinde düşündüğü hayati bir konu olmuştur. Kurumsal sosyal sorumluluk (KSS), işletmelerin uzun vadede başarılı olmaları ve elde ettikleri başarıyı korumaları için özellikle çevre alanında sürdürülebilirliği esas alan bir kavramdır (Aras & Crowther, 2009, s. 279).

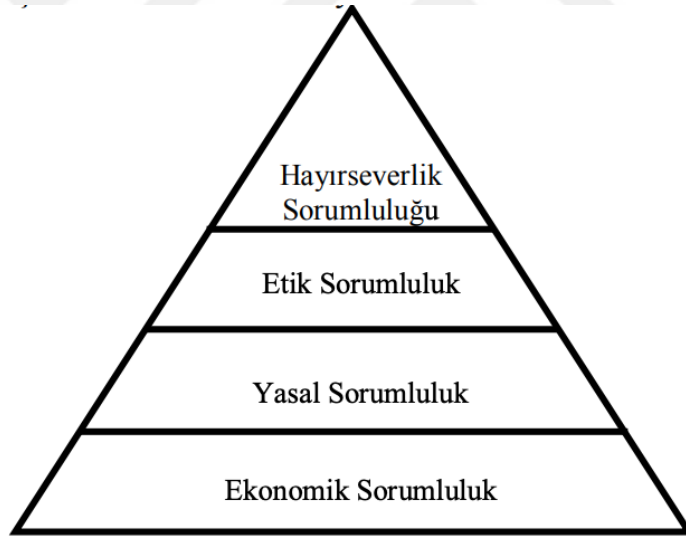
1950’li yıllardan önce, kurumsal sosyal sorumluluk kavramı çoğunlukla sosyal sorumluluk anlamıyla kullanılmıştır. O yıllarda kavram, işletmeler ve kurum yöneticileri tarafından yeterince anlaşılmadığı için dar bir anlamla sınırlı kalmıştır (Carroll, Corporate Social Responsibility, 1999, s. 269). Yine de 1930- 40’larda sosyal sorumlulukla ilgili teorik olarak çalışılmıştır. Buna örnek olarak, Chester Barnard (1938) “The Functions of the Executive” de, J.M. Clarka (1939) “Social Control of Business” eserinde ve Theodore Kreps (1940) “Measurement of the Social Performance of Business” isimli çalışmasında bu konuya değinmeleri gösterilebilir. 1946’da Fortune Dergisi, sosyal sorumlulukla ilgili iş dünyasından kişilerle yaptığı röportajlarda konuya değinmiştir (Carroll, Corporate Social Responsibility, 1999, s. 268-269).

1953’de Carroll, Bowen’den “Kurumsal Sosyal Sorumluluğun Babası” tanımıyla bahseder (Taneja, Taneja, & Gupta, 2011, s. 343). Alanında yetkinlikle anılan Bowense, kurumsal sosyal sorumluluk kavramını, “işletmelerin faaliyet

yürüttükleri bölgenin sosyolojisine uygun hareket etmeleri...” (Ebner & Baumgartner, 2006, s. 2) şeklinde tarif etmiştir.

Amerikan Kurumsal Sosyal Sorumluluk Derneği (Business for Social Responsibility) işletmelerin daima ortaya çıktıkları toplumların sosyal, ekonomik, ticari ve ahlaki değerlerine göre politikalar belirlemeleri ve toplumun beklentilerine yönelik faaliyet geliştirmelerini kurumsal sosyal sorumluluk olarak ifade eder (Sarıkaya, 2008, s. 5).

Carroll (1979, s. 500) kamuoyunun işletmelerden ekonomik, toplumsal, ahlaki ve yardımseverlik yönündeki beklentilerini sosyal sorumluluk olarak tanımlar. Carroll’un saymış olduğu dört unsura gereken önemi belli düzeylerde veren işletmeler, günümüzde daha çok etik ve yardımseverlik alanlarına yoğunlaşmaktadırlar. Carroll, bu dört dinamiği bir piramidin farklı seviyeleri olarak belirlemiştir (Carroll, 1991, s. 40-42). Bu dinamikler Şekil 1’de yer almaktadır.

Şekil 1: Kurumsal Sosyal Sorumluluk Piramidi

- Ekonomik Sorumluluk: Her işletmenin esas kuruluş gayesi, satışa sunulan ürün ve hizmetlerden kâr elde etmektir. Aynı sebeple, ekonomik hedeflerini başaramayan işletmelerin diğer yükümlülüklerini sağlayabilmeleri mümkün olmamaktadır.
- Yasal Sorumluluk: Bir işletme, başta ekonomik faaliyetleri olmak üzere tüm işlemlerinde hukuki düzenlemelere uygun davranmak zorundadır. Nitekim işletmelerin, faaliyetlerini yerel, ulusal ya da uluslararası düzenlemelere yaslamaları

kamuoyunun da beklentileri arasındadır. Salt kâr amaçlı çalışılması toplum beklentilerini karşılamamaktadır.

- Etik Sorumluluk: Etik değerlerin muhafazası adına standardize edilmiş norm ve ilkelere göre davranmaktır.

- Hayırseverlik Sorumluluğu: Bir yurttaşlık görevi olarak topluma, ülkeye ve dünyaya katkı sağlayacak yararlı faaliyetlerde bulunmaktır. Bu kapsamda işletmelerin hayır faaliyetlerinde yer almaları, sanata ve sanatsal aktivitelere tam destek vermeleri hayırseverlik sorumluluğuna örnek gösterilebilir.

Bir anlamda kurumsal sosyal sorumluluk salt mali katkıda bulunan şirket hissedarlarının değil üretime ve satışa dahil bütün paydaşların yasal, etik ve ekonomik beklentilerine cevap verilmesidir. KSS'ye dair çalışmalarıyla tanınan Wood (1991, s. 703), çevresel analiz, paydaşların yönetimi ve toplumsal meselelerin yönetimi olarak kurumsal sosyal sorumluluğu üç süreç başlığı altında inceler. İlk basamak olan çevresel analiz ya da çevresel değerlendirme, işletmelerin kendilerini sosyal, ekonomik problemlere karşı sorumlu görmeleri ve buna yönelik çözüm arayışlarında olmaları olarak tanımlanır. İşletmelerin, kendi varlıkları dışında doğal çevre dahil tüm oluşumlardaki yasal rollerini etkin şekilde kullanmaları ise paydaş yönetimidir. Paydaş yönetiminin diğer bir yüzü, paydaşlarla olan ilişkileri sağlam biçimde başlatmak ve maddi kâr sürecinde elde edilen finansal değeri paydaşlara eşit miktarda dağıtmaktır. Sonucu ve en önemli yönetim olan sosyal yönetim ise, çocuk haklarını gözetmek yasaya aykırı olarak çocuk işçi çalıştırılmaması, zararlı ürünlerin piyasaya sürülmemesi ve toplumda olumsuz profil çizen ortaklarla yolların ayrılmasıdır (Bansal, *Evolving Sustainability: A Longitudinal Study Of Corporate Sustainable Development*, 2005, s. 199).

Kurumsal sosyal sorumluluk alanında çeşitli yazarlar kendi perspektiflerine bağlı olarak çeşitli görüşler bildirmişlerdir. Fakat, doğal olarak ortaya çıkan farklı görüşlere karşın (Smith & Nystad, 2006, s. 5-6) kurumsal sosyal sorumluluk kavramı, işletmelerin paydaşlarla olan bağlantıları dışında toplum ve çevre ile alakalı gönüllülük çalışmalarını birleştirmeleri olarak karşımıza çıkar.

Kurumsal sürdürülebilirlik ve kurumsal sosyal sorumluluk kavramları ortaklar için finansal kazanım alanı yaratmak ve piyasaya rekabeti sağlamak için ortaya çıkmış olmasına rağmen (Pogutz, 2007, s. 28), siyaset, ekonomi, sosyoloji gibi sosyal bilimler

dışında finans, pazarlama, ticaret gibi disiplinler tarafından da ele alınmıştır (Pogutz, 2007, s. 10). Birbirinden ayrı kökenlere sahip kavramlar zamanla aynı zeminde buluşmuş ve bunun yanı sıra ekonomik meselelerle toplumsal ve çevresel meseleleri harmanlamıştır (Montiel, 2008, s. 246).

Kurumsal sosyal sorumluluk kavramı, kâr amacı gütmeyen toplum yararına faaliyetlerle anılırken, kurumsal sürdürülebilirlik kavramı daha çok işletmelerin çevresel hassasiyetlerine dair çalışmalarında kullanılmaktadır (Pirnea, Olaru, & Moisa, 2011, s. 39). Kurumsal sürdürülebilirlik ve kurumsal sosyal sorumluluk kavramlarının birkaç fark dışında benzer olduğunu düşünen (Marrewijk, 2003, s. 102), kurumsal sürdürülebilirlik kavramını kurumsal iletişim bağlarıyla, kurumsal sosyal sorumluluk kavramını ise işletmelerin topluma yansıyan yüzleri olarak niteler. Bu anlamda, KSS müştereklerle ilişkiler, kurumsal olgular ve bunların belgelenmesine dairken, kurumsal sürdürülebilirlik kavramı çevre dostu olmak, ekolojik problemlere çözüm, güçlü kurumsal profil çizme gibi unsurlarla öne çıkar.

Yapılan tanımlar göz önünde bulundurulduğunda her tanımın kendi prensipleri içinde kurumsal sosyal sorumluluk kavramına yeni görevler ilave ettiği söylenebilir. Bütün kurumsal sosyal sorumluluk kavramları, kendilerine yüklenen manalar dışında toplumun ona yüklediği beklentiler doğrultusunda şekillenir. Ayrıca kurumsal sürdürülebilirliğin uygulanması ve başarılmasında kurumsal sosyal sorumluluk önemli bir noktada durur.

2.4.3. Üçlü sorumluluk

John Elkington (1997) “Cannibals with Forks: The Triple Bottom Line of 21st Century Business”, isimli eserinde kullanıma koyduktan sonra literatüre geçen üçlü sorumluluk kavramı (Triple Bottom Line), üçlü sorumluluk, bütünleşik sorumluluk, üçlü kâr hanesi ve üçlü performans gibi isimlerle de anılır (Henriques & Richardson, 2004, s. 1-2).

İşletmelerin finans, çevre ile ilgili sonuçlar ve toplumsal süreçlerle iç içe faaliyetlerine ilişkin analiz ve belgeleme yapmaları üçlü raporlamadır. Raporlama faaliyetlerini birçok anlamıyla kullanan Vandenberg (2002), bir işletmenin sosyal, çevresel ve ekonomik hedeflere dair raporlamalarını “dar anlamda üçlü raporlama” olarak tarif eder (Max, 2008, s. 62). Ona göre bu raporlama bu tip üçlü raporlama, işletmenin vizyonu, hedefleri ve politikalarını hem piyasaya hem de müştereklere

gösteren herkese açık bir faaliyettir. Bu nedenle sorgulana bilirliğe sahiptir. Sürdürülebilirlik raporu olarak adlandırılan bu raporlarla paydaşlar, işletmenin sosyal konularla ilgili üstlendikleri sorumluluk ve benimsemeye ait başarı performanslarını ve faaliyetlerini piyasadaki diğer işletmelerle karşılaştırabilir ve daha net değerlendirebilirler. İşletmeler, bu raporlama faaliyetleri boyunca başarı ve kâr amaçlı çıktıkları yolda var olan durumlarını daha iyi inceleme ve geleceğe ait hedeflerinde yeniliklere gitme imkanı bulabilmektedirler. Nitekim, Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesi (Global Compact- UNGC), OECD ve Küresel Raporlama Girişimi (Global Reporting Initiative- GRI)'nce hazırlanmış olan ilke ve kurallar, üçlü raporlama oluşturmada işletmelere rehberlik ederler.

Vandenberg (2002), üçlü raporlamanın geniş anlamdaki tanımını ise şöyle yapar: işletmelerin kendilerine yükledikleri misyon ve başarı hedefleri için çevreyi, sosyal şartları ve ekonomik imkanları kullanması üçlü raporlamanın geniş anlamıdır. Geniş anlamıyla üçlü raporlama, 'sürdürülebilirlik' le hemen hemen aynı manayı taşır. Zira üçlü raporlamanın oluşum süreci ve kavramsal çerçevesi 'sürdürülebilirlik' ile yüksek oranda benzerlik taşır (Max, 2008, s. 62). Aynı sebepten, sürdürülebilirlik hedefi olan işletmeler, ekonomik, sosyal sorumluluk ve çevre duyarlılığını şirket bünyeleriyle aynı potada eritmelidir. Neticede, bir işletmenin finansal kâr amacıyla aynı doğrultuda sosyal konularda duyarlı ve çevre hakkında hassas olması ve üçünü bir arada yürütebilmesi üçlü raporlamadır. İşletmelerin kurumsal manada sürdürülebilirlik hedefleri ele alınırken konuyla ilişkili karşımıza çıkan en önemli kavramlardan biri de üçlü raporlamadır ve büyük bir önem taşır (Bibri, 2008, s. 13).

2.4.4. Paydaş yönetimi

İlk defa 1960'larda Stanford Araştırma Enstitüsü tarafından kullanılan ve bu şekilde literatüre geçen 'paydaş yönetimi' kavramı, işletmelerde kurumsal sürdürülebilirlik konusunda anlam ifade eden önemli bir noktadır. Enstitüye göre, "paydaş", bir işletmenin faaliyetlerini sürdürmek için kendisi dışında ilişki halinde olduğu tüm grupları ifade eder. Bu tarihten itibaren hakkında pek çok fikir ortaya atılan "paydaş" hakkında en önemli bilimsel referans olarak Freeman'a ait (1984), "Strategic Management: A Stakeholder Approach" eseri ana kaynak kabul edilir. Freeman'a göre, bir işletmenin ya da oluşumun örgütsel faaliyetleri için bir araya gelip aktif rol oynayan ya da etkileyen kişi ve gruplar paydaş olarak tanımlanır. Freeman, tanıma ek

olarak “paydaş”ın bir kavramın ötesinde işletme faaliyetlerine dahil olan müşterilerden tedarikçilere ve yöneticilere kadar tüm kişi ve gruplara değer veren bir düşünce biçimi olduğunu dile getirir (Ertuğrul, 2008, s. 200).

Savage vd. (1991) ‘e göre ise paydaş, “bir işletmenin etkinliklerine değer veren ve bu işletmeye etki edebilen kişi ve gruplar”dır. Freeman (1984) ve Savage vd. (1991)’in tanımlarına bakıldığında, paydaş ve paydaşa doğrudan etki etmese de anlam katan diğer paydaşlar arasında karşılıklı bir bağımlılık söz konusudur. Ek olarak, işletmelere önemli boyutta etki eden paydaşların işletmenin karar verme yetkisi olduğu alanlarda da aktif olmaları gerektiğini savunmuşlardır (Gao & Zhang, 2006, s. 724-725).

İşletme terminolojisinde paydaşlar çeşitli şekillerde sınıflandırılmışlardır. Paydaşları birincil ve ikincil olmak üzere inceleyen Waddock (2001)’a göre, birincil paydaşlar bir kurumu meydana getiren sahipler yani yöneticiler, çalışanlar ile tedarikçilerdir. İkincil paydaşlar ise işletmenin, faaliyetleri dolayısıyla bir arada olduğu toplum ile devlettir. Henriques ve Sadorsky (1999), Waddock’tan farklı olarak paydaşları dörde ayırırlar (Gao & Zhang, 2006, s. 725):

- Rakip kurumların, hükümetlerin ve ticaret faaliyetleri yapan gruplardan oluşan düzenleyici paydaşlar,
- İşletmenin finansal hissedarları, müşterileri ve çalışanlarının oluşturduğu örgütsel paydaşlar
- Çevresel faaliyet yapan organizasyonlar, oluşturulması mümkün olan lobiler ve tüm toplumsal gruplardan oluşan sosyal paydaşlar,
- İletişim sektörü (Medya).

Garvare ve Johansson (2010)’a göre hukuki düzenlemeler, piyasanın durumu ve sosyal rekabet alanları gibi etmenler işletmelerde paydaşların değişmesine yol açabilir. Bahsedilen etmenleri kabul ederek birincil ve ikincil paydaşlar konusunda Waddock (2001)’dan ayrı bir tanımlamaya gitmişlerdir. İşletmelerin, faaliyetleri için gereksinim duydukları aktif faktörleri birincil paydaş olarak tanımlamışlardır. Bu tanımlamaya uygun biçimde müşteriler, yöneticiler, personeller, tedarikçiler ve siyasi yönetimi birincil paydaş olarak, işletmelere dolaylı yoldan katkı sağlayan faktörleri ise ikincil paydaş olarak tanımlamışlardır. Bu sınıflandırmaya göre, bilim insanları, sivil toplum örgütleri, iletişim sektörü, finansal sektörler, çevre hassasiyeti ile ilgili faaliyet

yöneten gruplar ve diğer tüm kişi/gruplar ikincil paydaş sınıfındadırlar. Bahsi geçen kişi ve gruplar her ne kadar işletmelere direkt olarak katkı sağlamasalar da bu gruplar memnun edilmediği takdirde birincil paydaş olarak sınıflandırılan temel aktörler de olumsuz etkilenecek ve işletme kâr elde edemeyecek ve zarar görecektir (Garvare & Johansson, 2010, s. 739). İşletmeler, zaten sürekli değişen sosyal durumlar ve piyasa koşulları karşısında ‘sürdürülebilirlik’ hedefleri doğrultusunda birincil paydaşlar dışında, en az onlar kadar etkili diğer dolaylı etmenleri yani ikincil paydaşları da hesaba katmalı ve onların güvenini diri tutmalıdır (Garvare & Johansson, 2010, s. 737).

Organizasyonun başarıya ulaşması için merkez-çevre ilişkisine benzetebileceğimiz işletme ve paydaşlar arasında sıkı bir bağ kurulmalı ve bu profesyonel bir biçimde yönetilmelidir (Wolfe & Putler, 2002, s. 64). Bu bağlamda paydaş yönetimi, bir işletmenin kuruluşunda belirlediği vizyon ve misyona uyum gösteren stratejilerle birlikte, önemli bir ilişki halinde olduğu tüm paydaşlarının memnuniyetini sağlamaktır (Post, Preston, & Sybille, 2002, s. 9).

Bir işletmenin “sürdürülebilir” olarak görülmesi için paydaşlarının ihtiyaçlarına cevap veren ve hayal kırıklığı yaşatmayacak performans sergilemesi yani paydaş yönetimini başarıyla gerçekleştirmesi gerekir. Nitekim Foley (2005) de bu düşünce doğrultusunda bir işletmenin satışa sunduğu tüm ürün ve hizmetlerde kaliteyi ön plana çıkarması ve tüm paydaşlarını memnun etmesini kurumsal sürdürülebilirliğe uygun davranış olarak tanımlar (Garvare & Johansson, 2010, s. 737). Kurumsal sürdürülebilirliğin gerekli olduğunu düşünen ve bu alanda çalışma yapmış kişiler, mali tasarruf, geri dönüşümün etkin kullanılabilmesi ve aktif çevrecilik faaliyetlerinin işletmelerin ekonomik kâr hedefleri açısından önemli olduğunu ifade etmektedirler. Fakat bunun dışında işletmeler açısından en önemli değerlendirme noktasının dolaylı yoldan etki eden paydaşları memnun etmek olduğunu ilave ederler ve buna yönelik çalışmalara ağırlık verilmesini tavsiye ederler. Buna örnek olarak, çalışanlar açısından ilerde sürdürülebilir işletmelerin daha cazip olabileceğini öngörürler. Öte yandan diğer bir paydaş sınıfı olan müşterilerin bir işletmeye güven duyabilmesi, o işletmeyi benimsemesi ve uzun yıllar kullanması ise o işletmenin sürdürülebilir olmasıdır. Nitekim sürdürülebilir kurumlar finansal risk açısından da diğer işletmelere fark atabilmekte, yatırımcılar ve bankacılar için daha cazip bir konuma gelmektedirler (Peloza, Loock, Cerruti, & Muyot, 2012, s. 74).

2.5. Kurumsal Sürdürülebilirlik Yaklaşımları

Klasik kar maksimizasyonu ve büyüme modeli, ekonominin sayısal kısmını esas almaktayken, toplumsal değerler ve çevreyi ihmal etmiştir. Yine bu anlayışa göre endüstrileşmenin hızlanması ile beraber hizmet ve mal üretimi, kalkınma için bir gösterge olarak kabul edilmeye başlamıştır. Fakat dünya nüfusunun ve buna bağlı olarak gereksinimlerin artması ile, doğal kaynakların kullanımını da aynı oranda artırmış, doğanın sınırları zorlanmaya başlanmıştır. Bu durum da iktisadi kalkınmanın doğal kaynaklara olan gereksinimini ve çevre ile olan ilişkisini göstermektedir (GEKA, 2015).

2. Dünya Savaşı'nın ardından, kapitalist büyümenin hızlanmasının çevresel denge ile ilgili oluşturduğu problemlerin anlaşılması ve çevre ile kalkınmanın ilişkisinin fark edilmesi, ülkeleri çözüm arayışına itmiş ve buna bağlı olarak milletlerarası çalışmalar gerçekleştirilerek sürdürülebilir kalkınmanın esas ilkeleri belirlenmiştir.

1980'li senelerde sürdürülebilir kalkınma yaklaşımı (1987, Bruntland) ve 1990'lı senelerde üçlü raporlama (1997, Elkington); sosyal yapı, doğal kaynaklar ve ekonomik unsurlar üzerindeki olumsuz etkileri değerlendirerek kurumsal toplumsal sorumluluk faaliyetlerinin yaygınlaşmasını sağlamıştır. Kurumsal sorumluluk ve yönetimdeki bu anlayış, zaman içerisinde kurumsal sürdürülebilirlik yaklaşımının oluşmasına katkı sağlamıştır (Young & Tilley, 2006, s. 403). Bu dönemde, firmalar kurumsal sürdürülebilirlik yaklaşımının gelişmesinde, toplumsal ve çevresel konularda farklı tavırlar sergilemiştir. 1960 ve 1970'li senelerde alanında öncü pek çok firma, çevresel problemlerin yönetimi aracılığıyla çözüm önerileri ve kirlilik denetimi ile ilgili çalışmalar gerçekleştirmiş; 1980'lerde de hayat kalitesi, yoksulluk ve insan hakları gibi toplumsal problemler önem kazanmış, kalkınma ve çevre ile ilgili yeni yaklaşımlara ihtiyaç duyulmuştur (Linnenluecke & Griffiths, Corporate Sustainability and Organizational Culture, 2010, s. 359).

Bu dönemde, WCED tarafından 1987 senesinde yayınlanan Brundtland Raporu'nda sürdürülebilir kalkınma kavramı, "gelecek nesillerin ihtiyaçlarını tehlikeye atmadan bugünün ihtiyaçlarının karşılanabilmesi" şeklinde tanımlandığından, kurumsal sürdürülebilirlik kavramının da bilinirliği artmıştır. 1990'lı senelerde pek çok firma çevresel yönetim yoluyla maliyetlerini azaltmaya

başlamıştır. Bununla birlikte çevre alanında verimlilik ve rekabet üstünlüğü ile ilgili çalışmalar gerçekleştirilmiş; kaynak tüketimi ve kirliliği en aza indiren faaliyetler yaygınlaşmaya başlamıştır (Young & Tilley, 2006, s. 403).

Kurumsal sürdürülebilirlik kavramı ile ilgili yaklaşımların ilki, bu kavramı iktisadi bakımdan değerlendiren yaklaşımdır. Buna göre ekonomik sürdürülebilirlik, sürdürülebilirlik açısından temel olarak görülmüştür. Firmalar ekonomik sürdürülebilirliği kavradığında; tam istihdam sağlanacak, yoksulluk ve iflaslar da asgari düzeye inecektir (Doane & MacGillivray, 2001, s. 18-19).

Bu alandaki ikinci yaklaşım, sürdürülebilirlik kavramını çevresel açıdan değerlendirmektedir. Buna göre; ilk olarak çevresel sürdürülebilirliğin tanımı yapılmış ve bu şekilde kurumsal sürdürülebilirlik ile bağdaştırılması amaçlanmıştır. Mesela, Shrivastava (1995, s. 936) çevresel sürdürülebilirliğin firmalara olan etkisini araştırmış ve, çevresel sürdürülebilirliğin; ekolojik açıdan sürdürülebilir rekabet politikaları, nüfusun ekosisteme etkisinin azaltılması, çevrenin korunması için teknolojiyenin yararlanılması ve toplam kalite çevre yönetimi olmak üzere dört unsur aracılığıyla sağlanabileceğini ifade etmiştir. Rands ve Starik (1995, s. 909-912) ise çevresel sürdürülebilirliğin; ekolojik açıdan sürdürülebilir iktisadi sistemler, kültürler, siyasi yapılar ve toplumlar aracılığıyla kişiler ve organizasyonlar tarafından sağlanabileceğini öne sürmüşlerdir. Sonuç olarak bu alandaki araştırmalarda, çevresel faaliyetlerin geliştirilmesi, organizasyonların çevresel faaliyetlere proaktif yaklaşmasının içsel ve dışsal sebepleri, çevresel politikaların gelişiminin tasnifi ön plana çıkmaktadır (Sharma & Ruud, 2003, s. 207).

Bu alandaki üçüncü yaklaşımı, firmaların sosyal çevre ile ilgili olarak daha ciddi sorumluluklar edinmelerini isteyen faaliyetler oluşturmaktadır (Besler, Yönetim Yaklaşımlarıyla Kurumsal Sürdürülebilirlik, 2009, s. 8). Buna göre, bir organizasyonun sosyal sürdürülebilirliğe ulaşmasının, uzun vadede piyasada başarılı şekilde mevcudiyetini korumayı hedeflemesi ve bütün işlerinde güvenilirlik bilincine sahip olması ile mümkün olacağı öne sürülmektedir. Bununla birlikte, sürdürülebilirlik için bütün ilgililerle mevcut ve gelecekteki ilişkilerin olumlu biçimde yürütülmesi hedeflenmeli, içsel ve dışsal ilgililerin talepleri arasında denge oluşturulmalıdır. Sosyal boyut, halk sağlığı, eğitim ve deneyim, işyeri güvenliği, insan hakları, çalışma şartları, çalışan hakları, eşit fırsatlar, sosyal adalet, kamusal anlaşmazlıklar ve

toplumsal sorunlar gibi konuları kapsamaktadır (Jamali, 2006, s. 812). Bu konulara eğilmek, firmaların kurumsal sürdürülebilirliğe ulaşmasını sağlayacaktır.

Bu alandaki dördüncü yaklaşım ise bütüncül faaliyetlerdir. Sürdürülebilirlik kavramına bütüncül yaklaşımı benimseyen Bansal (2005); sürdürülebilirlik kavramını, sosyal, ekonomik ve çevresel boyutları kapsayacak şekilde WCED'in yapmış olduğu tanım doğrultusunda değerlendirmektedirler. Bansal (2005:198), kurumsal sürdürülebilir kalkınma için üç esas ilke öngörmektedir;: çevresel bütünlük, sosyal eşitlik ve ekonomik bütünleşme. Gladwin ve Kennelly (1995, s. 878-879) bu kavramın unsurlarını; bağlantısallık (dünyanın problemlerinin birbirlerine bağlı olması), sağduyu, eşitlik (mülkiyet hakkı ve kaynakların adaletli şekilde dağılımı), güvenlik ve kapsamlılık (beşeri ve insani sistemler, bütün zaman dilimleri için) şeklinde sıralamaktadırlar. Benn (2006) günümüzdeki modern firmaların sürdürülebilir faaliyetlere yönelmesinde, geçirdikleri örgütsel değişimi bütünsel bir anlayışla değerlendiren diğer yazarlardır. Araştırmalarında sürdürülebilirliğe yönelik değişimin, insani yeterliliği ve küresel ekolojiyi azaltmadan, işletme politikaları ve insan kaynakları aracılığıyla gerçekleşmesine eğilmişlerdir. Bununla birlikte bütünsel yaklaşımın, toplumun tamamını, çalışanları, tedarikçileri ve doğal çevreyi de kapsamaması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Kurumsal sürdürülebilirlik ile ilgili ilk üç yaklaşımın birbirlerinden ayrı olarak değerlendirilmesi söz konusu olamaz. Gladwin ve Kennelly (1995); Bansal (2005) Benn (2007)'nin araştırmalarında vurguladığı gibi Besler (2009, s. 13) de bu yaklaşımların kendi içlerinde farklı etkilerinin ve boyutlarının olduğunu ifade ederek, sürdürülebilirlik için bu farklı boyutların birbirinden ayrı değil, birbirleriyle bağlantılı şekilde değerlendirilmesi gerektiğini savunmuştur.

2.5.1. Çevresel sürdürülebilirlik

Çevresel anlamda sürdürülebilirlik ekolojik denge, doğadaki temel unsurlar ve yeryüzünde yaşayan tüm varlıklarla alakalıdır. Çevre ile ilgili çalışmalar, doğada var olan temel unsurların kullanılması ve sonuç olarak bu kullanımdan doğan ve tekrar çevreye aktarılan genellikle zararlı atıklar vb. etrafında şekillenir. Doğadaki düzene uygun hareket etmek, biyolojik olarak fazla olan tür sayısına duyarlı olmak, işletmenin doğaya kattığı etki üzerinde bilinç gibi olgular da çevresel sürdürülebilirliğe dair konulardır (GRI, 2000-2006). İçine aldığı konuların genişliğiyle çevreye ait konular,

bilinç yaratması ve sorumluluk yönünde katkı sağlaması açısından insanlık için önemlidir.

Yer yüzeyinde oluşan birtakım gelişmeler en yoğun ve belirgin şekilde sanayi inkılabıyla kendini göstermeye başlamıştır (Gore, 2008, s. 46). Bilhassa 80'li yıllarla ilk kez yaşanan iklimsel farklılıklar ve global çaptaki olumsuz doğa olayları çevreye verilen önemin artmasını sağlamıştır. Yaşananlarla beraber natüreliliğin bozulması, küresel ısınma sonucu deniz seviyesinde yükselme gibi olumsuz durumlar meydana gelmiştir. Yaşananların çevreyle ilişkisi sonucunda piyasada duruma uygun yeni satış modelleri ortaya çıkmışsa da aynı oranda olumsuz ve tüketmeye yönelik davranışlarda da artış yaşanmıştır (Choi & Ng, 2011, s. 269-270). Yeni pazarlama modelinde çevre bilincini hatırlatmaya yönelik “yeşil” vurgusu ifade ettiği mana bakımından derindir.

Çevre sürdürülebilirliğin hedefi temel insani gereksinimleri karşılama, doğadaki temel unsurların koruma, doğanın geri dönüşümü olmayan kimyasal kirliliklerden uzak tutularak geleceğe temiz olarak bırakılmasıdır (Moldan, Janouskova, & Hak, 2012, s. 6). Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) çevresel sürdürülebilirliğin uygulanmasına dair 4 kriter ortaya koymuştur (OECD, 2001).

Yenilenebilir olma (Regeneration): Doğadan temin edilen ve doğa tarafından sürekli olarak beslenen kaynakların çok geniş bir dönemde bu yönlerini koruyabilmeleri

İkame edilebilirlik (Substitutability): Yenilenebilir olmayan doğal kaynakların işlevsel bir şekilde değerlendirilmesi ve tasarruflu kullanılarak yenilenebilir hale getirilmesi

Özümseme (Assimilation): Doğa için zararlı unsurların ve çevreyi kirleten işlemler sonucu doğal yaşamın bunu kaldıramaması ihtimaline uygun olarak asgari düzeye indirgenmesi

Geri dönülemez etkilerden kaçınmak: Doğanın ve ekolojik düzeninin bozulmasına karşın doğaya karıştıktan sonra önlenmesi mümkün olmayan durumlardan uzak durmak ve bu sayede doğada devamlılığı sağlamaktır.

Cowan ve birkaç arkadaşı, farklı alanlarda faaliyet gösteren kurumların sürdürülebilirlik faaliyetlerine ilişkin kayıtlarını değerlendirdikten sonra, çevresel sürdürülebilirliğin esas olarak kaynakların değerlendirilmesi, enerjinin işlevsel

kullanımı ve ürünlerde sürdürülebilirlik olarak 3'e ayırmışlardır (Cowan, ve diğerleri, 2010, s. 527). Şirketler, kâr hedeflerinin getirdiği bir vizyonla imalat aşamasındaki kaynakları da doğru ve işlevsel olarak kullanmaya yatkın olduklarından sürdürülebilirliği sağlayabilmektedirler. Ve daha sonra da pazarlama stratejileri noktasında sunacakları ürün ve hizmetlerle ilgili değişiklikler yapmaktadırlar.

Çevresel sürdürülebilirliğin kriterleri belirlenirken ekonomik hareketliliği ve çevre stratejileri de baz alınarak kendi içlerinde ilişkileri olan 5 amaç üzerinde durulmuştur. Bu amaçlar (OECD, 2001, s. 6);

- Doğada var olan temel madde ve enerjilerin doğru bir şekilde kullanılması ve ekolojik dengedeki düzenin korunması,
- Çevrenin korunmasına dair yapılması gerekenleri mali büyüme hedefinden ayrı tutmak,
- Bu konuda teorik açıdan bilgi donanımı sağlamak,
- Yaşanan sosyal hayatın refahını çevre ile birlikte ele almak ve bu sayede yaşamsal refahı arttırmak,
- Küresel anlamda çevre için birlikte çalışmak ve ortak hedef belirlemek.

Moldan ve arkadaşları ise; bahsi geçen 5 kriterle ilişkili olan bazı yeni kriterlerin de sürdürülebilirlik açısından katkı sağlayacağını düşünmüşlerdir (Moldan, Janouskova, & Hak, 2012, s. 6).

- Geleceğe yönelik bir vizyon
- Kompleks durumların doğru değerlendirilebilmesi
- Kurumların gelen tepkileri önemsemesi
- Değişik prensipleri de göz önünde bulundurmak
- Genellikle çalışma süreleriyle ilgili olarak sağlanan ve uzun vadede yarar sağlayan esnek politikalar
- Faaliyet gösterilen bölgenin lokal şartlarını dikkate almak
- Ekolojik sisteme, doğanın dengesine uygun hareket etme

Çevresel sürdürülebilirlik hakkında öne çıkan çeşitli incelemeler ve sonuçları dikkate alındığında, başta bahsedilen doğadaki daimi dönüşümün sağlanması ve doğadaki çeşitliliğin korunması gibi amaçlar için katkı sağlayacak geleceğe yönelik düşünme, kompleks durumların doğru değerlendirilebilmesi gibi özellikler de son derece önemlidir.

2.5.2. Ekonomik sürdürülebilirlik

Son zamanlarda yaşanan mali buhranlar, ekonomik sürdürülebilirliğe verilen önemi de beraberinde getirmiştir. Küresel çaptaki finansal durağan dönemde yalnızca üreticiler değil müşteriler de ekonomik sürdürülebilirliğe daha sıcak bakmaya başlamışlardır. Tüketicileri buna iten sebepler, işsizlik, ekonomik belirsizlik ve siyasi otoritelere duyulan hoşnutsuzluktur. Bu bağlamda ekonomik sürdürülebilirlik iki ayrı alt başlık halinde uygulanmaktadır. İlki, tüm işletmelerin klasik bir hedefi olan üretim ve imalat aşamasındaki masrafların düşük kalmasıdır. İkincisi ise, işletmeciler dışındaki finansal katılımcıların doğal bir isteği olan huzur ve ekonomik istikrarın bir raya oturtulmasıdır (Choi & Ng, 2011, s. 270). Birincisi, şirketlerin finansal boyutta varlıklarını devam ettirebilmeleri, kalıcılıklarını koruyabilmelerinin yanında imalat aşamasında üretim ve iş gücüne ayrılan mali bedelin azaltılması ile ilgilidir. Şirketlerin bu alanda yaptıkları çalışmalar piyasada sürdürülebilirliklerinin devamlı olmalarını sağlar.

İşletmelerin imalat süreçleri ve satış malzemelerine dair inovatif olmaları kendi lehlerine bir tutum olacaktır. Başka bir açıdan, ekonomik sürdürülebilirlik kavramının toplum ve satın alma davranışında bulunan kitlenin mali açıdan refah içinde olması olarak tanımlanması mümkündür. Ekonomik sürdürülebilirlik konusunda iç ve dış paydaşların ayrı olarak değerlendirilmesi zordur. Bunda, işletmelerin finansal açıdan ideal durumda olmasıyla sosyal yapının ve ülke ekonomisinin birbirine bağlı olması etkilidir. Aksi gerçekleştiği takdirde de aynı durum geçerli olacaktır.

İşletmeler satışa sunacakları ürün ya da hizmetlerle ilgili kâr ve bütçe değerlendirmeleri yaptıkları takdirde ekonomik sürdürülebilirlik sağlanacaktır. Mevcut tutum, piyasada tutunabilmek ve kalıcı olmak için finansal, çevresel ve toplumsal olayları takip etme ile yakından alakalıdır. İşletmenin kâr oranı, gelirler, giderler, imalat koşulları, doğal kaynakları nasıl kullandığı ve tüketici kitlesini nasıl yönettiği ekonomik sürdürülebilirlikle ilgilidir (Eş, 2008, s. 22-23). Firmaların mali alandaki tüm işlemleri, piyasada kalıcılıklarını koruyabilmelerine yöneliktir.

İşletmelerin ekonomik sürdürülebilirliği sağlamaları, eko-verimlilik ve sosyo-verimlilik kavramlarını benimsemeleri ve uygulamaları ile mümkündür. Sosyo-verimlilik, işletmenin oluşturduğu katma değer sosyal etkileri ile ilgilidir. İşletmeler oluşturdukları katma değer ile, insan hakları ihlali, mobbing ve iş kazaları gibi

olumsuzlukların etkilerini azaltmakta veya istihdamın artırılması ve bağış gibi olumlu sosyal etkilerini artırabilmektedir. Eko-verimlilik de işletmelerin, doğal kaynakları verimli kullanmaları ve kurumsal stratejilerini bu yönde geliştirmeleridir. Bir işletmede kurumsal sürdürülebilirliğin kalıcı hale gelmesi, eko-verimliliğe ulaşılması yönündeki zihniyet değişimi ile mümkün olacaktır (Dyllick & Kai, Beyond The Business Case For Corporate Sustainability, 2002, s. 132-134).

2.5.3. Sosyal sürdürülebilirlik

Sosyal hayatta sürdürülebilirlik bireylerin refah içinde yaşamasına ilişkin bir kavramdır. Bahsedilen huzur ortamı toplumun ekonomik olarak iyi durumda olmaya sınırlı değildir. Sosyal anlamda sürdürülebilirlik, bireysel ve toplumsal gereksinimlerin giderilmesiyle ve doğayla bütünlük halinde yaşam sürme sistemidir (Choi & Ng, 2011, s. 270). En kısa tanımla, toplumsal hayatın var olan şeklinin korunması ve sürdürülmesi olarak özetlenebilir.

Toplumsal anlamıyla sürdürülebilirlik ortaya çıkan sonuçları sayı bakımından değil manevi olan değerleri dikkate alır (Eş, 2008, s. 24). Sosyal sürdürülebilirlik, toplumsal hayattaki işleyin bozulmadan varlığının korunmasını hedefler. Bu dengenin korunması ve toplumsal refah ise, sosyal adalet, fakirlikle mücadele, etnik çeşitliliğin bir arada yaşama kültürü içinde korunması gibi hedeflerin gerçekleştirilmesine bağlıdır. Bahsedilen hedeflerin hayata geçirilmesi her toplumun kendi iç dinamikleri ve kendine has değerleri ile ilişkilidir (De Kruijf & Van Vuuren, 1998, s. 9). Toplum bilimine bakan tüm bu toplumsal unsurların ayrı ayrı uygulanması önemlidir. Sosyal anlamda sürdürülebilirlik, toplumsal olgular açısından birbirine bağlı parçalardan oluştuğu için biri diğerinden bağımsız ele alınamaz. Misal olarak, bir toplumda cezai işlemler açısından hukuk tam anlamıyla işliyor fakat sosyal gelir ve gelir eşitliği açısından aynı şekilde bir oturmaşluk yoksa orada sosyal sürdürülebilirlikten bahsedilmesi zordur.

Sosyal anlamda sürdürülebilirlik, bireylerin yaşamlarına bakan yönleriyle firma personelleri, imalatçılar, yerel halk vb. toplulukları konu alır. Bu bakımdan şirketlerin amaç, politika ve bakış açıları bu grupları dikkate alarak şekillenmelidir (Eş, 2008, s. 24). İleride toplumun fertleri olacak kuşaklar için planlamalar yapılırken bugün toplumda var olan eşitsizlik, gruplar arasındaki ekonomik dengesizlik gibi problemler ihmale getirilmemelidir. İdeal şartlarda bir toplumsal ve finansal ortam için

kuşaklar arası ve var olan kuşakların kendi aralarında adaletsizlik olmaması dönüşümü mümkün olmayan doğal kaynak kullanımının asgari seviyeye indirilmesi, insanlığın doğuştan kazandığı haklarının korunması, bireysel özgürlüklerin zedelenmemesi gibi hassasiyetlere önem verilmesi şarttır (Ceylan, 2013, s. 13). Bu bağlamda faaliyete geçirilen projelerin kapsayıcı, bütünleştirici ve geniş vizyonla hazırlanması, problemlerin ortadan kaldırılması açısından önem arz eder.

Sosyal sürdürülebilirliği, işletme açısından ve küresel açıdan inceleyen araştırmalarla birlikte, kavramı süreç olarak değerlendiren araştırmalar da mevcuttur. 2000 senesinde “*Western Australian Council of Social Services (WACOSS)*” un geliştirdiği sosyal sürdürülebilirlik modeli bunlara örnek gösterilebilir. Sosyal sürdürülebilirliğe ulaşmış bir toplumu tanımlayabilmek adına birçok kriter geliştirmek hedefiyle ortaya atılan model, gelir seviyesi düşük bölgelerde yaşamını sürdüren kişilerle yapılan detaylı görüşmeler ve internetten edinilen bilgiler aracılığıyla geliştirilmiştir. Modelde sosyal sürdürülebilirliğin ilkeleri ve tanımı bulunmaktadır. WACOSS, sosyal sürdürülebilirliği mevcut ve gelecek kuşakların kapasitelerini desteklemek, yaşanabilir, sağlıklı toplumlar yaratmak için informal ve formal süreçlerin, ilişkilerin, yapıların ve sistemlerin kurulması şeklinde tanımlamıştır. Bununla birlikte sosyal sürdürülebilirliğin ilkeleri; demokratik, çeşitliliğe dayanan, eşitlikçi, birbirine karşılıklı bağlı ve iyi bir hayat kalitesi şeklinde ifade edilmiştir. Bu prensipler şu şekilde sıralanabilir:

Eşitlik: Toplumun bütün bireylerine eşit hak ve fırsatlar sunulmasına yönelik bir ilke olan eşitlik ilkesi, her ne kadar ayrı bir ilke olarak sayılmaktaysa da diğer ilkelerin esas bileşeni olarak da değerlendirilebilir.

Çeşitlilik: Sosyal çeşitliliğin teşvik edilmesi ve desteklenmesini kapsar.

Karşılıklı Bağlılık: Toplumun kurumsal, informal ve formal seviyede birbirleriyle bağlantılı olmasını destekleyen yapı, süreç ve sistemlerin kurulmasıdır.

Hayat Kalitesi: Toplumun ana gereksinimlerinin giderilmesi; toplum, grup ve kişi seviyesinde bütün üyelere iyi bir hayat kalitesi sunulmasıdır.

Yönetim ve Demokrasi: Demokratik süreçlerin, hesap verebilir ve şeffaf bir yönetim anlayışının benimsenmesidir.

2003 senesinde Avustralya'nın kırsal kesimlerinde, Avustralya Sosyal Bilimler Akademisi'nin gerçekleştirdiği sosyal sermaye ve sürdürülebilirlik araştırmasında,

toplum ve sosyal değişimin incelenmesi, tasnifi ve ölçülmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda sosyal sermaye 5 ayrı başlık halinde incelenmiştir (ASSA, 2013).

- Doğal sermaye: Estetik değerler, ekosistem hizmetleri ve doğal kaynaklar.
- İnsan sermayesi: Şahsi bilgi ve yetenekler.
- Sosyal sermaye: Paylaşılan değerler, verimli iletişim ağları.
- Kurumsal sermaye: Kamu sektörü, özel sektör ve üçüncü sektörler.
- Üretim sermayesi: Parasal kaynaklar, üretilmiş mallar, inşa edilmiş çevre.

Bu şekilde alt başlıklara ayrılan sosyal sermaye tiplerini belirlemek için bazı kıstaslar oluşturulmuştur. Bu ölçekler suç oranı gibi olumsuz ölçeklerden veya eğitim seviyesi gibi olumlu ölçeklerden oluşabilmektedir. Sosyal sürdürülebilirlik ve sosyal sermaye ile ilgili faaliyetlerde, mesela UNESCO'nun "*Management of Social Transformations (MOST)*" ve "*Australian Bureau of Statistics (Avustralya Gelişimini Ölçme)*" projelerinde çoğunlukla topluluk olma hissini ağır bastığı belirlenmiştir. Avustralya Sosyal Bilimler Akademisinin gerçekleştirdiği araştırmada da aynı neticeye varılmıştır.

Sonuç olarak, sosyal sürdürülebilirliği sağlamış olan bir firma, iş görenlerinin insani sermayesine katkı sağlayan ve paydaşlarının sosyal sermayelerini destekleyen çalışmalarla, faaliyet gösterdiği çevre için bir değer oluşturmaktadır. (Dyllick & Hockerts, 2002, s. 134).

2.6. Kurumsal Sürdürülebilirliğe Katkı Sağlayan Unsurlar

Değişen şartlarla birlikte yeni hukuki düzenlemeler, paydaşların şirketlere yükledikleri misyonlar, mali verimi artırma isteği, işletmeleri çevresel, toplumsal ve ekonomik anlamda yeni arayışlara yönlendirir (Epstein, 2008, s. 23). Paydaş sınıfına dahil olan yatırımcı, devlet yetkilileri ve müşterilerin işletmelerden farklı beklentileri vardır. Yatırımcılar, yatırım yapacakları işletmelere yönelik yeni yönetim modelleri ararken, müşteriler sunulan hizmet/ürünlerin satışa sunulmadan önceki aşamalarını ve hükümet yetkilileri de kamuoyu işletmelerin toplum ve çevreyle alakalı çalışmalarını merak ederler (Keeble, Topiol, & Berkeley, 2003, s. 149). Price Water House Coopers (PWC), 2002'de sürdürülebilirlik hakkında ABD'deki 140 büyük ölçekli işletmeyi baz alarak yaptığı araştırmada, bu şirketlerin %75'inin sürdürülebilirlik çalışmalarına ağırlık vermelerindeki en önemli üç sebebi ortaya çıkarmıştır. Buna göre bu şirketlerin sürdürülebilirlik çalışmalarına katılmalarının %90 oranında şirketin sosyal kredisini

yükseltmek yani güvenilir profil çizmek, %75 oranında piyasa rekabeti sağlaması, %73 oranında imalat aşamasındaki bütçe ayırımını azaltmaktır (Willard, 2005, s. 35).

Ülkemizde ve dünyada şirketlerdeki sürdürülebilirliği, yönetimin bir parçası olarak kalıcı kılmaya ilişkin yapılmış çalışmaların sonuçları hemen hemen aynıdır. Çalışmada ise, bir şirketi sürdürülebilirliğe teşvik eden sosyal şartlar, paydaşların yüklediği misyonlar, çevresel koşullar ayrı başlıklar halinde sunulacaktır.

Kurumsal İtibarın Güçlendirilmesi: Kurumsal itibar, bir işletmenin yapmış olduğu çalışmaların ve ilerisi için yapma hedefi olduğu çalışma ve projelerin müşteriler ve diğer tüm paydaşların gözünde yüksek profilli görünmesi ve aynı sektördeki rakip işletmelere kıyasen ön plana çıkmasıdır. Esasen kurumsal itibar, paydaşların işletme hakkındaki bireysel değerlendirmelerini ve çoğu zaman işletmeyle kurdukları hissi bir bağı karşıladığı için piyasa rekabetinde işletmelere artı puan kazandıran manevi bir olgudur (Musteen, Datta, & Kemmerer, 2010, s. 498). Bu sebeple işletmelere artı değer katar ve piyasadaki cazibesini artırır (Van, 2013, s. 215).

İtibar, piyasada işletmeye ait tüm algı ve beklentileri oluşturduğundan ve işletmeye dair dışarıdan bir imaj çizdiğinden dolayı yatırım yapma ihtimali olan diğer işletmeler için de önemlidir. İtibar, bu yönleriyle para piyasaları için de önemli bir kavramdır (Fombrun, 1997, s. 6).

Sürdürülebilirlik çalışmalarına önem veren işletmeler pek çok avantaj kazanır. Hem toplumsal itibar ve çizilen güvenilirlik profili artar hem de sürdürülebilirlik çalışmaları işletmenin piyasadaki güvenilir profillerinin riske girmelerini önler. Ayrıca işletmelerin sürdürülebilirlik çalışmaları konusunda gösterdikleri gayret sayesinde diğer işletmelerle olan ilişkilerini olumlu kılar. Söz konusu ilişkilerin doğru seyirde devam ettirilebilmesi için işletmeler birbirini tanımalı, aradaki bilgi akışı güvenilir olmalı ve bu konularda bilgilendirme çalışmaları yapılmalıdır (de Leaniz & del Bosque, 2013, s. 541). Nitekim bu faaliyetler aracılığıyla işletmeler arasındaki güçlü iletişimin bir sonucu olarak gelecek için ortak çalışma planları yapılabilir ve bu da piyasa rekabetinde oldukça olumlu bir durumdur (Bibri, 2008, s. 33).

İş Etiği İle İlgili Beklentiler: İşletmelerde iş etiği beklentisi de kurumsal sürdürülebilirlik faaliyetlerinin gerçekleştirilmesinde önemli bir unsurdur. Etik, genel anlamda ahlaki norm ve beklentiler anlamına gelmektedir. İşletmelerde ise iş ahlakına

uygun olarak kişisel ve grup çalışmalarında doğru davranışı belirleyen ve diğer insanların rahatsız olabileceği yanlış davranışlardan alıkoyan normlardır (Pelitli & Arslantürk, 2011, s. 165). Etik kavramı, algısal olarak iyi ve güzel davranışı çağırırsa da gerçekte hangi davranışın iyi/güzel/kötü olduğunu belirleyebilmek kolay değildir (Hartley, 1993, s. 357).

Etik kavramının belirlenmesini sağlayan şey aslında o günkü mevcut sosyo-kültürel durumdur. 1960'ta etik, dini değerleri karşılarken; üretimin arttığı yıllarda çevresel atıklarla ilgili problemler etiğe farklı yaklaşımlar katmıştır. En önemli paydaşlardan biri olan tüketicilerde, "tüketici bilinci" kavramının oluşmasıyla etik algısı da değişmiştir. Bu durumla alakalı olarak ilk defa 1970'lerde işletme yöneticileri, karşılımlarına çıkan problemlerle baş etme arayışı içine girmiş etik bakımından değerlendirmeler yapmaya başlamış ve bu şekilde işletmelerde etik kavramı yönetimin ve pazarlamanın bir parçası olmuştur. Daha sonraki yıllarda pazarlama koşullarının değişmesiyle karşılaşılan astronomik pazarlık bütçeleri, aldatıcı pazarlama teknikleri, rüşvet, ürünlerin kalitesi, çevre temizliği hakkında gelişen olaylar etik konusunda yeni yaklaşımlar doğurmuştur. Özellikle de hükümetin özel sermayeyi takip edip yönlendirmediği 1980'lerde şirketlerde iş etiği konusunda hassasiyet oluşturma çabalarına rastlanır (Bektaş & Köseoğlu, 2008, s. 149-151).

1990'larda şirketlerin, müşteriler ve diğer paydaşlarla iletişimlerinin artmasına paralel olarak özellikle Anglo-Amerikan kurumlarda işle ilgili etik anlayışının geliştirilmesine yönelik faaliyetler hızlandırılmıştır. 2000'lere geldiğimizde şirketlerin global çapta iletişim ağlarının genişlemesi, dünya çapında yaşanan sosyolojik ve siyasi gelişmelerin insanlara ve toplumlara etki etmesi ve bununla alakalı olarak algı ve değerlerde değişiklik yaşanmasıyla toplumsal çalışmalara olan ilginin arttığı görülmektedir. Aynı şekilde işletmeler de kendi içlerinde toplumsal etik ve iş etiği üzerinde incelemeler yapmaya başlamışlardır (Gök, 2008). Fakat yapılan çalışmalar göz önünde bulundurulduğunda etik hakkında gereken ilginin gösterilmediği gözlenir. Buna örnek olarak 2002'de İngiltere'de çevre duyarlılığı ve insan haklarıyla alakalı yapılmış bir araştırma gösterilebilir. Araştırma katılımcılarının yüzde ellisinden çoğunun bilgi konusunda sivil toplum kuruluşlarına güvendikleri, politikacılara güvenenlerin katılımcıların %13'ünü oluşturduğu, medyaya güvenenlerin %9 oranında olduğu ve yalnızca %6'nın işletmelere güvendikleri saptanmıştır. Araştırma

sonucuna bakılarak, işletmelerin, güven kazanma adına etik hassasiyet kazanmaları ve bu konuda gayret göstermeleri gerektiği söylenebilir (Rushton, 2002, s. 137).

2000'lerle başlayan süreçte ABD'nin başını çektiği ve işletmelerin basına yansıyan güven zedeleyici davranışları etiğin, işletmeler için ne kadar hayati olduğunu göstermiştir. Basına yansıyan ve şaşkınlık yaratan olumsuz işletmeler dendiğinde akla ilk olarak Arthur Anderson, Global Crossing Enron, Worldcom ve Health South isimli büyük işletmeler gelir. Olaylar değerlendirildiğinde bahsedilen şirketlerle ilgili paydaşların yalnızca mali kâr durumuna bakmadıkları toplumsal algıyı oluşturan şirket profillerine de önem verdikleri görülür (Sayılı & Yaşar Uğurlu, 2007, s. 85-90). Tüm yaşananlar, işletmelerde salt finansal kâr değil toplumsal ve çevresel duyarlılık ve etik davranışların da hedef olarak belirlenmesi gerektiğini vurgular.

Ekonomik Anlayıştaki Değişmeler: Bilimsel ve teknik gelişmelerin hız kazanması sanayi ve üretim alanındaki faaliyetlerin de yoğun ve daha fazla olarak hızlanmasına imkân tanıdığı için, beraberinde çevre kirliliği ve ekolojik dengede bozukluğun yaşanmasını getirmiştir. Bu gelişmeler, çevre ve doğal kaynakların korunmasına yönelik örgütsel bir sorumluluk bilincinin gelişmesine etki etmiştir. Bahsedilen bilinç, doğal kaynak kullanımının ihtiyaç fazlasına çıkarılmaması, ekonomi, toplum, çevre alanlarında iyileştirme çabalarına önem verilmesi ve bu konuda farkındalık yaratılması üzerinedir (Guo, Mao, & Wang, 2010, s. 239).

Klasik ekonomik sistemlerin dışına çıkan yeni ve modern bir ekonomi anlayışı olan “sürdürülebilir ekonomi” kavramını, BM Çevre Programı (UNEP) şöyle tanımlar: “bugünkü ihtiyaçlar karşılanırken ileride yaşayacak kuşakları sürprizlere maruz bırakmayacak şekilde ürünlerin üretiminden satışa sunulana kadarki süreçte çevrenin dengesini bozmamak” (Çetiner, 2011, s. 81).

Ekonomide sürdürülebilirlik anlayışının teoriden pratiğe geçirilebilmesinde hükümetin bu amaca yönelik hukuki düzenlemeler yapmasının olumlu etkisi olacaktır. Bu amaca yönelik olarak, sürdürülebilirlik kavramının ifade ettiği anlamı karşılayacak şekilde müşteri beklentilerinin karşılanması ve bunun için bütçe ayrılması gerekir. Ayrıca tabii kaynakların doğru kullanılmasına ilişkin bilgilendirmeye ve uygulamaya yönelik çalışmalar yapılmalıdır (Jackson, 2011, s. 162-163). Aynı zamanda hükümetlerin işletmeleri bu konuda teşvik etmesi, şirketlerin de sosyal konuları ve

tüketici beklentilerini öncelikli görmeleri, sosyal adalet kavramının hedeflenmesi gerekmektedir (Speth, 2012, s. 184).

Tüketici Beklentilerindeki Değişim: İşletmecilerin, çevre dostu ürünler üretmelerinde tüketicilerin bu konudaki bilinç ve beklentileri belirleyici olmaktadır. Bu anlamda tüketici algı ve davranışlarını saptamaya yönelik pek çok bilimsel çalışma yapılmaktadır. Buna örnek olarak National Geographic'in 2010'da on yedi ülkeden 1700 tüketiciyi baz alarak yaptığı araştırma gösterilebilir. Araştırmanın amacı, ulaşım yöntemleri, kişilerin besin tercihleri, çevre duyarlılığı ile ilgili davranışlarını incelemektir. Araştırmaya göre on ülkeden katılımcıların sürdürülebilirlik konusundaki bilinçlerinde artış olduğu fakat ABD'de yaşayan tüketicilerin diğerlerine göre bilinç konusunda zayıf oldukları ortaya çıkmıştır. Tüketicilerdeki sürdürülebilirlik bilincinin pratiğe dönüşmesinde en alt sırada olan ABD'li katılımcıları Fransa ve Kanada vatandaşları izler. Fakat yine de 2008 ve 2010'dan itibaren Hindistan, ABD ve Rusya'dan katılan tüketicilerin sürdürülebilirlik faaliyetlerinde artış gözlemlenmiştir (Coscone, Derose, & Anna, 2010, s. 50).

Sürdürülebilirlikle ilgili yapılan çalışmaların neticelerine bakıldığında, şirketlere bu konuda yeni politikalar getirilmesi, ürünlerle ilgili yeni vizyonlar çizilmesi, ar-ge çalışmalarının desteklenmesi gibi unsurların, sürdürülebilirliğin bu işletmelere hem ulusal hem global çapta pek çok katkı sağladığını ortaya çıkarır (Bell, 2002, s. 7).

Devlet Otoritelerinin Değişen İşlevi: Sürdürülebilirlik çalışmalarında siyasi yetkenin işletmeler üzerindeki rolünü belirlemek pek kolay değildir. Sanayi Devrimi ile başlayan yoğun üretim ve tüketim döneminde XX. Yüzyıldan bugüne kadar oluşan çevresel problemler hakkında hükümetlerin yeni düzenlemeler yaptığı açıkça görülür. Global çapta oluşan tüm bu çevre kirlilikleri, gereksiz kaynak tüketimi vb. konularda sürdürülebilirlik hakkında hükümet yetkilileri yeni vergi usulleri ve hukuki düzenlemeler sağlamaktadır.

Hükümet yetkilileri pazarda işletmelerin tutumlarını yönlendirecek ve hızla gelişen teknik imkanlara ayak uydururken çevrenin ihmal edilmemesi ile ilgili değişiklikler yapmalıdır (Strange & Bayley, 2009, s. 121). Siyasi otoritelerin bu düzenlemeleri yaparken belli bir plan, politika ve program uygulaması gerekir (Çevik, 2002, s. 42).

Hükümetler, sürdürülebilirlikle ilgili yasal değişiklikleri yaparken güncel şartları takip etmelidir ve bu değişiklikleri raporlamalıdır. Bu faaliyetler sayesinde yapılan yeni hukuki düzenlemelere ulaşmak kolaylaşmaktadır. Ulaşılan verilerin kamuoyunu bu konuda aydınlatmakta, pazardaki rekabeti hareketlendirmekte ve sorumluluklara dair bilinç oluşturmada faydası vardır. Ayrıca yapılan bu değişikliklerle beraber şirketler çevre ve doğal kaynak kullanımlarına ilişkin kamuoyunu haberdar etme ve kârlarını artırma imkanına sahip olurlar. İşletmelerin bu faaliyetleri, oluşturulan kurumsal güven imajını devam ettirmekte ve finansal kriz ihtimali karşısında tedbir almalarına da katkı bulunur (Shields & Solar, 2007, s. 397). Siyasi yetkenin, işletmelerin sürdürülebilirlik faaliyetlerini takip etmesindeki bir sebep de bazı işletme skandallarının gündeme gelmesidir. İşletmelere kendilerini kontrol etme ve yasal süreci takip etmede yardımcı bir faktördür (Albareda, Lozano, & Ysa, 2007, s. 391-392). Bu olumlu durumu fark eden siyasi otorite çoğu zaman sürdürülebilirlik faaliyetlerinin devamı ve kontrollü için sivil toplum kuruluşlarıyla olan bağı yasal olarak günceller (Beare, Buslovich, & Searcy, 2013, s. 338).

2.7. Finans Sektörü, Katılım Bankacılığı ve Sürdürülebilirlik

Dünyada yoksul nüfusun günden güne artması, temel insan hakları olan eğitim, sağlık imkanlarına erişim gibi noktalarda dahi pek çok sorunla karşılaşılması gibi durumlar, hemen her sektörde olduğu gibi finans sektöründe de sürdürülebilirlik yaklaşımının benimsenmesini hayati bir öneme kavuşturmuştur. Bu bağlamda BM'nin sürdürülebilir yaklaşım çerçevesinde oluşturmaya teşvik ettiği "sürdürülebilir kalkınma" programları, pek çok ülke tarafından ilgiyle karşılanmıştır. Katılım bankacılığı, amacı gereği benimsediği pek çok değer çerçevesinde sürdürülebilirlik kavramıyla gerek amaçları gerekse yaklaşımları çerçevesinde pek çok benzerlik taşımaktadır (Gedikli & Gökırmak, 2021, s. 75).

Sürdürülebilirlik anlayışının gelişmesi ve sürdürülebilirliğin benimsenmesinde yoksul nüfusun artması gibi doğal kaynakların kullanımının yaygınlaşması, ormanların tahrip edilmesi, küresel ısınma sorunları gibi pek çok sebep de bulunmaktadır. 21. yüzyılda hala eğitim hakkının kullanılmasına ilişkin engeller ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanamaması gibi problemler de sürdürülebilirlikle yakından ilgilenen BM'nin dikkatini çektiği konular arasında bulunmaktadır. Tüm bunlarla etkileşimli biçimde karşımıza çıkan sürdürülebilir kalkınma kavramı, sözü

edilen bu sorunları etkilediği gibi, bu sorunlardan da etkilenmektedir. Dolayısıyla kalkınmanın sürdürülebilirliğinin sağlanamaması pek çok farklı sürdürülebilirlik sorununu da ilgilendirmektedir (Gedikli & Gökırmak, 2021, s. 76). Dolayısıyla finans sektöründe sürdürülebilirliğin sağlanması, ekolojik sistemden sosyolojik sorunlara kadar geniş bir perspektifte fayda sağlamaktadır.

Bankacılık, finans sektörünün ana damarlarından biri olarak söz konusu sektörü ilgilendiren herhangi bir konuda olduğu gibi sürdürülebilirlikte de önemli roller üstlenmektedir. Bankacılıkta temel faaliyet, aracılık faaliyetleridir ve gerçek-tüzel kişilerden toplanan mevduatlar topluma kredi biçiminde geri kazandırılmaktadır. İşte bu “geri kazandırma” noktasında, sürdürülebilirliğe ilişkin bir kavram olan “geri dönüşüm” akla gelmektedir. Kar maksimizasyonunun yanında, fonların toplum ve çevreye geri kazandırılması, fayda sağlayacak alanlara yönlendirilmesi finans sektöründe sürdürülebilirliği destekleme bağlamında hayati önem taşımaktadır. Bankacılık sektöründe sürdürülebilirlik finansta, finansta sürdürülebilirlik ise sürdürülebilir kalkınmada başarı getirmektedir.

Katılım bankacılığının temel felsefesi faizsiz finans, paylaşma, yardımlaşma, toplumsal fayda, müşteri odaklılık ve ortaklık gibi esaslar üzerine kuruludur (TKBB, 2020). Yalnızca bu esaslara bakıldığında dahi, katılım bankacılığının sürdürülebilirlik yaklaşımıyla pek çok ortak noktaya sahip olduğu görülebilmektedir. Sürdürülebilirliğin temelinde toplumsal faydanın esas alınması ve geleceğe yönelik ortak hedeflerin benimsenmesi bulunmaktadır, bu durum katılım bankalarının amaçlarıyla önemli bir bağdaşıklık içindedir. Katılım bankacılığında temel amaç paradan para kazanmak yerine reel bir ticari faaliyet ortaya koymaktır. Bu kapsamda etik ilkeler ve şeffaflığa azami düzeyde önem verilmektedir. Toplum ve çevrenin kalkınması için toplanan fonlar yeniden kazandırılmakta, yardımlaşma temelinde faaliyetler gerçekleştirilmektedir (Gedikli & Gökırmak, 2021, s. 82). Bu nedenle katılım bankacılığında finans sektörü kapsamında sürdürülebilirlik yaklaşımıyla en fazla bağdaşan faaliyetlerin gerçekleştirildiğini söylemek mümkündür.

Gedikli ve Gökırmak (2021), çalışmalarında sürdürülebilir kalkınma ile katılım bankacılığı arasındaki bağlantı ve benzerlikleri değerlendirmişlerdir. Yazarlar, katılım bankacılığının temellerinden olan reel ekonomi ilkesi, toplumsal ve sosyal fayda sağlama, müşteri yani insan odaklılık, çevreye ve topluma zarar vermeyecek faaliyetlerde bulunma ilkelerinin sürdürülebilir kalkınma ile ilişkili olduğunu ifade

etmişlerdir. Gedikli ve Gökırmak (2021)'ın çalışması baz alınarak özetlenen ilişkiler aşağıdaki gibidir:

Öncelikle, Katılım bankacılığında fon kullandırmada gerçekleştirilecek faaliyetlerin gerçek mal ve hizmetlere dayanması gerekliliğidir. Reel ekonomi ilkesi, sürdürülebilir kalkınmada önemli bir ilkedir ve gerçek mal-hizmetlere dayalı, spekulatif işlemlerden uzak faaliyetleri ifade etmektedir.

İkinci olarak, Sürdürülebilir kalkınma hedeflerine göre finans stratejilerinde gözetilecek unsurların başında toplumsal ve çevresel fayda gelmektedir. Katılım bankacılığına bakıldığında, toplumsal fayda esası ile yardımlaşma esası tam olarak bu sürdürülebilir kalkınma ilkesini karşılamaktadır. Sürdürülebilirlik yaklaşımının temelinde toplumsal faydanın maksimize edilmesi ve gerek günümüzde gerekse gelecekte sürdürülebilir yaşama imkanlarının desteklenmesi vardır. Katılım bankacılığı, yardımlaşma ve toplumsal faydayı gözetme esaslarıyla direkt olarak finansa sürdürülebilirliği beslemektedir.

Diğer nokta, Katılım bankacılığının dayandığı bir diğer esas müşteri odaklılıktır. Katılım bankacılığında kar maksimizasyonu değil, insan odak noktasıdır. Müşterilerin gereksinimlerinin belirlenmesi, bunların karşılanması için yeni ürün ve hizmetlerin geliştirilmesi gibi faaliyetler, müşteri odaklılığı açıklamaktadır. Bu yaklaşım, müşteriye, yani insana karşı sorumluluğu da beraberinde getirmektedir. Sürdürülebilirlik yaklaşımında da, kar elde edilmesi değil, insan onuruna yakışır biçimde yaşam sağlanması ön plana alınmaktadır. Aslında, herhangi bir firma ya da geleneksel bir banka söz konusu olduğunda, müşteri odaklılığın kar elde etme ile ilişkili olduğu düşünülebilir. Çünkü firmalar ya da geleneksel bankaların temel amacı kar maksimizasyonudur. Müşteriye yaklaşım da bu amaç çerçevesinde Őekillenmektedir. Ancak katılım bankacılığında temel amaç paradan para kazanmak olmadığı için, müşteri odaklılığın yalnızca insana yakışır yaklaşımla ilişkili olduğu anlaşılabilmektedir. Bu bağlamda kalkınma bankacılığının müşteri odaklılık esasının da sürdürülebilirlik yaklaşımıyla önemli ölçüde bağdaştığını görmek mümkündür.

Son olarak, Katılım bankaları temelini İslam hukukundan almaktadır. Dolayısıyla insan, toplum ve çevreye zararlı kumar, alkollü içecek, zararlı gıda maddeleri, tütün ve tütün ürünleri gibi yatırımları söz konusu olmamaktadır. Sürdürülebilir finans ilkelerine bakıldığında, birey, toplum ve çevreye zarar veren

alanlara yatırım yapılmaması gerektiği önemli bir teşvik unsuru olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle katılım bankalarının benimsediği bu yaklaşım da sürdürülebilir finans ilkeleriyle bağdaşmaktadır.

Görüldüğü üzere, sürdürülebilirlik, sürdürülebilir kalkınma ve sürdürülebilir finans gibi yaklaşımlar çerçevesinde katılım bankacılığı dayandığı esaslarla önemli bir ilişki ve bağdaşıklık ortaya koymaktadır. Katılım bankaları, bankacılık sektörü faaliyetlerinde küçük bir paya sahip olsa da sürdürülebilirlik gibi günümüzde hayati değere kavuşmuş bir yaklaşımın finans sektörü çerçevesinde değerlendirilmesi ve geliştirilmesi noktasında büyük önem taşımaktadır. Katılım bankaları bu gelişimde pek çok noktada önemli potansiyele sahiptir (Ahmed ve diğerleri, 2015).

Öncelikle katılım bankacılığı yaklaşımı, risk paylaşımı, gerçek mal varlığına dayalı işlemler ve türev araçların kullanılmaması ile finans sektöründe istikrar ve dayanıklılığı artırarak sürdürülebilir kalkınmaya katkı sağlamaktadır. (Gedikli & Gökırmak, 2021, s. 79) Bunun yanında, katılım bankalarıyla beraber finans sisteminin kapsayıcılığı geliştirilmektedir. Özellikle katılım bankacılığında düşük gelirli bireylerin hizmetine kaynak sunulması ve yoksulluğun ortadan kaldırılması için faaliyetler yapılması, finans sektöründe kapsayıcılığı genişletmektedir. Daha önce de belirtildiği gibi, katılım bankacılığının dayandığı temel felsefe dolayısıyla gerçekleştirilen faaliyetlerle beraber çevresel ve sosyal sorunların iyileştirilmesi de önemli bir potansiyele işaret etmektedir. (Gedikli & Gökırmak, 2021, s. 85).

2.8. BM Sürdürülebilir Kalkınma Hedef ve Amaçları

Aşağıda Tablo 3'te verilen BM sürdürülebilir kalkınma hedefleri çerçevesinde değerlendirilmektedir.

Tablo 3: Sürdürülebilir Kalkınma Hedef ve Amaçları

No.	Kalkınma hedefi	Amaç
1	Yoksulluğa Son	Dünyanın neresinde olursa olsun yoksulluğu sona erdirmek.
2	Açlığa Son	Açlığa son vermek, gıda güvenliğini sağlamak, beslenme imkanlarını geliştirmek ve tarımı sürdürülebilir kılmak.

3	Sağlık ve Kaliteli Yaşam	İnsanların sağlıklı biçimde yaşamlarını sürdürmelerini sağlamak ve herkesin her yaşta refah içinde yaşamasını mümkün kılmak.
4	Nitelikli Eğitim	Tüm bireyleri kapsayan ve herkese eşit biçimde kaliteli eğitim sunmak, herkese yaşam boyu eğitim olanağı sağlamak.
5	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği	Toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak, kadınların, kız çocuklarının toplumsal konumlarını güçlendirmek.
6	Temiz Su ve Sanitasyon	Herkesin suya sağlıklı erişimini mümkün kılmak, sağlıklı, erişilebilir ve temiz suyun sürdürülebilir biçimde yönetilmesini sağlamak.
7	Erişilebilir ve Temiz Enerji	Herkesin erişilebilir, güvenilir, sürdürülebilir ve modern enerjiye ulaşmasını sağlamak.
8	İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme	Ekonomik kalkınmanın sürdürülebilir ve kapsayıcı olmasını sağlamak, tam ve üretici istihdamı ve insan onuruna yakışır işleri sunmak.
9	Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı	Altyapıları dayanıklı inşa etmek, kapsayıcı sanayileşme ve yeni buluşları teşvik etmek.
10	Eşitsizliklerin Azaltılması	Ülkeler arası ve ülkelerde bulunan eşitsizlikleri azaltmak.
11	Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar	Kentler ve insan yerleşim yerlerinin kucaklayıcı, güvenli, güçlü, sürdürülebilir olmasını sağlamak.
12	Sorumlu Üretim ve Tüketim	Tüketim ve üretimin sürdürülebilir olmasını sağlamak.

13	İklim Eylemi	İklim değişiklikleri ve bunlardan kaynaklı etkileri azaltmak, bunlarla mücadele etmek için acil adımlar atmak.
14	Sudaki Yaşam	Okyanusların, denizlerin ve deniz kaynaklarının sürdürülebilir kalkınma için korunmasını sağlamak ve kullanımını sürdürülebilir kılmak.
15	Karasal Yaşam	Karasal ekosistemlerini korumak, ıslah etmek, kullanımını sürdürülebilir kılmak. Ormanları korumak, çölleşme ile mücadele etmek.
16	Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar	Barışçıl ve herkesi kucaklayan toplumların sürdürülebilir kalkınma için inşasını sağlamak. Herkesin adalete kolay erişebilmesini sağlamak, hesap verebilir, etkin ve barışçıl kurumlar oluşturmak.
17	Amaçlar İçin Ortaklıklar	Sürdürülebilir kalkınma için küresel ortaklık ve uygulama araçlarını güçlendirerek, küresel ortaklıkları canlandırmak.

Kaynak: (BM Türkiye, 2022).

BÖLÜM 3: TÜRKİYE’DEKİ KATILIM BANKALARINDA SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

3.1. Yöntem

Çalışmanın bu kısmında, araştırmanın metodolojisi sunulmaktadır. Bu kapsamda amaç, kapsam, veriler, çalışma grubu ve verilerin çözümlenme yöntemi açıklanmıştır.

3.1.1. Araştırmanın amacı

Bu çalışmanın amacı, katılım bankalarının sürdürülebilirlik konusundaki faaliyetlerinin hangi BM hedefleri ile uyumlu olduğunu ortaya koymaktır. Bu amaç kapsamında bankaların faaliyet raporlarının 2017-2021 yılları aralığında incelenmesi, sürdürülebilirlik konusunda faaliyetlerinin değerlendirilmesi hedeflenmiştir.

3.1.2. Araştırmanın kapsamı

Bu araştırma, Türkiye’de faaliyet gösteren altı katılım bankasının sürdürülebilirlik kapsamında faaliyetleri ve yaklaşımlarını kapsamaktadır. Bunun yanında söz konusu kapsam, 2017-2021 yılları ile sınırlandırılmıştır. Araştırma kapsamında bulunan bankalar aşağıda sıralanmaktadır:

1. Ziraat Katılım Bankası,
2. Vakıf Katılım Bankası,
3. Türkiye Emlak Katılım Bankası,
4. Albaraka Türk Katılım Bankası,
5. Kuveyt Türk Katılım Bankası,
6. Türkiye Finans Katılım Bankası.

3.1.3. Araştırmanın verileri ve çalışma grubu

Araştırmada, Türkiye’de faaliyet gösteren altı katılım bankasının 2017-2021 yılları arasında yayımlanan faaliyet raporları kullanılarak veri elde edilmiştir. Çalışma grubunda araştırmanın kapsamında da açıklanan altı katılım bankası bulunmaktadır. Aşağıda, bu bankalara ilişkin temel bilgiler sunulmaktadır.

Ziraat Katılım Bankası A.Ş.: Ziraat Katılım Bankası A.Ş sermayesi Türkiye Cumhuriyeti Hazinesi tarafından ödenerek kurulmuştur. Kuruluş tarihi 12.05.2015 tarih 6302 sayılı kararı ile faaliyet izni almıştır. 2022 yılı genel kuruldan alınan karara istinaden Ziraat Katılım Bankası A.Ş sermayesi 2650.000.000 TL'ye yükselmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası iştiraki olarak kurulmuş olup halen iştirak olarak devam etmektedir. Yani Ziraat Finans Grubu içerisinde yer almaktadır. Ziraat Katılım Bankası A.Ş firmasının sermayesinin tamamı Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankasına aittir (www.ziraatkatilim.com.tr/yatirimci-iliskileri/ortaklik-yapisi). Ziraat Katılım Bankası A.Ş, Ziraat Finans Grubu üyesi iştiraki olması nedeniyle Ziraat Finans Grubunun tecrübe ve profesyonelliğini kullanıp; ekonomiye, çevreye ve topluma fayda sağlamak amacıyla müşterilerine tecrübelerini arttırıp destek veren bir katılım bankası olma vizyonu ile hareket etmektedir. Ziraat Finans Grubu ile aynı eksende devam etmektedir. Sürdürülebilir politikalar Ziraat Finans Grubu ile paralel şekilde devam etmektedir.

Vakıf Katılım Bankası A.Ş.: 27.02.2015 tarih 6205 sayılı kuruluş izniyle 25.06.2015 tarihinde bir A.Ş olarak kurulmuştur. 2016 yılında ise Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumundan faaliyet başlama izni almıştır ve faaliyetine başlamıştır. Ödenmiş Sermayesi 9.635.000.000 TL'dir. Sermayesini Vakıflar Genel Müdürlüğüne aittir. Vakıf Katılım Bankası A.Ş misyonunda vakıf kültüründen aldığı güç ile katılım bankacılığında büyüyerek ve gelişmesine sağlamak(<https://vakifkatilim.com.tr/tr/hakimizda/vakif-katilimi-taniyin>). Vakıfların geleneklerine bağlı kalarak finansal faaliyet yürütmektir.

Türkiye Emlak Katılım Bankası A.Ş.: Türkiye Emlak Katılım Bankası A.Ş milli mücadele sonrası, Cumhuriyetin ihtiyaçlarını karşılamak için imarı sağlamak ve inşaat ile ilgilenen yatırımcıları desteklemek ve yetimlerin hakkını göz ardı etmemek için 1926 yılında Mustafa Kemal Atatürk imzası ile Emlak ve Eylem Bankası ismini almıştır. Birkaç kez isim değişikliği yaşamıştır. Emlak ve Eylem Bankası sonra Türkiye Emlak Kredi Bankası ve Türkiye Emlak Bankası ismini kullanıp son olarak güncel ismi ile 2018 yılında bir katılım bankası olması düşüncesi ile Türkiye Emlak Katılım Bankası, 2019 yılında faaliyet izni almıştır.

Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş.: 1984 yılında Türkiye'de faizsiz bankacılık, katılım bankacılığına öncülük etmiştir. 1985 yılında ilk şubesi ile hizmete

başlamıştır. 2021 tarihi itibariyle ortaklık durumu; % 62,12 yabancı ortakların (Albaraka Bankacılık Grubu, Dallah Al Baraka Holding, İslam Kalkınma Bankası, Diğer), %0,95 yerli ortaklar, %36,9 halka açıktır. İki yurt dışı olmak üzere 230 adet yurt içinde şubesi bulunmaktadır.

Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş.: Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş 31 Mart 1989 yılından beri faaliyetlerini yürütmektedir. Unvanı Kuveyt Türk Evkaf Finans Kurumu A.Ş olarak faaliyete başlamıştır. Devlet İktisadi Teşekkülleri, KKTB sayesinde Türkiye tarihinde ilk kez 50 milyon USD fon kullanılmıştır. Avrupa’da ISO 9001-2001 Kalite Sertifikasının uygun ilk faizsiz finans kurumu olmuştur. İlk Ar-Ge merkezini bankacılık sektöründe 2010 yılında kuran banka olması dikkat çekmektedir (TKBB, 2020, s. 36).

Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş.: Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş 1991 yılında %100 sermayeli ilk özel finans kurumu olan Anadolu Finans ile 1985-2001 yılında kurulmuş olan Family Finans’ın birleşmesi ile kurulmuştur. 30 Aralık 2005 tarihinde TFKB A.Ş olarak faaliyetine başlamıştır. Güncel ortaklık yapısı %67,03 Saudi National Bank, %10,57 Gözde Girişim Sermayesi Yatırım Ortaklığı A.Ş, %22,40 Diğer Ortaklar.

3.1.4. Verilerin çözümlenmesi

Bu araştırmada, verilerin çözümlenmesi için içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi “sözel, yazılı ve diğer materyallerin içerdiği mesajı, anlam ve/veya dilbilgisi açısından nesnel ve sistematik olarak sınıflandırma, sayılara dönüştürme ve çıkarımda bulunmadır” (Tavşancıl & Aslan, 2001, s. 22).

İçerik analizinin sistemli biçimde yapılabilmesi için, Birleşmiş Milletler (BM) tarafından hazırlanan sürdürülebilir kalkınma hedef ve amaçları kullanılmıştır. Toplam 17 adet sürdürülebilir kalkınma hedefi bulunmaktadır. Çalışma grubunda bulunan bankaların faaliyet raporlarında sürdürülebilirliğe ilişkin yer verilen bilgiler, BM’nin sözü edilen 17 hedefi ile eşleştirilerek, bankaların sürdürülebilirlik konusunda yaklaşımları belirlenmeye çalışılmış, her bir bankanın kaç hedef doğrultusunda faaliyet gösterdiği belirlenmiştir.

3.2. Katılım Bankalarının Sürdürülebilirlik Değerlendirmesi

Çalışma grubunda yer alan katılım bankalarının 2017-2021 yılları arasında yayımlanan faaliyet raporlarında yer alan sürdürülebilirlik faaliyetleri bu kısımda sunulmaktadır.

3.2.1. Katılım bankalarının 2017 yılında sürdürülebilirlik değerlendirme

Ziraat Katılım Bankası A.Ş.:

- 17 Aralık 2016'da "Katılım Mobil" ile internet bankacılık alanında gelişmeyi gerçekleştirip kâğıt olmadan işlemleri yapabilme amacına hizmet etmiştir.
- 2017 yılı içerisinde Bankacılık ve Çevresel Sistemler Yazılım destek hizmeti almaya başlamıştır.

Vakıf Katılım Bankası A.Ş.:

- Sürdürülebilirlik kavramını çevre ve yaşam kalitesi ile sosyal hayatı düzenlemek için ekonomik gelişim ve refah, gelir seviyesinin artırılması konusu ele alınmıştır.
- Reel ekonominin, sektörün gelişimi ve devamlılığı için KOBİ segmentlerine sürekli destek vermesi ve bu desteğinin arttırarak devam etmektedir.
- Bu yıl içerisinde Kredi Garanti Fonu ile bir protokol imzalayan banka, 500 firmaya 1 milyar TL nakit ve gayri nakit finansman sağlamıştır. KGF ile protokol sayesinde teminat açısından sorun yaşayan işletmelerin önü açılmıştır.
- Firmalarını veya ticarethanelerini Avrupa Birliği standart seviyesine yükseltmek isteyenlere finansman ihtiyaç karşılayabilmek için IPARD hibe programından destek verebilmek için TKDK ile protokol imzalanmıştır.
- Ekonomi Bakanlığı ile işbirliği yapılmış ve yatırım teşvik belgesi ve kâr payı desteğine sahip firmalara destekli bir şekilde fon kullandırımı yapılmıştır.
- Sosyal sorumluluk projeleri kapsamında 585.000 TL bağış yapılmıştır.

Türkiye Emlak Katılım Bankası A.Ş.: Bankanın 2017 yılına ait raporu bulunmadığından değerlendirme yapılamamıştır.

Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş.:

- Raporda vurgu yapılan kısım Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş.'nin sürdürülebilirlikle geleceği tüm yönleri ile korumayı kendilerine görev edinmeleri üzerinedir.

- BM'nin 2030 sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri için değer yaratmaya devam ederek bankanın, Yoksulluğa Son, Sağlıklı bireyler, Nitelikli Eğitim, Cinsiyet Eşitliği, Temiz Enerji gibi küresel hedeflere odaklandığı belirtilmiştir.

- Çevreye olan saygısını IEED GOLD Sertifikası ile yeşil bina tescili ile göstermiştir.

- Çevreye duyarlı olma konusunda Dünyanın En İyi Katılım Bankası olma hedefi bulunmaktadır.

- Çevrenin korunmasına yönelik olarak;

1. Egzoz gazı azaltılması amacıyla %70 daha az zararlı olsun diye elektrikli araç kullanımı,
2. Zararlı tuz yerine doğal solüsyon kullanımı,
3. Kurum temizliğinde doğaya uygun zararsız malzeme kullanımı,
4. Su tüketimini azaltacak yönde peyzaj çalışması,
5. Genel Müdürlük binasında ışık israfını önleme çalışması dikkat çekmektedir.

- Bereket Vakfı aracılığı ile eğitim, sağlık, spor, kültür, sosyal gelişim, çevre ve sanatsal projelere 5.100.00 TL yardım ve destekte bulunulmuştur.

- Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş. bünyesinde yer alan Doğa Kulübü öncülüğünde ve çalışanları ile Beykoz Riva Plajı kirlilikten temizleme çalışması yapılmıştır.

- Çevre Kuruluşları Dayanışma Derneği 500 adet fidan bağışı gerçekleşmiştir.
- Gönüllülük esasına göre İyilik Kulübü kurulmuştur.

Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş.:

- Bankanın satın alma işlemlerinde enerji ve çevre verimliliğine destek veren uygulamalara önem verilmiştir.

- 23.10.2011 tarihinde meydana gelen depremde Van'daki vatandaşlara bağışlar yapılmıştır. Ayrıca Van nüfusuna kayıtlı vatandaşların konut ve araç finansmanında komisyon muafiyeti sağlanmıştır.

- Maden kazası mağdurlarına, 15 Temmuz Dayanışma Kampanyası'na ve Arakan Müslümanlarına bağışlar sağlanmıştır.

- Pakistan'da meydana gelen Sel Felaketinde kurum Türk Kızılayı ile birlikte Kuveyt Türk Kardeşlik Köyünde 100 aile için barınma sağlamıştır.

- Lonca Girişimcilik Merkezi, Tekno Girişim Sermayesi ortaya konulmuştur.

- XTM işaret dili projesine pay ayırıp şubelerdeki etkinliği arttırmıştır.

- *Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş.*: Sürdürülebilir kavramı bankanın gündemine alınmış olup iş modelleri üretmeye başlanılmıştır.

- Yenilenebilir enerjiye kurumun tam destek vermesi

- 126 adet doğa dostu enerji projelerine finansman verilmiştir.

Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş.: Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş. Türkiye'de bankacılık alanında, yeşil tahvil ve yeşil kredi sürdürülebilir finans ürünleri kullanılarak yenilenebilir kaynakların finansmanını sağlamaktadır (TKBB, 2020, s. 36). Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş. gelecek dönemde aşağıdaki unsurlara daha fazla önem verileceğini vurgulamıştır:

1. Biogaz üretimi
2. Temiz ulaşım araçları
3. Yeşil bina
4. İstihdam
5. Yeşil tahviller vs.

3.2.2. Katılım bankalarının 2018 yılında sürdürülebilirlik değerlendirmesi

Ziraat Katılım Bankası A.Ş.:

- Genel Müdür Metin ÖZDEMİR nihai hedeflerinin Türkiye ekonomisine sürekli değer üretmek ve sürdürülebilir kalkınmayı çok yönlü destekleme hedefleri olduğunu belirtmiştir.

- İnsan Kaynakları olarak sürdürülebilir hedeflere 2018 yıl sonunda 1042 çalışan ve 80 şube ile destek ve hizmet verdiklerini belirtmişlerdir.

- Sıramatikte engelli müşterilerine öncelik verilmesi ile pozitif ayrımcılık yapılması.

Vakıf Katılım Bankası A.Ş.:

- Eğitim ve sosyal sürdürülebilirlik kapsamında kalifiyeli insan gücünü sürdürülebilir olması hedefi kapsamında yatırımlar gerçekleştirilmiştir.
- Bu yıl içerisinde yatırımlarda 258 milyon TL finansman sağlanmıştır.
- Yine bu yıl içerisinde çeşitli kurumlara 4.976 bin TL bağış ve sosyal yardımlar gerçekleştirilmiştir.
- İhracata yönelik üretim yapan firmalara finansman desteği verilmektedir.
- Tarım Kredi Kooperatifleri ile banka arasında 25 milyon TL Kâr ve Zarar Ortaklığı Yatırım Sözleşmesi imzalanmış ve bu sözleşme bünyesinde 11,5 milyon TL fon kullandırımı yapılmıştır.
- Geleceğe Katılım projesini geliştiren sürekli istihdama katkıda bulunmuştur.

Türkiye Emlak Katılım Bankası A.Ş.:

- Türkiye Emlak Katılım Bankası A.Ş.'nin kurumsal değerleri içerisinde yer alan 6 maddeden birinin sürdürülebilirlik olması önem taşımaktadır.
- Bu yıl bankanın yol haritasının çizerken Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ile koordineli şekilde kentsel dönüşüm ve akıllı şehirler projelerine finansman sağlanmıştır.

Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş.:

- Sürdürülebilirlik ve Sosyal Sorumluluk Raporu yayınlanmıştır.
- BIST endeksine başvurusu nedeni ile çevre politikalarına önem verdiğini açıklamıştır.
- Yönetim Kuruluna bağlı Sürdürülebilirlik ve Sosyal Sorumluluk Komitesi kurulmuştur.
- Artezyen su kullanımı, daha az enerji kullanımı, benzinli araçlardan dizel araçlara geçiş ile 1408 kg/yıl egzoz salınımı engellenmiş olup devamında dizel araçlardan elektrikli araçlara geçilerek %70 daha az egzoz salınımı yapılmaktadır.
- Plastik kapak toplama projeleri yapılmıştır.
- Bereket Vakfı aracılığı ile sosyo-kültürel alanlara 10.100.000 TL bağışta-destekte bulunmuştur.

- 8.000 tohumlu kalem dağıtımı, 8.500 kitap hediyesi ve 9 okulun eğitim ihtiyaçları karşılanmıştır.

- Orman Haftası münasebetiyle 8.000 fidan Çevre Kuruluşları Dayanışma Derneği ile birlikte Hatay, Kahramanmaraş, Gaziantep ve Konya’da bağışlanmıştır.

Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş.:

- Teknoloji ve Ar-Ge yatırımları devam eden kurum, son 3 yılda teknoloji ihraç eden bir firma olarak yatırımlarının karşılığını almıştır.

- Tüm personele çevresel sürdürülebilirlik eğitimleri verilmiştir.

- Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş ve yaşam üssü ile BREEAM (çok iyi) Sertifikasını hak etmiştir.

- Mehmetçik Vakfına bağışlar yapılmıştır.

- KAÇUV’a (Kanserli Çocuklara Umut Vakfı) Umuda Destek Projesi kapsamında 2013 yılından beri verilen desteğe devam edilmiştir.

- 1010 Kaşif Projesinde projede olan okulların ulaşacak robotik ve kodlama eğitimine destek olmaktadır.

- Türk Kızılay’ının başlattığı “Arakan Kan Ağlıyor Türkiye Sahip Çıkıyor” projesine kurum çalışan ve kurumun müşteri portföyü desteği ile 7.000.000 TL yardım ulaştırılmıştır.

- KTKB ve Yaşam Üssünde sürekli Kızılay’a kan bağışi projeleri düzenlenmiştir.

- İlk sürdürülebilirlik raporu bu yıl hazırlanmış ve paydaşlar ile paylaşılmıştır.

Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş.:

- Çocuklara Gönül Ver projesinde çalışanlar ve müşteriler ile birlikte 8.000’den fazla kitap okullara ihtiyaçlarına göre gönderilmiştir.

- Koruncak Vakfına bilgisayar bağışlanmıştır.

- Hayata Katılım Bankası temalı görüş hakimdir.

- Kurumun sosyal sorumluluk projelerinde çocuklara yönelik projeler yapılmıştır/desteklenmiştir.

- 6 il 6 köy okuluna 1000’e yakın kitap hediye edilmiştir.

- 75 personeline ilkyardım konusunda eğitimler tamamlanmıştır.

- 79.000 TL değerinde yardım ve bağışlar yapılmıştır.

- GES projeleri %30 bir önceki yıla göre artış finansman sağlanıp 2,6 milyar TL fonlanmıştır.
- KOSGEB kaynaklı, Hazine ve KGF kaynakları ile firmalara destek verilmiştir.

3.2.3. Katılım bankalarının 2019 yılında sürdürülebilirlik değerlendirmesi

Ziraat Katılım Bankası A.Ş.:

- Kârlı ve sürdürülebilir yatırımları desteklemek adına paydaşlama ve Türkiye'ye faydanın arttırılması için dünyanın 5. büyük yün kumaş üreten firmanın %57 hissesi satın alınmıştır.

Vakıf Katılım Bankası A.Ş.:

- Banka bu yıl içerisinde ekonomik ve sosyal sürdürülebilirlik açısından ihracata yönelik firmalara, katma değeri yüksek ürün ve hizmet sunanlara, havacılık faaliyetlerine, enerji, eğitim ve alt yapı projelerine destek vermeye devam etmiştir.
- Banka bu yıl içerisinde sosyal sorumluluk ve bağışlara 6.974 bin TL harcama yapmıştır.
- Ülke menfaati için ve ekonomik sürdürülebilirlik kapsamında Eximbank ve Türkiye İhracatçılar Birliği gibi kuruluşlar ile protokoller imzalanarak katkı sağlanmıştır.

Türkiye Emlak Katılım Bankası A.Ş.:

- Kurumun zamanı verimli kullanımı ve sosyal sürdürülebilirlik alanını destek olarak dijital bankacılık projesi gösterilebilir.
- Bu yıl içerisinde Yapı Tasarruf Sandığı sistemi bir diğer projesidir.

Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş.:

- Sürdürülebilirlik ve Sosyal Sorumluluk Raporu yayımlanmıştır.
- BIST sürdürülebilirlik endeksinde yer alan ilk katılım bankası olmuştur.
- Karbon Saydamlık Projesinden bu yıl B derecesi almıştır.
- Sıfır Atık Projesi kapsamında çalışmaya devam edilmiştir.
- Bu yıl faaliyetlerde satın alım yapılırken çevreye zarar vermeyen materyaller satın alması yapılmıştır.

- Bereket Vakfı aracılığı ile kültür-sosyal etkinlikler projeleri için 8.000.000 TL bağışlanmıştır.
- Sosyal Sorumluluk Kulübü köy okullarına kırtasiye-giyecek yardımı, Aydos Ormanında 20 çuval temizlik yapılmış ve İHH aracılığı ile Suriye'ye ilaç yardım yapılmıştır.

Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş.:

- Yenilenebilir enerji alanındaki yatırımlara toplamda 625 milyon USD fonlama yapılmıştır.
- Teknolojiye 125 Milyon Türk Lirası fon desteği sağlanmıştır.
- Robotik süreç projesi ile otomasyon projesi bitirilmiş ve ilk robot çalışmaya başlanmıştır.
- Kâğıtsız Bankacılık projesinde 17 adet belgenin ve dekontun dijitalleşmesi sağlanmıştır.

Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş.:

- Çocuklara Gönül Ver Projesi ve Çocuklar Bu Kış Üşümesin projeleri ile 14 adet il ve 50 adet köy okullarında 1.400 ihtiyacı olan mağdur öğrencilere ayakkabı temin edilmiştir.
- Diyarbakır/Silvan'da çocuk parkları ve okul dış cephe boyamaları yapılmıştır.
- Robotik Süreç Otomasyonu sayesinde CIO 2019 Ödülü alınmıştır.
- Bilişim Zirvesi/2019 Yılın İnovasyon Projesinde 3.'lük ödülü alınmıştır.
- Kocatepe RES projesinde Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş tek finansördür (4 MW 25 tribün).
- 383.000 TL TÜBİTAK'tan Ar-Ge desteği alınmıştır.
- 34.000 TL sürdürülebilirlik için bağış ve yardım yapılmıştır.

3.2.4. Katılım bankalarının 2020 yılında sürdürülebilirlik değerlendirmesi

Ziraat Katılım Bankası A.Ş.:

- Dijitalleşme, müşteri memnuniyeti ve verimlilik temelinde sürdürülebilir büyüme stratejisine destek vereceği belirtilmiştir.

- Girişimciliğe destek olmak ve bu kültürün gelişmesine yönelik KOBİ statüdeki firmalara finansman desteği için KGF COSME 2. Dönem Programı PGS Özkaynak protokolü imzalanmıştır.

- Yine bu yıl içerisinde Ziraat Katılım Bankası A.Ş. Grubu kurulmuştur. İhtiyaç sahiplerinin yanında ve dayanışma içerisinde yer almıştır. Ek olarak 2020 yılında Elazığ ve Malatya’da yaşanan depremler nedeniyle bölge halkına destek verilmiştir.

- Pandemi dönemi nedeni ile (Covid-19) uzaktan eğitim gören öğrencilere destek amacıyla 8 il 25 ilçede tablet dağıtımı yapılmıştır.

Vakıf Katılım Bankası A.Ş.:

- Vakıf kültürünü geleceğe taşıyan bir yaklaşımı benimseyen Vakıf Katılım Bankası A.Ş. paydaşlarına ve müşterileri ile birlikte tüm topluma, çevreye ve ekonomiye faydalı olma ilkesi ile hareket etmektedir.

- Sosyal ve ekonomik sürdürülebilirlik kapsamında toplumun ihtiyaçlarına cevap bulabilmek adına konut, taşıt, tatil destek ve sosyal hayata destek finansmanlarını hayata geçirmiştir.

- Pandemi sürecinde tüm topluma destek finansmanları ve KGF finansmanları verilmiştir.

- Bu yıl içerisinde sosyal sorumluluk projelerine 47.696 bin TL yardım ve destek verilmiştir.

- Banka, KOSGEB işbirliği ile Milli Teknoloji hamlesi ile ülkeye katma değer sağlayan KOBİ'lere pozitif ayrımcılık yapılmıştır.

- Pandeminin etkisini azaltmak ve bertaraf etmek adına altı binden fazla bireysel ve tüzel müşterilerine çözümler sunmuştur. Ekonomik sürdürülebilirliğe olumlu katkı sağlamıştır.

- Çevre ve sosyal sürdürülebilirlik alanında ise Hatay orman yangınlarında hasar gören bölgelere beş bin ağaç fidanı bağışlanmıştır. Bunun yanı sıra 11.111 fidan hatıra ormanı projesi gerçekleştirilmiştir.

Türkiye Emlak Katılım Bankası A.Ş.:

- Covid-19 nedeni ile reel sektörü ekonomik sürdürülebilirlik açısından destek paketleri ve destekleyici uygulamalar ile finanse etmektedir.

- Bu yılda banka yönetim kurulu kararı ile mevzuatına uygun olarak sosyal sürdürülebilirlik için hayır ve yardım amaçlı vakıf kurabilir ve/veya bunlara üye olabilir maddi yardımda bulunabilir.

- Bu yıl içerisinde bağış ve sosyal yardımlaşma amacıyla 1.017.906 TL bağışta bulunmuştur.

Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş.:

- Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş CDP Türkiye 2020 İklim Liderliği Ödülünü kazanmıştır.

- İkinci kez BIST sürdürülebilirlik endeksinde yer alarak endekste ilk banka olma özelliğini korumuştur.

- Bankanın CDP İklim Değişikliği notu A,
- Su güvenliği notu B'dir.
- Brandon Hall Ödeülleri, Bronz Ödül almıştır.
- ISO 14001 Çevresel Yönetim Sistemleri çerçevesinde faaliyetlerine devam etmektedir.

- Karbon Saydamlık Projesi kapsamında (CDP),

1. Hizmet araçlarında elektrikli otomobil kullanımını arttırılmıştır.

2. Soğutucu gazların GWP ve ODP değerlerine çekilmiştir.

3. Güneş filmi ile güneşin ofis içindeki etkisi azaltılarak enerji tasarrufu sağlanmıştır.

4. İzolasyona olan önem artmıştır.

5. %20 enerji konusunda azalma gerçekleşmiştir.

6. Taze hava salınımı ve iklimlendirmede iyileştirme yapılmıştır.

- Bereket Vakfı aracılığı ile 1892 öğrenci bursu sağlamıştır.

- Eğitimde aksama olmaması adına uzaktan eğitime ihtiyacı olan öğrencilere tablet dağıtımını yapmıştır.

- Gazze İslam Üniversitesi PC laboratuvarı desteği verilmiştir.

- Orman yangınları ile mücadele anlamında 4605 fidan bağışı yapılmıştır.

- Milli Dayanışma Kampanyasına 5.000.000 TL bağış yapılmıştır.

- Garaj isimli proje ile gençlerin önünün açılması adına start-up'lar geliştirilmiştir.

Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş.:

- Covid 19 pandemisinde ülke ekonomisine destek olmuştur.
- Geçmiş yıllardan süregelen projelere destek verilmiştir.
- 24.01.2020 Elazığ'da meydana gelen depremden etkilenenlere Türk Kızılayı öncülüğünde başlatılan "Haydi Türkiye! İyilik Sensiz Olmaz" yardım kampanyasına 1.000.000 TL bağış yapılmıştır.

- Biz bize yeteriz Türkiyem sloganlı Milli Dayanışma kampanyasına 20.000.000 TL bağışta bulunuldu.

- Hatay'da meydana gelen yangınlardan etkilenen ormanlara destek olmak amacıyla 16.000 fidan desteği verilmiştir.

Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş.:

- Şubelerde dijitalleşerek kâğıt kullanımını azaltılmıştır.
- IDC Türkiye 2020 CIO Ödülleri organizasyonunda birincilik ödülü almıştır.
- Çocuklara Gönül Ver projesi ile Bronz Ödül alınmıştır.
- Yeşil enerji, sürdürülebilir enerji kaynaklarına yönelik 110 proje ile 2,5 milyar TL finansman sağlanmıştır.

- 82 adet kamu kuruluşunun altyapı yatırımı için 1,9 milyar TL finansman sağlanmıştır.

- Bu yılda 60 adet proje toplumsal sürdürülebilirlik kapsamında tamamlanmıştır.
- Sana Değer Geleceğe Değer projesi ile ekip ruhu geliştirilmiştir.
- 704.000 TL hibe Ar-Ge için TÜBİTAK'tan alınmıştır.
- 5.700.000 TL bağış ve yardımlar için harcanmıştır.

3.2.5. Katılım bankalarının 2021 yılında sürdürülebilirlik değerlendirmesi

Ziraat Katılım Bankası A.Ş.:

- Çevre ayak izini azaltmayı kendisine hedef edinen Ziraat Katılım Bankası A.Ş kuruluş tarihinden günümüze kadar geri dönüştürülmüş kâğıtlar kullanılarak sürdürülebilirlik taahhüdünü yerine getirmiştir.

- T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ile 6306 sayılı “Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun” kapsamında Kentsel Dönüşüm Finansmanı ürünlerini vatandaşların kullanımına sunmuştur.

- TOKİ ile sağladığı entegrasyon ile sosyal konut projelerine müşterilerine hizmet veren ilk katılım bankasıdır.

Vakıf Katılım Bankası A.Ş.:

- Enerji, tarım ve finansal kiralama gibi nitelikli projelere fon desteği vermiştir.
- Kamu-Kamu ve Kamu-Özel iş birliklerine yapmış oldukları verimliliği yüksek projelere destek verilmiştir.

- Proje bazlı olarak GES, RES, gemi/hastane alımı vb. taleplere finansman sağlanarak yenilebilir enerji desteklenmiş ve ekonomik sürdürülebilirlik desteklenmiştir.

- Sürdürülebilir bankacılık çerçevesinde kredi onay süreçlerinin dijitalleşmesi ile kâğıt tasarrufu sağlanmıştır.

- Bu yıl içerisinde sosyal sorumluluk ve bağışlara toplamda 12.899.231 TL harcama yapılmıştır.

Türkiye Emlak Katılım Bankası A.Ş.:

- Sürdürülebilirlik kavramı ile komite oluşturma çalışmalarına başlanılmıştır.
- Sürdürülebilirlik Eylem Planı ile yeni nesil inşaat ve gayrimenkul teknolojilerine yatırım noktasında (startup’lar) girişimler yapılmıştır.

- Bu yıl içerisinde bağış ve sosyal yardımlaşma amacına yönelik 1.443.900 TL bağışta bulunmuştur.

- Ülkemizin ilk eser sözleşmesine dayalı yeşil kira sertifikası ihracı gerçekleştirilmiştir. İstanbul Finans Merkezi Projesi yürüten TVF İFM A.Ş fon kullanıcı bu sukukta sağlanan fon, projede yer alan çevreye duyarlı yeşil binalarda kullanılacaktır.

- Yenilenebilir enerjiye önem veren firmalara, Çatı GES alanında 100 adet leasing finansmanı sağlanmıştır. İstihdam yönünde CB ve üniversiteler ile iş birliği yapılmıştır.

- Türkiye Emlak Katılım Bankası A.Ş 2021-2023 Stratejik Planında sürdürülebilirlik büyüme, Çevre Temalı ve Çevreye Duyarlı Projelerin desteklenmesi yer almaktadır. Bankanın yeşil sukuk ihracı da bu kapsamda değerlendirilebilir.

- Türkiye Emlak Katılım Bankası A.Ş. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı öncü olduğu sıfır atık projesine destek olmak için şube ve genel merkez ortamlarında sıfır atık ve dönüştürülebilir kutulara önem verilmiştir.

- Çevre sürdürülebilirliğin en güzel örneği Türkiye Emlak Katılım Bankası A.Ş.'nin her yeni başlayan personelini temsilen 1 fidan bağışında bulunmasıyla çevreye katkı sağladığı görülmektedir.

Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş.:

- Biyometrik imza ve ofislerde kâğıt kullanımının azaltılması ile destek verilmiştir.

- 3. kez BIST endeksinde yer alan ilk ve tek katılım bankası olma unvanına sahip çıkmıştır, yenilemiştir.

- İklim Güvenliği alanında B- derecesi,

- Su Güvenliği alanında ise B- derecesi alınmıştır.

- Karbon Saydamlığı Projesi kapsamında organize edilen CDP Türkiye 11. İklim değişikliği konferansında liderlik ödülünü almıştır.

- Banka faaliyetinden kaynaklanan çevreye verilen hasarın sıfır karbona ulaşmasını sağlamak amaçlanmıştır.

- Aydınlatma sistemlerinde tasarruf sağlanmıştır.

- Su kullanımından tasarruf sağlanmıştır.

- %29 oranında enerji tüketiminin azaltılması sağlanmıştır.

- Soğutucu gaz, iklimlendirme ve taze hava etkinliğinin sağlanması amaçlanmıştır.

- Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş., T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ile ortak olarak Sıfır Atık Projesi ile israf önlenmiştir.

- Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş. Bereket Vakfı aracılığı ile 1.922 öğrencinin eğitime destek verilmiştir.

- Orman yangınları ile mücadele amaçlı 5.000 fidan bağışı yapılmıştır.

Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş.:

- Bu yıl içerisinde banka kredi politikaları sürdürülebilirlik kapsamında projeler bu kapsama alınmıştır.

- 2021 Eylül'de Yeşil Sukuk İhracı için veri çalışması yapılmıştır.

- Sürdürülebilirlik Komitesi oluşturulmuştur.
- Önceki yıllarda süregelen projelere desteği devam etmiştir.
- Üsküdar Belediyesi öncülüğünde yapılan Yedi İklim Kütüphanesine 1.000.000 TL bağışta bulunulmuştur.

TL bağışta bulunulmuştur.

• Rize, Artvin ve Düzce'deki Sel Felaketi nedeni ile bu illerdeki vatandaşların kuruma, bankaya talep etmeleri akabinde bireysel kredi kartı ve finansmanları 3 ay ötelenmiştir. Çevresel sürdürülebilirlik kapsamında kurum faaliyetinden doğan plastik ve kâğıt vb. geri dönüşümü ve zararlı atıkların güvenli şekilde bertaraf edilmesi amaçlanmıştır.

- Banka faaliyetinde enerji tasarrufu sağlanmıştır.
- Enerji kaynaklarının artırılmasına yönelik projeler yapılmalı ve bu projeler fonlanma kararı.
- Sürdürülebilir politika altında çevre politikası oluşturulması amaçlanmıştır.
- Personellerin sürdürülebilir okur yazarlığını geliştirmek amaçlanmıştır.
- Önce Çevre mottosuyla çevre temizliğine önem verilmektedir.
- 1001 Mont, 1001 Bot kampanyası ile ilkokul çağındaki çocuklara maddi açıdan desteğe ihtiyacı olanlara yardım kampanyası düzenlenmiştir.

Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş.:

- Signpad uygulaması ile kâğıtsız şubecilik uygulaması başlanmıştır.
- 712.000 TL ile bazı sorumluluk projelerine yardım ve bağışta bulunulmuştur.
- “Yılın İnovasyon Projesi” yarışmasında birincilik ödülü almıştır.
- Sürdürülebilirlik kapsamında yenilenebilir enerji kaynaklarına yatırımlarda 105 proje ile 3,5 milyar TL fon kullandırımı sağlanmıştır.
- Kurumun İyilik Kulübü 8 il 247 ihtiyaç sahibine mont-bot yardım ve desteği verilmiştir.
- Koşu Kulübü “Ağaç Kardeşliği Projesi”ni TEMA ile birlikte gerçekleştirmiştir.
- 664.000 TL hibe Ar-Ge harcamaları için TÜBİTAK'tan finansman sağlanmıştır.
- 712.000 TL bağış ve yardımlar yapılmıştır.

3.3.Bulgular ve Genel Değerlendirme

Çalışmanın bu kısmında, çalışma grubuna dahil edilen katılım bankalarının sürdürülebilirlik faaliyet ve yaklaşımları BM hedefleri kapsamında değerlendirilmiştir.

Tablo 4: Ziraat Katılım A.Ş.'nin BM Sürdürülebilirlik Hedefleri Kapsamında Değerlendirilmesi

Yıllar	BM Hedef No.	BM Hedefi
2017	9, 12	- Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı. - Sorumlu Üretim ve Tüketim.
2018	8, 10	- İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme. - Eşitsizliklerin Azaltılması.
2019	9	- Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı.
2020	4, 9, 13	- Nitelikli Eğitim. - Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı. - İklim Eylemi.
2021	7, 11, 13	- Erişilebilir ve Temiz Enerji. - Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar. - İklim Eylemi.

Ziraat Katılım A.Ş. raporlarında sürdürülebilirlik hedeflerine ilişkin her yıl çeşitli BM sürdürülebilirlik hedeflerine değinildiği görülmektedir. Beş yılı kapsayan 2017-2021 sürecinde 4 numaralı hedef bir kez, 7 numaralı hedef 1 kez, 8 numaralı hedef 1 kez, 9 numaralı hedef üç kez, 10 numaralı hedef bir kez, 11 numaralı hedef bir kez ve 13 numaralı hedef iki kez görülmektedir.

Tablo 5: Vakıf Katılım A.Ş.'nin BM Sürdürülebilirlik Hedefleri Kapsamında Değerlendirilmesi

Yıllar	BM Hedef No.	BM Amacı
2017	3, 8, 9, 10, 16	- Sağlık ve Kaliteli Yaşam. - İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme. - Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı. - Eşitsizliklerin Azaltılması. - Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar.
2018	4, 8, 9, 10	- Nitelikli Eğitim.

		- İnsana YakıŖır İŖ ve Ekonomik Büyüme. - Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı. - EŖitsizliklerin Azaltılması.
2019	9, 10	- Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı. - EŖitsizliklerin Azaltılması.
2020	8, 9, 10, 13, 15	- İnsana YakıŖır İŖ ve Ekonomik Büyüme. - Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı. - EŖitsizliklerin Azaltılması. - İklım Eylemi. - Karasal YaŖam.
2021	9, 12, 13	- Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı. - Sorumlu retim ve Tktim. - İklım Eylemi.

Vakıf Katılım A.Ŗ. raporlarında sürdürülebilirlik faaliyetleri incelendiğinde, pek çok BM sürdürülebilirlik hedefiyle uyumlu faaliyete yer verildiği anlaŖılmaktadır. BeŖ yıllık süreci kapsayan 2017-2022 aralığında 3 numaralı hedef bir kez, 4 numaralı hedef bir kez, 8 numaralı hedef c kez, 9 numaralı hedef beŖ kez, 10 numaralı hedef dört kez, 12 numaralı hedef bir kez, 13 numaralı hedef iki kez ve 16 numaralı hedef bir kez saptanmıŖtır.

Tablo 6: Türkiye Emlak Katılım A.Ŗ.'nin BM Sürdürülebilirlik Hedefleri Kapsamında Değerlendirilmesi

Yıllar	BM Hedef No.	BM Amacı
2017	---	---
2018	11	- Sürdürülebilir Ŗehirler ve Topluluklar.
2019	9	- Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı.
2020	8, 10	- İnsana YakıŖır İŖ ve Ekonomik Büyüme. - EŖitsizliklerin Azaltılması.
2021	7, 9, 11, 13	- EriŖilebilir ve Temiz Enerji. - Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı. - Sürdürülebilir Ŗehirler ve Topluluklar.

		- İklim Eylemi.
--	--	-----------------

Türkiye Emlak Katılım A.Ş. raporlarında BM sürdürülebilirlik hedefleri kapsamında faaliyetler taranmıştır. Bankanın 2017 yılına ait raporu bulunmamaktadır. 2017-2022 sürecinde 7 numaralı hedef bir kez, 8 numaralı hedef bir kez, 9 numaralı hedef iki kez, 10 numaralı hedef bir kez, 11 numaralı hedef iki kez ve 13 numaralı hedef bir kez saptanmıştır.

Tablo 7: Albaraka Türk Katılım A.Ş.'nin BM Sürdürülebilirlik Hedefleri Kapsamında Değerlendirilmesi

Yıllar	BM Hedef No.	BM Amacı
2017	1, 3, 4, 5, 6, 7, 11, 12, 13	- Yoksulluğa Son. - Sağlık ve Kaliteli Yaşam. - Nitelikli Eğitim. - Toplumsal Cinsiyet Eşitliği. - Temiz Su ve Sanitasyon. - Erişilebilir ve Temiz Enerji. - Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar. - Sorumlu Üretim ve Tüketim. - İklim Eylemi.
2018	6, 7, 11, 13	- Temiz Su ve Sanitasyon. - Erişilebilir ve Temiz Enerji. - Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar. - İklim Eylemi.
2019	3, 6, 7, 12, 13	- Sağlık ve Kaliteli Yaşam. - Temiz Su ve Sanitasyon. - Erişilebilir ve Temiz Enerji. - Sorumlu Üretim ve Tüketim. - İklim Eylemi.
2020	6, 7, 9, 10, 12, 13, 15	- Temiz Su ve Sanitasyon. - Erişilebilir ve Temiz Enerji. - Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı.

		<ul style="list-style-type: none"> - Eşitsizliklerin Azaltılması. - Sorumlu Üretim ve Tüketim. - İklim Eylemi. - Karasal Yaşam.
2021	4, 6, 7, 10, 13	<ul style="list-style-type: none"> - Nitelikli Eğitim. - Temiz Su ve Sanitasyon. - Erişilebilir ve Temiz Enerji. - Eşitsizliklerin Azaltılması. - İklim Eylemi.

Albaraka Türk Katılım A.Ş.'nin 2017-2021 raporlarında BM sürdürülebilirlik hedefleri kapsamında faaliyetler taranmıştır. 1 numaralı hedef bir kez, 3 numaralı hedef iki kez, 4 numaralı hedef iki kez, 5 numaralı hedef bir kez, 6 numaralı hedef beş kez, 7 numaralı hedef beş kez, 9 numaralı hedef bir kez, 10 numaralı hedef iki kez, 11 numaralı hedef iki kez, 12 numaralı hedef üç kez, 13 numaralı hedef beş kez, 15 numaralı hedef bir kez saptanmıştır.

Tablo 8: Kuveyt Türk Katılım A.Ş.'nin BM Sürdürülebilirlik Hedefleri Kapsamında Değerlendirilmesi

Yıllar	BM Hedef No.	BM Amacı
2017	7, 9, 10	<ul style="list-style-type: none"> - Erişilebilir ve Temiz Enerji. - Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı. - Eşitsizliklerin Azaltılması.
2018	10, 13	<ul style="list-style-type: none"> - Eşitsizliklerin Azaltılması. - İklim Eylemi.
2019	7, 9, 12	<ul style="list-style-type: none"> - Erişilebilir ve Temiz Enerji. - Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı. - Sorumlu Üretim ve Tüketim.
2020	10, 13, 15	<ul style="list-style-type: none"> - Eşitsizliklerin Azaltılması. - İklim Eylemi. - Karasal Yaşam.
2021	4, 7, 10, 13	<ul style="list-style-type: none"> - Nitelikli Eğitim.

		<ul style="list-style-type: none"> - Erişilebilir ve Temiz Enerji. - Eşitsizliklerin Azaltılması. - İklim Eylemi.
--	--	--

Kuveyt Türk Katılım A.Ş.'nin 2017-2021 sürecinde incelenen raporlarında sürdürülebilirlik faaliyetleri aranmıştır. BM sürdürülebilirlik hedefleri kapsamında bankada 4 numaralı hedef bir kez, 7 numaralı hedef üç kez, 9 numaralı hedef iki kez, 10 numaralı hedef dört kez, 12 numaralı hedef bir kez, 13 numaralı hedef üç kez, 15 numaralı hedef bir kez saptanmıştır.

Tablo 9: Türkiye Finans Katılım A.Ş.'nin BM Sürdürülebilirlik Hedefleri Kapsamında Değerlendirilmesi

Yıllar	BM Hedef No.	BM Amacı
2017	7, 8, 11	<ul style="list-style-type: none"> - Erişilebilir ve Temiz Enerji. - İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme. - Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar.
2018	4, 8, 10	<ul style="list-style-type: none"> - Nitelikli Eğitim. - İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme. - Eşitsizliklerin Azaltılması.
2019	4, 9, 10, 13	<ul style="list-style-type: none"> - Nitelikli Eğitim. - Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı. - Eşitsizliklerin Azaltılması. - İklim Eylemi.
2020	9, 10, 11, 13	<ul style="list-style-type: none"> - Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı. - Eşitsizliklerin Azaltılması. - Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar. - İklim Eylemi.
2021	7, 10, 13, 15	<ul style="list-style-type: none"> - Erişilebilir ve Temiz Enerji. - Eşitsizliklerin Azaltılması. - İklim Eylemi. - Karasal Yaşam.

Türkiye Finans Katılım A.Ş.'nin 2017-2021 raporlarında sürdürülebilirlik faaliyetleri taranmıştır. Bankanın faaliyetlerinde BM sürdürülebilirlik hedefleri kapsamında 4 numaralı hedef iki kez, 7 numaralı hedef iki kez, 8 numaralı hedef iki kez, 9 numaralı hedef iki kez, 10 numaralı hedef dört kez, 11 numaralı hedef iki kez, 13 numaralı hedef üç kez, 15 numaralı hedef bir kez saptanmıştır.

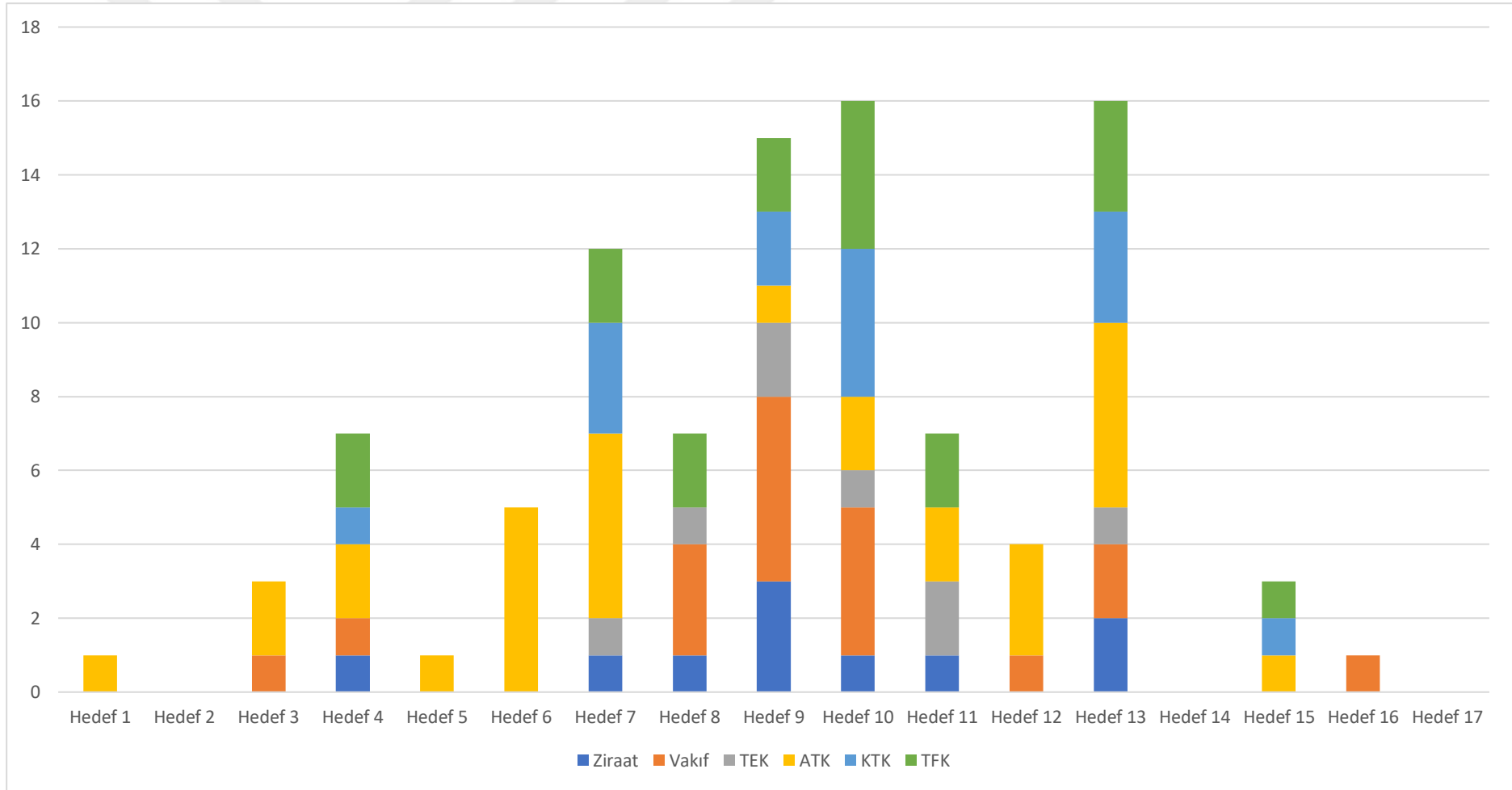
Tablo 10: Katılım Bankalarının Raporlarında Ele Aldıkları Sürdürülebilirlik Hedefi Sayıları

	2017	2018	2019	2020	2021
Ziraat Katılım	2 - Hedef No:9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı. - Hedef No:12. Sorumlu Üretim ve Tüketim	2 - Hedef No:8. İnsana Yakınsır İş ve Ekonomik Büyüme - Hedef No:10. Eşitsizliklerin Azaltılması	1 - Hedef No:9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı	3 - Hedef No:4. Nitelikli Eğitim - Hedef No:9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı - Hedef No:13. İklim Eylemi	3 - Hedef No:7. Erişilebilir ve Temiz Enerji - Hedef No:11. Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar - Hedef No:13. İklim Eylemi
Vakıf Katılım	5 - Hedef No:3. Sağlık ve Kaliteli Yaşam - Hedef No:8. İnsana Yakınsır İş ve Ekonomik Büyüme - Hedef No:9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı - Hedef No:10. Eşitsizliklerin Azaltılması - Hedef No:16. Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar	4 - Hedef No:4. Nitelikli Eğitim - Hedef No:8. İnsana Yakınsır İş ve Ekonomik Büyüme - Hedef No:9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı - Hedef No:10. Eşitsizliklerin Azaltılması	2 - Hedef No:9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı - Hedef No:10. Eşitsizliklerin Azaltılması	5 - Hedef No:8. İnsana Yakınsır İş ve Ekonomik Büyüme - Hedef No:9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı - Hedef No:10. Eşitsizliklerin Azaltılması - Hedef No:13. İklim Eylemi - Hedef No:15. Karasal Yaşam	3 - Hedef No:9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı - Hedef No:12. Sorumlu Üretim ve Tüketim - Hedef No:13. İklim Eylemi
Türkiye Emlak	0	1 - Hedef No:11. Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar	1 - Hedef No:9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı	2 - Hedef No:8. İnsana Yakınsır İş ve Ekonomik Büyüme - Hedef No:10. Eşitsizliklerin Azaltılması	4 - Hedef No:7. Erişilebilir ve Temiz Enerji - Hedef No:9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı - Hedef No:11. Sürdürülebilir

					Şehirler ve Topluluklar - Hedef No:13. İklim Eylemi
Albaraka Türk	9 - Hedef No:1. Yoksulluğa Son - Hedef No:3. Sağlık ve Kaliteli Yaşam - Hedef No:4. Nitelikli Eğitim - Hedef No:5. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği - Hedef No:6. Temiz Su ve Sanitasyon - Hedef No:7. Erişilebilir ve Temiz Enerji - Hedef No:11. Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar - Hedef No:12. Sorumlu Üretim ve Tüketim - Hedef No:13. İklim Eylemi	4 - Hedef No:6. Temiz Su ve Sanitasyon - Hedef No:7. Erişilebilir ve Temiz Enerji - Hedef No:11. Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar - Hedef No:13. İklim Eylemi	5 - Hedef No:3. Sağlık ve Kaliteli Yaşam - Hedef No:6. Temiz Su ve Sanitasyon - Hedef No:7. Erişilebilir ve Temiz Enerji - Hedef No:12. Sorumlu Üretim ve Tüketim - Hedef No:13. İklim Eylemi	7 - Hedef No:6. Temiz Su ve Sanitasyon - Hedef No:7. Erişilebilir ve Temiz Enerji - Hedef No:9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı - Hedef No:10. Eşitsizliklerin Azaltılması - Hedef No:12. Sorumlu Üretim ve Tüketim - Hedef No:13. İklim Eylemi - Hedef No:15. Karasal Yaşam	5 - Hedef No:4. Nitelikli Eğitim - Hedef No:6. Temiz Su ve Sanitasyon - Hedef No:7. Erişilebilir ve Temiz Enerji - Hedef No:10. Eşitsizliklerin Azaltılması - Hedef No:13. İklim Eylemi
Kuveyt Türk	3 - Hedef No:7. Erişilebilir ve Temiz Enerji - Hedef No:9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı - Hedef No:10. Eşitsizliklerin Azaltılması	2 - Hedef No:10. Eşitsizliklerin Azaltılması - Hedef No:13. İklim Eylemi	3 - Hedef No:7. Erişilebilir ve Temiz Enerji - Hedef No:9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı - Hedef No:12. Sorumlu Üretim ve Tüketim	3 - Hedef No:10. Eşitsizliklerin Azaltılması - Hedef No:13. İklim Eylemi - Hedef No:15. Karasal Yaşam	4 - Hedef No:4. Nitelikli Eğitim - Hedef No:7. Erişilebilir ve Temiz Enerji - Hedef No:10. Eşitsizliklerin Azaltılması - Hedef No:13. İklim Eylemi
Türkiye Finans	3 - Hedef No:7. Erişilebilir ve Temiz Enerji - Hedef No:8. İnsana Yakışır	3 - Hedef No:4. Nitelikli Eğitim - Hedef No:8. İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme	4 - Hedef No:4. Nitelikli Eğitim - Hedef No:9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı	4 - Hedef No:9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı	4 - Hedef No:7. Erişilebilir ve Temiz Enerji - Hedef No:10. Eşitsizliklerin Azaltılması

	İş ve Ekonomik Büyüme - Hedef No:11. Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar	- Hedef No:10. Eşitsizliklerin Azaltılması	- Hedef No:10. Eşitsizliklerin Azaltılması - Hedef No:13. İklim Eylemi	- Hedef No:10. Eşitsizliklerin Azaltılması - Hedef No:11. Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar - Hedef No:13. İklim Eylemi	- Hedef No:13. İklim Eylemi - Hedef No:15. Karasal Yaşam
--	--	--	---	--	---

Tablo 10’da görüldüğü gibi, Ziraat Katılım A.Ş.’nin beş yıllık raporlarında 11, Vakıf Katılım A.Ş. raporlarında 19, Türkiye Emlak Katılım A.Ş. raporlarında 8, Albaraka Türk Katılım A.Ş. raporlarında 30, Kuveyt Türk Katılım A.Ş. raporlarında 15, Türkiye Finans Katılım A.Ş. raporlarında 18 kez BM sürdürülebilirlik hedefine değinildiği görülmektedir.

* TEK: Türkiye Emlak Katılım, ATK: Albaraka Türk Katılım, KTK: Kuveyt Türk Katılım, TFK: Türkiye Finans Katılım.

Şekil 2: Türkiye'deki Katılım Bankaları Raporlarının BM Sürdürülebilirlik Hedeflerine Göre Değerlendirilmesi

SONUÇ VE ÖNERİLER

Teknolojinin hızla gelişmesiyle beraber endüstriyel faaliyet artmış, çevresel zararlar yoğunlaşmış ve beraberinde kaygıyı getirmiştir. Her birey, kurum ve devlet, söz konusu kaygılar nedeniyle sürdürülebilirliği hayati bir kavram olarak kabul etmeli ve değerlendirmelidir. Gelecek nesillere sürdürülebilir ve yaşanabilir bir yaşam alanı sağlamakla beraber sürdürülebilirlik, firmalar ve kurumlara marka imajı ve değeri de sağlamaktadır.

Bu çalışmanın amacı, Türkiye'deki katılım bankalarının sürdürülebilirlik konusundaki faaliyetlerinin hangi BM hedefleri ile uyumlu olduğunu ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda Türkiye'de faaliyet gösteren altı katılım bankasının 2017-2021 dönemi raporlarında ifade edilen sürdürülebilirlik faaliyetleri içerik analizi yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir.

Yalnızca Türkiye Emlak Katılım A.Ş.'nin 2017 yılında yayımlanmış raporu bulunmamaktadır. Bunun dışında her bankanın her yıla ait raporu mevcuttur ve bu raporların tamamında sürdürülebilirliğe ilişkin faaliyetler bulunmaktadır.

Analiz edilen raporlarda sürdürülebilirlik hedefleri ile ilgili faaliyetlere en fazla yer veren bankanın Albaraka Türk Katılım A.Ş. olarak olduğu görülmüştür. Faaliyet Raporlarında toplam 30 kez BM'ye ait sürdürülebilirlik hedeflerine değinildiği görülmektedir. Yani Albaraka Türk Katılım A.Ş raporlarında 30 kez BM hedeflerine ilişkin faaliyetlere yer vermiştir. Bunu 19 ile Vakıf Katılım A.Ş., 18 ile Türkiye Finans Katılım A.Ş. takip etmektedir. Ardından sürdürülebilirlik hedefleri ile ilgili faaliyetlere 15 kez değinilen Kuveyt Türk Katılım A.Ş. gelmekte; bunu 11 ile Ziraat Katılım A.Ş. ve 8 ile Türkiye Emlak Katılım A.Ş. takip etmektedir.

Banka raporlarında en sık değinilen sürdürülebilirlik hedefleri, BM sürdürülebilirlik hedeflerinden 10 ve 13. hedefler olarak saptanmıştır. Bunu 9 numaralı hedef takip etmekte, ardından 7 numaralı hedef gelmektedir. Hedef 4, 8 ve 11 aynı sırada bulunarak dördüncü sıraya yerleşmişlerdir. Sırasıyla hedef 6, hedef 12, hedef 3 ve 15, hedef 1, 5 ve 16 gelmektedir.

Bu kapsamda bankaların raporlarında en sık saptanan sürdürülebilirlik hedefleri sırasıyla aşağıdaki gibidir:

Hedef 10: Eşitsizliklerin Azaltılması, Hedef 13: İklim Eylemi, Hedef 9: Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı, Hedef 7: Erişilebilir ve Temiz Enerji, Hedef 4: Nitelikli Eğitim, Hedef 8: İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme, Hedef 11: Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar, Hedef 6: Temiz Su ve Sanitasyon, Hedef 12: Sorumlu Üretim ve Tüketim, Hedef 3: Sağlık ve Kaliteli Yaşam, Hedef 1: Yoksulluğa Son, Hedef 5: Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Hedef 16: Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar.

Görüldüğü üzere, bankalar tarafından en fazla ön plana çıkarılan hedef eşitsizliklerin azaltılması ile iklim eylemi olmuştur. Ülkede belli gruplar arasında ortaya çıkan eşitsizliklerin ortadan kaldırılması için çalışmak ve faaliyetlerin iklim üzerinde yol açtığı olumsuzlukları azaltmak için adımlar atmak ön plandadır. Bunun yanında ülkede sanayi, yenilikçilik ve altyapının geliştirilmesi için sağlanan destekler ve faaliyetler önemlidir. Enerjinin erişilebilir olması ve temizliği, eğitim niteliği, istihdamın insana yakışır olması, ekonomik büyümenin temiz bir çevreyle sağlanması gibi pek çok hedef, bankalar tarafından raporlarda ifade edilmiştir. BM sürdürülebilirlik hedefleriyle uyumlu faaliyetler saptanmıştır.

Katılım bankaları, kuruluş esasları ve amaçları doğrultusunda sürdürülebilirliğe en fazla katkı sağlaması beklenen bankalardır. Bu nedenle bankaların raporlarında yer verdikleri sürdürülebilirlik konusu ile ilgili hedef ve amaçlarının hayata geçirilmesi için acil adımlar atmaları önerilmektedir. Sonraki araştırmalarda, mevduat bankalarında yapılacak bir inceleme ile katılım bankalarının karşılaştırılması söz konusu olabilir. Böylelikle her iki grubun sürdürülebilirlik kapsamında birbirlerine sağlayacakları katkılar ortaya çıkarılabilecektir.

KAYNAKÇA

- AAOIFI. (2012). *Faizsiz Bankacılık Standartları*. (İ. E. Aktepe, & M. Odabaşı, Çev.) İstanbul: Türkiye Katılım Bankaları Birliği Yayını.
- Ahmed, H., Mohieldin, M., Verbeek, J. & Aboulmagd, F. (2015). On the sustainable development goals and the role of Islamic finance. *World Bank Policy Research Working Paper*, No. 7266.
- Akın, C. (1986). *Faizsiz Bankacılık ve Kalkınma*. İstanbul: Kayıhan Yayınları.
- Albareda, L., Lozano, J. M., & Ysa, T. (2007). Public Policies On Corporate Social Responsibility: The Role of Governments in Europe. *Journal of Business, Ethics*, 74(4), 391–407.
- Arabacı, N. (2007). Katılım Bankalarının Türkiye'de Bankacılık Sektöründeki Yeri, İşleyişi ve Performans Analizi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Eskişehir : Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aras, G., & Crowther, D. (2009). Corporate Sustainability Reporting: A Study in Disingenuity? *Journal of Business Ethics*, 87, 565-576.
- ASSA. (2013). <http://www.assa.edu.au/publications/research/file.php?id=21> adresinden alındı
- Ayanoğlu, Y. (2013). *Bankaların Yönetimi ve Denetimi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Aydın, N. (2012). *Bankacılık ve Sigortacılığa Giriş*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi.
- Azapagic, A. (2003). Systems Approach to Corporate Sustainability: A General Management Framework. *Process Safety & Environmental Protection*, 81(5), 303-316.
- Bansal, P. (2005). Evolving Sustainability: A Longitudinal Study Of Corporate Sustainable Development. *Strategic Management Journal*, 26(3), 197-218.

- Bansal, P. (2005). Evolving Sustainably: A Longitudinal Study of Corporate Sustainable Development. *Strategic Management Journal*, 3(26), 197-218.
- Barnard, C. I. (1938). *The Functions of the Executive*. Harvard University Press.
- Battal, A. (1999). *Bankalarla Karşılaştırmalı Olarak Hukuki Yönden Özel Finans Kurumları*. Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Bayındır, S. (2005). *İslam Hukuku Penceresinden Faizsiz Bankacılık*. İstanbul: Rağbet Yayınları.
- Baykara, H. V. (2012). Katılım bankalarında etkinlik ve verimlilik analizi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü.
- Beare, D., Buslovich, R., & Searcy, C. (2013). Linkages Between Corporate Sustainability Reporting and Public Policy. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 21(6), 336-350.
- Bektaş, Ç., & Köseoğlu, M. A. (2008). İş Etiği ve İş Etiğinin Yayılım Süreci. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13(1), 145-158.
- Bell, D. V. (2002, March 27). The Role of Government in Advancing Corporate Sustainability. *Background Paper*. York University. <http://www.g8.utoronto.ca>.
adresinden alındı
- Benn, S., Dunphy, D., & Griffiths, A. (2006). Enabling Change for Corporate Sustainability: An Integrated Perspective. *Australasian Journal of Environmental Management*(13), 156-165.
- Besler, S. (2009). Kurumsal Sürdürülebilirlik. S. Besler içinde, *Yönetim Yaklaşımlarıyla Kurumsal Sürdürülebilirlik* (s. 1-18). İstanbul: Beta Yayınları.
- Besler, S. (2009). *Yönetim Yaklaşımlarıyla Kurumsal Sürdürülebilirlik*. İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Bıçakçı, A. B. (2012). Sürdürülebilirlik Yönetiminde Halkla İlişkilerin Rolü. *Sosyal*

ve Beşeri Bilimler Dergisi, 4(1), 1309.

Bibri, M. (2008). Corporate Sustainability / CSR Communications & Value Creation: A Marketing Approach. *Master of Business Administration*. Sweden: Blekinge Institute of Technology Karlskrona.

Blowfield, M., & Murray, A. (2008). *Corporate Responsibility: A Critical Introduction*. Oxford: Oxford University Press.

BM Türkiye. (2022). *Türkiye Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları çalışmamız*.
<https://turkiye.un.org/tr/sdgs> adresinden alındı

Borsa İstanbul. (2017). *BIST Sürdürülebilirlik Endeksi*.

<http://www.borsaistanbul.com/endeksler/bist-pay-endeksleri/surdurulebilirlik-endeksi> adresinden alındı

Börekçi, T. (2018). Katılım Bankalarının Kira Sertifikası İhraçlarında Geldiği Nokta ve Trendler. *Katılım Finans Dergisi*. Mayıs-Haziran 2018, 48-49.

Brander, J. A. (2007). Viewpoint: Sustainability: Malthus revisited? *Canadian Journal of Economics*, 40(1), 1-38.

Bruntland, G. H. (1987). *Our Common Future*. Oxford: Oxford University Press.

Canbaz, M. (2016). *Katılım Bankacılığı*. İstanbul: Beta Yayınları.

Cantimur, B. B. (2011). Tarihi Kentlerin Canlandırılmasına Yönelik Sürdürülebilir Yönetim Stratejileri: Balıkesir-Ayvalık Örneği. *Doktora Tezi*. İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi.

Carroll, A. B. (1979). A Three Dimensional Conceptual Model of Corporate Performance. *The Academy of Management Review*, 4(4), 497-505.

Carroll, A. B. (1991). The Pyramid of Corporate Social Responsibility: Toward the Moral Management of Organizational Stakeholders. *Business Horizons*(July-August), 39-48.

Carroll, A. B. (1999). Corporate Social Responsibility. *Business and Society*, 38(3),

268-295.

Ceylan, Ö. (2013). Tüketicilerin Çevresel Sürdürülebilirlik ve Ekolojik Moda Konusunda Bilgi Düzeyi, Tutum ve Davranışlarının Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal. Bilimler Enstitüsü.

Chapin, F. S. (1996). Principles of Ecosystem Sustainability. *American Naturalist*, 148(6), 1016-1037.

Choi, S., & Ng, A. (2011). Environmental and Economic Dimensions of Sustainability and Price Effects on Consumer Responses. *Journal of Business Ethics*, 104(2), 269–282.

Ciegis, R., Ramanauskiene, J., & Martinkus, B. (2009). The Concept of Sustainable Development and its Use for Sustainability Scenarios. *Engineering Economics*, 2, 28-37.

Clark, J. M. (1939). *Social Control of Business* (2 b.). Augustus m Kelley Pubs.

Coscone, J., Derose, J., & Anna, N. (2010). Equipped to Sustain. *Internal Auditor*(December), 49-52.

Cowan, D., Dopart, P., Ferracini, T., Sahmel, J., Merryman, K., Gaffney, S., & Paustenbach, D. J. (2010). A Cross-sectional Analysis of Reported Corporate Environmental Sustainability Practices. *Regulatory Toxicology and Pharmacology*, 63(3), 524-538.

Çakar, U. (2007). Çevreci Şirket ve Çevre Muhasebesi. *Mali Çözüm Dergisi*(83).

Çamlıca, Z., & Akar, G. S. (2014). Lojistik Sektöründe Sürdürülebilirlik Uygulamaları. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi*, 5, 100-119.

Çetiner, S. (2011). Yeşil Ekonomi, Sürdürülebilir Kalkınma vs. *Tarla/Sera*(Aralık), 80-82.

- Çevik, H. H. (2002). Kamu Yönetimi Başarısızlık Teorisi ve Eleştirisi. *Amme İdare Dergisi*, 35(3), 39-53.
- De Kruijf, H. A., & Van Vuuren, D. P. (1998). Following Sustainable Development in Relation to the North-South Dialogue: Ecosystem Health and Sustainability Indicators. *Ecotoxicology and Environmental Safety*, 40(1-2), 4-14.
- de Leaniz, P. M., & del Bosque, I. R. (2013). Relational Capital: The Role of Sustainability in Developing Corporate Reputation. *Proceedings of the International Conference on Intellectual Capital*, 9(January), 539-547.
- Deloitte Eğitim Vakfı. (2010). *Türkiye’de Sürdürülebilir Kalkınma ve İş Dünyası Bilimsel İnceleme Yarışması 2010*.
http://www.devak.org.tr/UserFiles/Documents/2010_bilimselinceleme.pdf
adresinden alındı
- Demir, Ö., & Sezgin, E. E. (2014). Aile İşletmelerinde Kurumsallaşma ve Sürdürülebilirlik: TRB1 Bölgesinde Yapılan Bir Araştırma. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9(5), 707-725.
- Demirtaş, O. (2019). Katılım Bankalarının Finansal Performansı Üzerinde Etkili Olan Değişkenlerin Belirlenmesi: Gelişen ve Gelişmekte Olan Ülkeler Üzerine Bir Uygulama. *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Doane, D., & MacGillivray, A. (2001). *Economic Sustainability The Business of Staying in Business*. Newyork: New Economics Foundation.
- Doğan, İ. Ç. (2013). Katılım Bankaları Performans Analizi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dyllick, T., & Hockerts, K. (2002). Beyond the Case for Corporate Sustainability. *Business Strategy and the Environment*, 11(2), 130-141.
- Dyllick, T., & Kai, H. (2002). Beyond The Business Case For Corporate Sustainability. *Business Strategy and the Environment*(11), 130-144.

- Ebner, D., & Baumgartner, R. J. (2006). The Relationship Between Sustainable Development and Corporate Social Responsibility. *Corporate Responsibility Research Conference*. Dublin.
- Elkington, J. (1997). *Cannibals with Forks: The Triple Bottom Line of 21st Century Business*. Oxford: Capstone Publishing.
- Epstein, M. J. (2008). *Making Sustainability Work: Best Practices in Managing and Measuring Corporate Social, Environmental, and Economic Impacts*. Berrett-Koehler Publishers.
- Erdoğan, D. (2011). Katılım Bankacılığı ve Türk Ekonomisine Katkıları, *Yüksek Lisans Projesi*, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü.
- Erdoğan, M. S. (1994). *İslam Ekonomisinde Gelir ve Sermaye*. 1.Baskı, İstanbul, Sebül Yayınları.
- Eren, A. (2017). *Türkiye Ekonomisi* (8 b.). Bursa: Ekin Yayınevi.
- Ertuğrul, F. (2008). Paydaş Teorisi ve İşletmelerin Paydaşları ile İlişkilerinin Yönetimi. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*(31), 199-223.
- Eskici, M. M. (2007). *Türkiye'de Katılım Bankacılığı Uygulaması ve Katılım Bankaları'nın Müşteri Özellikleri*. Doktora Yayınevi.
- Eş, A. (2008). Sürdürülebilirlik ve Firma Düzeyinde Sürdürülebilirlik Performans Ölçümü. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Filiz, S., & Hacıhasanoğlu, O. (2011). Konut Tasarımına Yönelik Sürdürülebilirlik ve Teknoloji Bağlamında Bir Gelecek Tahmin Modeli. *İTÜ Dergisi/A*, 10(2), 71-84.
- Fombrun, C. (1997). The Reputational Landscape. *Corporate Reputation Review*, 1(1-2), 5-14.
- Freeman, R. E. (1984). *Strategic Management: A Stakeholder Approach*.

Harpercollins Publishers.

Gait, A. & Worthington, A. (2008). An Empirical Survey of Individual Consumer, Business Firm and Financial Institution Attitudes Towards Islamic Methods of Finance, *International Journal of Social Economics*, 35(11), 783-808.

Gao, S., & Zhang, J. (2006). Stakeholder Engagement, Social Auditing and Corporate Sustainability. *Business Process Management Journal*, 12(6), 722-740.

Garvare, R., & Johansson, P. (2010). Management for Sustainability - A Stakeholder Theory. *Total Quality Management & Business Excellence*, 21(7), 737-744.

Gedikli, E. Y. & Gökırmak, H. (2021). Katılım Bankacılığı ve Sürdürülebilir Kalkınma Faaliyetleri Üzerine Bir Araştırma. *BEYDER*, 16(1), 75-93.

GEKA. (2015). *Faaliyet Raporları*. <http://geka.gov.tr/344/faaliyet-raporlari> adresinden alındı

Gladwin, T. N., Kennelly, J. J., & Krause, T. S. (1995). Beyond Eco-Efficiency: Towards Socially Sustainable Business. *Sustainable Development*(3), 35-43.

Goodland, R., & Iedoc, G. (1987). Neoclassical Economics and Principles of Sustainable Development. *Ecological Modelling*, 38, 36-37.

Gore, A. (2008). *Tükenen Dünya*. İstanbul: Siren Yayınları.

Gök, S. (2008). İş Etiği İle İş Ahlakı Arasındaki İlişki ve Çalışma Yaşamında İş Etiğini Etkileyen Faktörler. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 5(1), 5-15.

GRI. (2000-2006). *Sürdürülebilirlik Raporlaması İlkeleri*.

<https://www.globalreporting.org/resource/library/Turkish-G3-Reporting>

Guidelines.pdf adresinden alındı

Guidance for Higher Education Institutions. (2003, November). *Reporting for Sustainability*

https://www.forumforthefuture.org/sites/default/files/project/downloads/reportingfor_sustainability.pdf adresinden alındı

- Guo, J., Mao, H., & Wang, T. (2010). Ecological Industry: A Sustainable Economy Developing Pattern. *Journal of Sustainable Development*, 3(3), 239-242.
- Gürlük, S. (2010). Sürdürülebilir Kalkınma Gelişmekte Olan Ülkelerde Uygulanabilir Mi? *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 5(2), 85-99.
- Hahn, T., & Scheermesser, M. (2006). *Approaches to Corporate Sustainability Among German Companies*. John Wiley & Sons.
- Hartley, R. F. (1993). *Business Ethics Violations of the Public Trust*. New York: Wiley.
- Henriques, A., & Richardson, J. (2004). *Triple Bottom Line : Does It All Add Up? : Assessing the Sustainability of Business and CSR*. London: Routledge.
- Hockerts, K. (2001). *Corporate Sustainability Management - Towards Controlling Corporate Ecological and Social Sustainability*.
https://www.academia.edu/2837301/Corporate_Sustainability_Management_Towards_Controlling_Corporate_Ecological_and_Social_Sustainability adresinden alındı
- Iqbal, M. (2014). Towards Making 'Islamic' Banking Islamic. M. Lewis, M. Ariff, & S. Mohamad içinde, *Risk and Regulation of Islamic Banking* (s. 71-105). UK: Edward Elgar Publishing.
- Jackson, T. (2011). Societal Transformations for a Sustainable Economy. *Natural Resources Forum*(35), 155–164.
- Jamali, D. (2006). Insights Into Triple Bottom Line Integration From A Learning Organization Perspective. *Business Process Management Journal*, 12(6), 809-821.
- Kahf, M. (2005). Islamic Economics system -a review, *Readings in the Concept and Methodology of Islamic Economics* (Eds. Syed Omar Syed Agil, Aidit Hj Ghazali), Cert Yayınları, 77-90.
- Kalaycı, İ. (2013). Katılım Bankacılığı: Mali Kesimde Nasıl Bir Seçenek? *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 9(19), 51-74.

- Karaman, H. (1992). *İslam'a Göre Banka ve Sigorta*. İstanbul: Nesil Yayınları.
- Karğın, S., Aracı, H., & Aktaş, H. (2013). Entegre Raporlama: Yeni Bir Raporlama Perspektifi. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 6(1), 27-46.
- Kaya, Ş. (2011). Türkiye'de Katılım Bankaları ve Mevduat Bankalarının Müşteri İlişkileri Yönetimi Uygulamaları. *Yüksek Lisans Tezi*. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Keeble, J. J., Topiol, S., & Berkeley, S. (2003). Using Indicators to Measure Sustainability Performance at a Corporate and Project Level. *Journal of Business Ethics*, 44, 149-158.
- Kettell, B. (2011). *The Islamic Banking and Finance Workbook*. West Sussex: Wiley & Sons.
- Kreps, T. J. (1940). *Measurement of the Social Performance of Business*. Washington: U.S. Government Printing Office.
- Lewis, M. K. (2016). A Theoretical Perspective On Islamic Banking and Financial Intermediation. M. K. Lewis, M. Ariff, & S. Mohamad içinde, *Risk and Regulation of Islamic Banking* (s. 25-32). UK: Edward Elgar Publishing.
- Linnenluecke, M. K., & Griffiths, A. (2010). Corporate Sustainability and Organizational Culture. *Journal of World Business*, 4(45), 357-366.
- Linnenluecke, M. K., Russell, S. W., & Griffiths, A. (2009). Understanding Corporate Sustainability. *Business Strategy and the Environment*, 18(7), 432-452.
- Marrewijk, M. V. (2003). Concepts and Definitions of CSR and Corporate Sustainability: Between Agency and Communion. *Journal of Business Ethics*, 44(2), 95-105.
- Matiasek, R. (2010, December). Corporate Sustainability: Company Strategies and Consumers. *Doctoral Thesis*. Austria: University of Graz.
- Max, L. H. (2008). Organizational Culture and Corporate Sustainability in Hong

Kong's Development Companies. *The University of Hong Kong a Dissertation Submitted to Faculty of Architecture in Candidacy*. The University of Hong Kong.

Meadows, D., Meadows, D. L., Randers, J., & Behrens, W. W. (1972). *The Limits to Growth*. New York: Universe Books.

Moldan, B., Janouskova, S., & Hak, T. (2012). How to Understand and Measure Environmental Sustainability: Indicators and Targets. *Ecological Indicators*, 17, 4-13.

Montiel, I. (2008). Corporate Social Responsibility and Corporate Sustainability Separate Pasts. *Common Futures Organization & Environment*, 21(3), 245-269.

Musteen, M., Datta, D. K., & Kemmerer, B. (2010). Corporate Reputation: Do Board Characteristics Matter? *British Journal of Management*, 21, 498-510.

OECD. (2001, May 16). *OECD Environmental Strategy for the First Decade of the 21st Century*. <http://www.oecd.org/environment/indicators-modelling-outlooks/1863539.pdf> adresinden alındı

Özcan, E. M., & Hazıroğlu, T. (2000). *Türkiye'de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama*. İstanbul: Albaraka Türk Yayınları.

Özgüç, E. (2009). Kurumsal Sosyal Sorumluluk Uygulamaları Kapsamında İMKB – 30 Endeksi Şirketleri. *Sermaye Piyasası Kurulu Araştırma Raporu*. Sermaye Piyasası Kurulu.

Özsoy, M. (2012). *Sağlam Bankacılık Modeli ile Katılım Bankacılığına Giriş*. İstanbul: Kuveyt Türk Katılım Bankası Yayınları.

Pehlivan, P. (2016). Türkiye'de Katılım Bankacılığı ve Bankacılık Sektöründeki Önemi. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*(31), 296-324.

Pelitli, E., & Arslantürk, Y. (2011). Turizm İşletmelerinin İş Etiğine Yönelik Uygulamalarının Çalışma Yeri Tercihindeki Önemi: Turizm Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16(1), 163-184.

- Peloza, J., Loock, M., Cerruti, J., & Muyot, M. (2012). Sustainability: How Stakeholder Perceptions Differ From Corporate Reality. *California Management Review*, 55(1), 74-97.
- Pirnea, I. C., Olaru, M., & Moisa, C. (2011). Relationship Between Corporate Social Responsibility and Social Sustainability. *Economy Transdisciplinarity Cognition*, 14(1), 36-43.
- Pogutz, S. (2007). Sustainable Development, Corporate Sustainability and Corporate Social Responsibility: The Need for an Integrative Framework. *Sustainable Social and Ecosystem Stewardship International Conference of the Greening of Industry Network* (s. 28). Canada: Bocconi University.
- Post, J., Preston, L. E., & Sybille, S. (2002). Managing The Extended Enterprise: The New Stakeholder View. *California Management Review*, 45(1), 6-28.
- Rammal, H., & Parker, L. D. (2010). Audit and Governance in Islamic Banks: Selection And Training of Shari'ah Advisors. *6th Asia Pacific Interdisciplinary Research in Accounting (APIRA) Conference*. Sydney.
- Repetto, R. (1986). *World Enough and Time: Successful Strategies for Resource Management*. Yale University Press.
- Roca, L. C., & Searcy, C. (2012). An Analysis of Indicators Disclosed in Corporate Sustainability Reports. *Journal of Cleaner Production*(20), 103-118.
- Rushton, K. (2002). Business Ethics: A Sustainable Approach. *Business Ethics: A European Review*, 11(2), 137-139.
- Sancar, G. A. (2013). Kurumsal Sürdürülebilirlik Bağlamında Kurumsal Yönetişim: Kavramın Doğuşu, Gelişimi ve Değerlendirilmesi. *Selçuk İletişim*, 8(1), 71-84.
- Sarıkaya, M. (2008). Kurumsal Sosyal Sorumluluğa Yeni Bir Bakış: Paydaş Teorisi. *Doktora Tezi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Saylı, H., & Yaşar Uğurlu, Ö. (2007). Kurumsal İtibar ve Yönetmelik İlişkisinin

Analizine Yönelik Bir Değerlendirme. *Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12(3), 75-96.

Schaltegger, ..., Bennett, M., & Burritt, R. L. (2006). Sustainability Accounting and Reporting: Development, Linkages and Reflection. *Sustainability Accounting and Reporting*, 21, 1-33.

Sharma, S., & Ruud, A. (2003). Editorial on the Path to Sustainability: Integrating Social Dimensions Into the Research and Practice of Environmental Management. *Business Strategy and the Environment*(12), 205-214.

Shields, D. J., & Solar, S. V. (2007). Parallels in Government and Corporate Sustainability Reporting. *BHM Berg- und Hüttenmännische Monatshefte*, 152(12), 397-402.

Shrivastava, P. (1995). The Role Of Corporations In Achieving Ecological Sustainability. *Academy of Management Review*, 4(20), 936-960.

Signitzer, B., & Prexl, A. (2008). Corporate Sustainability Communications: Aspects of Theory and Professionalization. *Journal of Public Relations Research*, 20(1), 1-19.

Smith, K. H., & Nystad, O. (2006). Is The Motivation For CSR Profit Or Ethics? *Paper to be present at The Corporate Responsibility Research Conference* (s. 1-26). Ireland: Trinity Collage Dublin.

Soubbotina, T. P. (2004). *Beyond Economic Growth an Introduction to Sustainable*. USA: World Bank.

Speth, J. G. (2012). American Passage: Towards A New Economy And A New Politics. *Ecological Economics*, 84, 181–186.

Starik, M., & Rands, G. P. (1995). Weaving an integrated web: Multilevel and multisystem perspectives of ecologically sustainable organizations. *Academy of Management Review*, 4(20), 908-935.

Strange, T., & Bayley, A. (2009). *Government and Civil Society in Sustainable*

- Development: Linking Economy, Society, Environment.* OECD Publishing.
- Sümer, G., & Onan, F. (2015). Dünyada Faizsiz Bankacılığın Doğuşu, Türkiye'deki Katılım Bankacılığının Gelişme Süreci ve Konvansiyonel Bankacılıktan Farkları. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17(3), 296-308.
- Taneja, S. S., Taneja, P. K., & Gupta, R. K. (2011). Researches in Corporate Social Responsibility: A Review of Shifting Focus, Paradigms and Methodologies. *Journal of Business Ethics*, 101, 343-364.
- Tavşancıl, E., & Aslan, E. (2001). *Sözel, Yazılı ve Diğer Materyaller İçin İçerik Analizi ve Uygulama Örnekleri*. İstanbul: Epsilon Yayınları.
- TKBB. (2020). *Esaslı Bankacılık*. www.tkbb.org.tr.
- TKBB. (2015). *Türkiye Katılım Bankacılığı Strateji Belgesi 2015-2025*. İstanbul: TKBB Yayınları.
- Toköz, N., & Önce, S. (2009). Şirket Sürdürülebilirliği; Geleneksel Yönetim Anlayışına Alternatif. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 11(1), 249-250.
- Tuhan, A. (2014). Katılım Bankacılığı ve Türkiye Uygulamaları. *Yüksek Lisans Tezi*, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tunç, H. (2016). *Katılım Bankacılığı Felsefesi, Teorisi ve Türkiye Uygulaması* (11 b.). İstanbul: Nesil Yayınevi.
- Türkiye Çevre Vakfı. (1989). *Ortak Geleceğimiz: Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu Raporu*. Ankara: TÇSV Yayınları.
- UNESCO. (1992). *The Rio Declaration on Environment and Development*.
http://www.unesco.org/education/nfsunesco/pdf/RIO_E.PDF adresinden alındı
- Van, D. (2013). Reputational Risk Management in the Corporate World. *Keeping Good Companies*, 65(4), 215-220.
- Vasimalai, M. P., & Narender, K. (2007). Microfinance for poverty reduction: The Kalanjiam way. *Economic and Political Weekly*, 1190-1195.

- Waddock, S. (2001). Integrity and Mindfulness: Foundations of Corporate Citizenship. J. Andriof, & M. McIntosh içinde, *Perspectives on Corporate Citizenship*. Sheffield: Greenleaf Publishing.
- Willard, B. (2005). *Next Sustainability Wave: Building Boardroom Buy-In*. New Society Publishers.
- Wilson, M. (2003). Corporate Sustainability: What Is It And Where Does It Come From? *Ivey Business Journal*(March/April), 1-5.
- Wolfe, R. A., & Putler, D. S. (2002). How Tight Are the Ties that Bind Stakeholder Groups? *Organization Science*, 13(1), 64-80.
- Wood, D. J. (1991). Corporate Social Performance Revisited. *The Academy Of Management Review*, 16(4), 691-718.
- Yanpar, A. (2014). *İslami Finans, İlkeler, Araçlar ve Kurumlar*. İstanbul: Scala Yayıncılık.
- Yavuz, V. A. (2010). Sürdürülebilirlik Kavramı ve İşletmeler Açısından Sürdürülebilir Üretim Stratejileri. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(14), 63-86.
- Yelkikalan, N., & Aydın, E. (2010). Aile İşletmelerinin Yaşamlarını Sürdürebilmesinde Sonraki Kuşakların Duygusal Sahiplik Algılamasının Rolü ve Önemi: Türkiye'deki Kıdemli İşletmeler Üzerine Bir Araştırma. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 8(2), 81-120.
- Young, W., & Tilley, F. (2006). Can Businesses Move Beyond Efficiency? The Shift Toward Effectiveness And Equity İn The Corporate Sustainability Debate. *Business Strategy and the Environment*, 15(6), 402-415.
- Zaim, S. (2005). *Türkiye'nin Yirminci Yüzyılı - Toplum / İktisat / Siyaset*. İstanbul: İşaret Yayınları.
- Zeytinoglu, E. (1992). İslam'da ve Diğer Sistemlerde Faiz, *Para, Faiz ve İslam*, (Eds.

Sabri Orman ve İsmail Kurt), İstanbul: İSAV Yayınları, 91-114.

TURNITIN RAPORU

% **19**
BENZERLİK ENDEKSİ

% **18**
İNTERNET KAYNAKLARI

% **2**
YAYINLAR

% **12**
ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	Submitted to Marmara University Öğrenci Ödevi	%3
2	tkbb.org.tr İnternet Kaynağı	%2
3	acikerisim.aku.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	%2
4	acikerisim.erbakan.edu.tr İnternet Kaynağı	%1
5	Submitted to Galatasaray University Öğrenci Ödevi	%1
6	acikbilim.yok.gov.tr İnternet Kaynağı	%1
7	eprints.sdu.edu.tr İnternet Kaynağı	%1
8	dspace.gazi.edu.tr İnternet Kaynağı	%1
9	www.tkbb.org.tr İnternet Kaynağı	%1

10	www.anadolugrubu.com.tr İnternet Kaynağı	<% 1
11	acikerisim.nigde.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	<% 1
12	dergipark.org.tr İnternet Kaynağı	<% 1
13	Submitted to Anadolu University Öğrenci Ödevi	<% 1
14	islamicmarkets.com İnternet Kaynağı	<% 1
15	Submitted to Bülent Ecevit Üniversitesi Öğrenci Ödevi	<% 1
16	Submitted to Bahcesehir University Öğrenci Ödevi	<% 1
17	Submitted to Fırat Üniversitesi Öğrenci Ödevi	<% 1
18	Submitted to The Scientific & Technological Research Council of Turkey (TUBITAK) Öğrenci Ödevi	<% 1
19	openaccess.ogu.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	<% 1
20	www.researchgate.net İnternet Kaynağı	<% 1
21	Submitted to Istanbul Ticaret Üniversitesi	

		<% 1
22	Submitted to Kirikkale University Öğrenci Ödevi	<% 1
23	docplayer.biz.tr İnternet Kaynağı	<% 1
24	acikerisim.nevsehir.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
25	Submitted to Ege University Öğrenci Ödevi	<% 1
26	kimpur.com İnternet Kaynağı	<% 1
27	acikerisim.cumhuriyet.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
28	www.kap.org.tr İnternet Kaynağı	<% 1
29	www.uygunkrediniz.com İnternet Kaynağı	<% 1
30	earsiv.anadolu.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
31	www.scribd.com İnternet Kaynağı	<% 1
32	9lib.net İnternet Kaynağı	<% 1

33	tkbbegitim.org.tr İnternet Kaynağı	<% 1
34	www.assanpanel.com.tr İnternet Kaynağı	<% 1
35	www.bankablog.com İnternet Kaynağı	<% 1
36	21144.radorecdn.net İnternet Kaynağı	<% 1
37	Submitted to Dumlupinar University Öğrenci Ödevi	<% 1
38	Submitted to Istanbul Aydin University Öğrenci Ödevi	<% 1
39	maliyepostasi.com İnternet Kaynağı	<% 1
40	wifi.ozyegin.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
41	www.gozdegirisim.com İnternet Kaynağı	<% 1
42	www.sabah.com.tr İnternet Kaynağı	<% 1
43	Submitted to Beykent Üniversitesi Öğrenci Ödevi	<% 1
44	www.faitsizkredi.com.tr İnternet Kaynağı	<% 1

45	tr.wikipedia.org İnternet Kaynağı	<% 1
46	www.emis.com İnternet Kaynağı	<% 1
47	www.hurriyet.com.tr İnternet Kaynağı	<% 1
48	www.milliyet.com.tr İnternet Kaynağı	<% 1
49	iibfdergisi.ksu.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
50	liraton.com İnternet Kaynağı	<% 1
51	tfvp.org İnternet Kaynağı	<% 1
52	www.turkishairlines.com İnternet Kaynağı	<% 1
53	acikerisim.iku.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
54	birfinansci.com İnternet Kaynağı	<% 1
55	haber.vehaber.org İnternet Kaynağı	<% 1
56	utek2019.com İnternet Kaynağı	<% 1

57	vakifkatilim.com.tr İnternet Kaynağı	<% 1
58	www.asead.com İnternet Kaynağı	<% 1
59	www.ilimvemedeniyet.com İnternet Kaynağı	<% 1
60	www.iwoe.unisg.ch İnternet Kaynağı	<% 1
61	www.kayseriilkhaber.com İnternet Kaynağı	<% 1
62	www.spk.gov.tr İnternet Kaynağı	<% 1
63	www.olayrize.com İnternet Kaynağı	<% 1
64	www.s360.com.tr İnternet Kaynağı	<% 1
65	YILMAZ, Erdal. "Sukuk as a new financial instruments: Types, application and taxation of Turkey", Muhasebe ve Finansman Öğretim Üyeleri Derneği (MUFAD), 2014. Yayın	<% 1
66	en.wikipedia.org İnternet Kaynağı	<% 1
67	sadesodadergisi.com İnternet Kaynağı	<% 1

68

t24.com.tr
İnternet Kaynağı

<% 1

69

www.sisecam.com.tr
İnternet Kaynağı

<% 1

Alıntılar ıkart Kapat

Bibliyografyayı ıkart Kapat

Eşleşmeleri ıkar Kapat

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve Soyadı: İbrahim GEÇİMLİ

Öğrenim Durumu:

Derece	Alan	Üniversite	Yıl
Lisans	İktisat	Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi	2011
Yüksek Lisans	İşletme	Atılım Üniversitesi	2022

İş Deneyimi:

Çalıştığı Yer	Görev	Yıl
-	-	-

Yabancı Diller:

Yayımlar:

Tarih: (05.08.2022)